ISSN: 1301-9694

MİMARLAR ODASI İZMİR ŞUBESİ

2008/1 - 64

EGEMİMARLIK

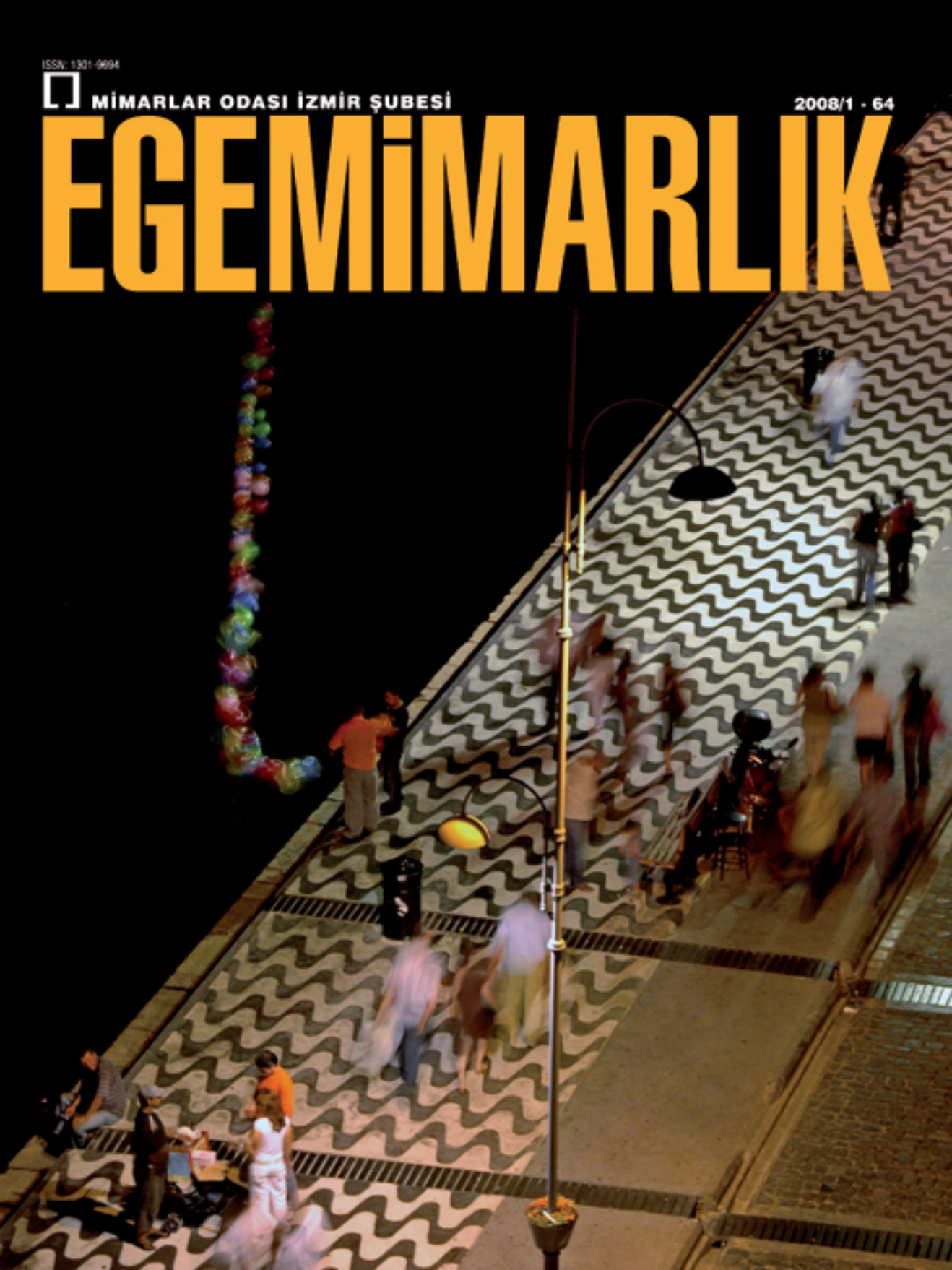

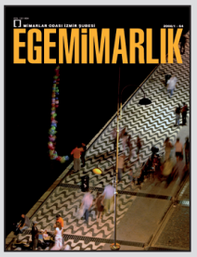

Kapak Fotoğrafı: Oğulcan Çakran
"Kıyı" Fotoğraf Yarışması İkincilik Ödülü

Yıl: 18 Sayı: 64 2008/1

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından üç ayda bir yayınlanır.
Yerel Süreli Yayın
Mimarlar Odası İzmir Şubesi Üyelerine ücretsiz gönderilir.

Yayınlayan:
Mimarlar Odası İzmir Şubesi adına;
Yayın Komitesi

Sahibi: Tamer Başbuğ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Nilüfer Çınarlı

Yayın Sekreteri:
Tuba Çakıroğlu

Grafik Tasarım:
Güler Özsakarya

Yayın Komitesi:
T. Didem Akyol Altun
Tamer Başbuğ
Tuba Çakıroğlu
Şeniz Ergeçgil Çıkış
Nilüfer Çınarlı
Erdal Onur Diktaş
Ebru Türkdamar Diktaş
Zehra Akdemir Ersoy
Hikmet Gökmen
Eser Gültekin
Güngör Kaftancı
Emel Kayın
Nezihat Köşklük
İlker Özdel
Belgin Terim
Gürhan Tümer
(Soyadına göre alfabetik)

Yayın Yeri:
1456 Sokak No: 8/10 Alsancak -İZMİR
Tel : (232) 463 66 25 (pbx)
Faks : (232) 463 52 12
e-posta : egemim@izmimod.org.tr
web : www.izmimod.org.tr

Akhisar Temsilciliği	: (236) 414 86 50
Aydın Temsilciliği	: (256) 213 25 27
Didim Temsilciliği	: (256) 811 57 74
Kuşadası Temsilciliği	: (256) 612 00 91
Manisa Temsilciliği	: (236) 232 68 07
Nazilli Temsilciliği	: (256) 312 84 83
Ödemiş Temsilciliği	: (232) 545 73 73
Salihli Temsilciliği	: (236) 715 08 13
Turgutlu Temsilciliği	: (236) 312 04 21
Uşak Temsilciliği	: (276) 212 29 57
Alaşehir Oda Temsilcisi	: (236) 653 55 57
Aliağa Oda Temsilcisi	: (232) 616 33 37
Bergama Oda Temsilcisi	: (232) 633 28 71
Dikili Oda Temsilcisi	: (232) 673 34 45
Menemen Oda Temsilcisi	: (232) 832 90 32
Selçuk Oda Temsilcisi	: (232) 892 67 17
Soma Oda Temsilcisi	: (236) 613 61 63
Söke Oda Temsilcisi	: (256) 518 48 88
Tire Oda Temsilcisi	: (232) 511 17 66
Torbalı Oda Temsilcisi	: (232) 856 61 96

Yayın Koordinatörü:
Ahmet Buğdaycı

Teknik Hizmetler, Reklâm Pazarlama ve Basım Dağıtım:
Yapı-Endüstri Merkezi
Cumhuriyet Cad. 329
Harbiye 34367 İstanbul
Tel : (212) 230 29 19
Faks : (212) 248 48 14
e-post : yayinpazarlama@yem.net
web : www.yem.net

Baskı:
Doruk Grafik San. ve Tic. Ltd. Şti.
100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi,
5. Cadde No: 44 Bağcılar - İstanbul
Tel : (212) 629 01 26
Faks : (212) 629 26 46
e-posta : dorukgrafik@tnn.net

Baskı Tarihi: 26 Aralık 2007

Yayın Koşulları

• Gönderilecek yazılar 1600 kelimeyi geçmemeli,Türkçe ve İngilizce özet içermelidir. • Görsel malzeme, teknik işlemlere uygun orjinal fotoğraf, dia olabilir (Dijital ortamda iletiliyor ise min. 20 cm. eninde, gerçek 300 dpi çözünürlükte olmalıdır). Çizimler, küçüldüklerinde okunabilir olmalıdır. • Yazıların her türlü sorumluluğu yazarına aittir. • Yazı ve fotoğraflar için kaynak gösterilmesi zorunludur. • Yayın Komitesi'nin kararı yazara yazılı olarak iletilir.

İÇİNDEKİLER

Başyazı			**2**
Haberler			**3**
Mimarlık Haftası 2007 Atölye	A. Okan Yılmaz	**Kentte Mekan Bulmacası**	**6**
	Boran Ekinci	**Gerçek Bir Hayal**	**9**
	Ahmet Özgüner	**Jenerik Mimarlık Mimarlığın Temel Kurallarına Dönüş**	**10**
	Hikmet Gökmen	**Çocuk ve Mimarlık Atölyesi Çocukların Evleri**	**12**
	Emel Kayın	**"Geçmişle Yüzleşmek: Kemeraltı-Basmane" Atölyesinden Kentsel Mekan-Kentli İlişkisine Yönelik Çıkarımlar**	**16**
Harbi Hotan Anısına...	Yasemin Sayar Hikmet Gökmen	**Harbi Hotan'dan Beş Yapıt**	**18**
	Bihter Hotan Berrak Hotan Yasemin Hotan Bihter Hotan Saatcı Aysel Çetinsoy Ayşe Atatoprak A. Aytül Yaşarol Kıvılcım Keskiner Şeref Aldemir Çınar Yıldırım	**Harbi Hoca'nın Ardından...**	**25**
	Orcan Gündüz	**Karşıyaka'da "Üç Dönem / Üç Kuşak / Üç Mekan" "Konut" ve "Ev" Olgusu Üzerine İrdeleme**	**30**
	Funda Aysel Sezai Göksu	**İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı'nın Değerlendirilme Biçimi Üzerine**	**36**
	Emel Kayın	**21. Yüzyıl Kentlerinde Küresel - Yerel İkilemi ve İzmir**	**40**
	Evren Başbuğ	**Dubai; Çöl Kumundan Kale Yapmak**	**44**
Yayın Tanıtım			**48**

Şube'den

Bir çalışma döneminin sonuna geldiğimiz şu günlerde meslek, kent ve ülke gündemi çok yoğun... 2007 yılında büro tescil belgelerini yenileyen üyelerin katıldığı "Serbest Çalışan Mimarlar Danışma Kurulu" 24-25 Kasım Cumartesi-Pazar günleri Murat Günaydın ve Suat Günhan'ın yürütücülüğünde Kuşadası Korumar Otel'de gerçekleştirildi. 259 mimarın katılımıyla gerçekleştirilen çalıştayın sonuçları önümüzdeki günlerde yayımlanacak.

TMMOB ve bağlı İzmir örgütleri İzmir'in EXPO 2015 projesini bütün güçleriyle desteklemekte, buna bağlı olarak yapılan her türlü çağrılara yanıt vermekte, katıldıkları çalışmalarda bu sürece ellerinden gelen katkıyı koymaktalar. Bu süreç içerisinde yer seçimi konusunda bilimsel veriler ışığında araştırma ve değerlendirmeler yapılmış, varılan öneri ve sonuç kamuoyuyla paylaşmıştır. Ancak süreç içerisinde İzmir kamuoyunda yapılan öneriler dikkate alınmadan, İzmir Büyükşehir Belediyesi de devre dışı bırakılarak Hükümet tarafından İnciraltı bölgesi EXPO alanı olarak ilan edilmiştir. Ancak mevcut alan üzerinde hali hazırda üç adet farklı plan bulunmaktadır. Bunlardan birincisi İzmir Büyükşehir Kentsel Bölge Nazım Planıdır ve bu planda söz konusu alan tarımsal nitelikli araziler sınıfında yer almaktadır. İkinci plan Çevre ve Orman Bakanlığı'na ait Manisa, Kütahya İzmir Çevre Düzeni Planıdır ve bu planda da aynı bölge tarım arazisi olarak tanımlanmıştır. Bölgeye ait üçüncü plan ise Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ait plandır. Ancak bu planda anılan bölgenin bir bölümü "Fuar Alanı" olarak tanımlanmıştır. Bu durum bölgenin geleceği hakkında bir karmaşaya neden olmakta, bu bulanık ve karmaşık ortam özellikle EXPO 2015 alanı dışında kalan alanlar için var olan rant hesaplarına fırsat yaratmaktadır.

Bu yıl Şubemiz bir dizi söyleşi, yapı gezisi, sergiler, söyleşiler aracılığıyla kentlilerle mimarlığı buluşturmayı amaçladı. Mimarların ve mimarlık öğrencilerinin yoğun ilgisini çeken etkinlikler, hafta boyunca mimarlık meslek disiplinin toplumca tanınması, yapılı çevreye ve mekanlara daha bilinçli bakmalarını sağlama yolunda önemli bir adımdı. 1-7 Ekim tarihlerinde Atatürk Kültür Merkezi'nde gerçekleşen "Mimarlık Haftası Etkinlikleri"ne 1000 civarında kişi katıldı.

22 Temmuz seçimleri sonrasında AKP'nin öncelikle Anayasa değişikliğini gündeme getirirken izlediği politika, toplumun geniş kesimlerini huzursuz ederek gerginliğe neden olmakta. AKP tarafından sıkça ifade edilen "yeni bir sivil Anayasa oluşturma" iddiası, şimdiye değin yaşanan süreç nedeniyle gerçekçi görünmemekte. Her şeyden önce sivil ve demokratik olmanın koşulunun, şeffaflık, katılımcılık, uzlaşı, birlikte üretmekten geçtiği unutulmamalı.

Mutlu, sağlıklı ve barış içinde bir yıl diliyoruz

YÖNETİM KURULU

Ege Mimarlık'tan

Her yıl ekim ayının ilk pazartesi günü tüm dünyada kutlanan Dünya Mimarlık ve Habitat Günü, Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından düzenlenen bir dizi etkinlik ile EÜ Atatürk Kültür Merkezi'nde kutlandı. "Kıyının Mimarlığı/Mimarlığın Kıyısı" olarak belirlenen tema kapsamında fotoğraf yarışması, atölye çalışmaları ve söyleşiler gerçekleştirilirken, temadan bağımsız olarak da teknik geziler, paneller ve mimarların yapılarını aktardığı söyleşiler gerçekleştirildi. Mimarlık Haftası Etkinlikleri arasında yer alan atölye çalışmalarının yürütücülerinden yaptıkları çalıştayı aktaran yazılarını istedik ve Ege Mimarlık 64. sayıya bu şekilde merhaba dedik. Okan Yılmaz, Boran Ekinci, Ahmet Özgüner, Hikmet Gökmen ve Emel Kayın bu bağlamda dergimize katkıda bulunurken, Mehmet Kütükçüoğlu, Serhat Akbay ve Çınar Bilgin'e de yürüttükleri çalıştay için teşekkür ederiz.

Geçtiğimiz sene aralık ayında kaybettiğimiz modern İzmir mimarlığının yaratıcılarından Harbi Hotan'ı ölümünün birinci senesinde; Hikmet Gökmen ve Yasemin Sayar'ın hazırladığı "Harbi Hotan'dan Beş Yapıt" isimli makalenin yanı sıra ailesi ve öğrencilerinin katkıda bulunduğu "Harbi Hoca'nın Ardından..." yazıları ile andık. İzmir Mimarlığı'na modern karakterini kazandıran meslektaşımızı saygıyla anıyor, tüm sevenlerine ve mimarlık camiasına bir kez daha başsağlığı diliyoruz.

"Karşıyaka'da 'Üç Dönem / Üç Kuşak / Üç Mekan' 'Konut' ve 'Ev' Olgusu Üzerine Bir İrdeleme" başlığı altında kendi yaşadığı evi ve bu evin serüvenini bizlerle paylaşan Orcan Gündüz, müstakil bahçeli ev yaşamından günümüz apartman yaşamına geçiş dönemini aktarıyor bu makalesi ile. Funda Aysel ve Sezai Göksu tarafından ele alınan "İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı'nın Değerlendirilme Biçimi Üzerine" başlıklı makale ise İzmir'in uzun zamandır ihtiyacı olan plana kavuşmasının ardından başlayacak olan plan tartışmalarının, planı değerlendirme sürecine olan katkısını önemsiyor ve bu bağlamda planın elde edilme sürecini ve değerlendirilme biçimini okuyucularımızla paylaşıyor. "21. Yüzyıl Kentlerinde Küresel-Yerel İkilemi ve İzmir" başlığı altında küreselleşme sürecini kentler bağlamında irdeleyen Emel Kayın, yerel bağlamın üzerinde durarak İzmir'i inceliyor. Evren Başbuğ ise, "Dubai; Çöl Kumundan Kale Yapmak" başlıklı yazısında Dubai'nin son 35 yıl içerisinde geçirdiği evrimi, yoktan var etmek eylemi ve kimlik bağlamında irdeliyor.

Bu sayımız İpek Özbek Sönmez tarafından tanıtılan, Avukat Güney Dinç tarafından yazılan "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Malvarlığı Hakları" kitabı ile son buluyor.

Bir sonraki sayımızda buluşmak dileğiyle;

İyi okumalar

YAYIN KOMİTESİ

Serbest Çalışan Üyelerimizin Katılımıyla Danışma Kurulunu Gerçekleştirdik

Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin düzenlediği, 2007 yılında büro tescil belgelerini yenileyen üyelerin katıldığı "Serbest Çalışan Mimarlar Danışma Kurulu" 24-25 Kasım Cumartesi-Pazar günleri Murat Günaydın ve Suat Günhan'ın yürütücülüğünde Kuşadası Korumar Otel'de gerçekleştirildi. 259 mimarın katılımıyla gerçekleştirilen çalıştay, ilk gün yapılan üç ana oturum ile başlayarak, son gün yapılan değerleme toplantısı ile son buldu.

Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Tamer Başbuğ'un açılış konuşmasıyla başlayan çalıştayın birinci oturumunda Murat Günaydın, genel bir bilgilendirme yaptıktan sonra, danışma kurulunun amacının mesleki pratik içerisinde karşılaşılan sorunların önem sırasına göre tanımlanması olduğunu dile getirdi. İkinci oturumda 259 mimar dörtlü ve altılı çalışma gruplarına ayrılıp, kendi aralarında görev dağılımı yaptıktan sonra mesleki pratikteki sorunlarını önce bireysel sonra grup olarak yazdılar. Her grubun başkanı Murat Günaydın ile aynı yöntemi uygulayarak sorunları 13 ana listeye indirgerken, Suat Günhan çalıştay katılımcılarına "Mimarlık ve Profesyonellik" üzerine bir sunuş gerçekleştirdi. Üçüncü oturum ise; Günaydın'ın "Mimarlık Hizmetlerinin Bedellendirilmesi ve Değerlendirilmesi" ve Günhan'ın "Sürekli Mesleki Gelişim" ana konuları üzerinde iki ayrı atölye çalışması olarak gerçekleştirildi.

Pazar günü gerçekleştirilen değerlendirme toplantısının ilk bölümünde 13 ana listeye indirgenen mesleki pratikteki sorunlarımız tartışılırken, ikinci bölümde ilk gün üçüncü oturumda elde edilen sonuçlar değerlendirildi. Yoğun katılım ve ilgiyle izlenen çalıştayın sonuçları önümüzdeki günlerde yayımlanacak.

Mimarlık Haftası Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin Düzenlediği Etkinlikler ile Kutlandı

Her yıl ekim ayının ilk pazartesi günü tüm dünyada kutlanan Dünya Mimarlık ve Habitat Günü, Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından düzenlenen bir dizi etkinlik ile EÜ Atatürk Kültür Merkezi'nde kutlandı. "Kıyının Mimarlığı/Mimarlığın Kıyısı" olarak belirlenen tema kapsamında fotoğraf yarışması, atölye çalışmaları ve söyleşiler gerçekleştirilirken, temadan bağımsız olarak da teknik geziler, paneller ve mimarların yapılarını aktardığı söyleşiler gerçekleştirildi.

Mimarlık Haftasının ilk günü Şube Yönetim Kurulu Başkanı Tamer Başbuğ'un açılış konuşmasının ardından meslekte 30. ve 50. yılını tamamlayan mimarlar için düzenlenen plaket töreni ve Muzaffer Tunçağ'ın katılımıyla fotoğraf yarışması ödül töreni gerçekleştirildi. Şebnem Yücel Young'ın tematik sunuşunun ardından düzenlenen kokteyl ile mimar ve mimarlık öğrencileri bir araya geldiler.

Hafta boyunca düzenlenen söyleşiler; Uğur Tanyeli'nin "Mimarlıkta Kıyıları Belirsizleştirmek: Yaratıcı Üretkenlik" sunuşu ile başlayarak, Murat Tabanlıoğlu, Hüseyin Bütüner – Hilmi Güner, Emre Arolat, Semra Teber, Han Tümertekin, Jacob van Rijs – MVRDV ve Edgar Gonzalez'in "Bir Mimar ve Uygulamaları" ana başlığı altındaki sunuşları ile sürdü.

Emre Ergül'ün yürütücülüğünde gerçekleşen "Genç Yarışmacı Mimarlar" panelinde, son yıllarda düzenlenen mimari ve kentsel tasarım yarışmalarında birincilikleri bulunan Seçkin Kutucu, Deniz Dokgöz ve Evren Başbuğ yer aldı. "2 Nesil Mimarlığı Tartışıyor" paneli ise Oda'nın önceki senelerde 4 Kuşak Mimarlığı Tartışıyor etkinliğinin revize edilmesiyle birlikte Gürhan Tümer'in yürütücülüğünde Sevinç – Tülin Hadi, Orhan – Ahmet Özgüner, Mine - Necati – Arda İnceoğlu'nun katılımıyla gerçekleştirildi.

Atölye çalışmaları kapsamında; Hikmet Gökmen, Serhat Akbay, Çınar Bilgin, Boran Ekinci, Ahmet Özgüner ve Mehmet Kütükçüoğlu tarafından "kıyı" teması, kavramsal ve/veya bir su kıyısı olarak irdelendi. Ayrıca Okan Yılmaz'ın yürütücülüğünde ger-

çekleşen "Kentte Mekan Bulmacası" mimarlık öğrencilerinin kentimizi daha iyi tanımalarına yardımcı olan bir oyuna dönüştü.

"Mimarlar Yapılarını Gezdiriyor" ana başlığı altındaki teknik geziler kapsamında; Efes Oteli, Kordon Otel ve Ontur Otel ziyaret edildi. Bu yıl ilki gerçekleştirilen "Açık Ev – Açık Ofis" etkinliğinde de Melih Pekel, Akad ve Tikveşli apartmanlarındaki ofis ve/veya ev olarak kullanılan daireler gezildi. Nevzat Sayın'ın tasarladığı birçok yapıyı barındıran Yahşi Bey Köyü ve Şevki Pekin'in Dikili'deki yazlık konutu da teknik gezi kapsamında ziyaret edildi.

Kapanış kokteyli ve Kerem Görsev Trio konseri de diğer etkinlikler gibi yoğun bir katılımla gerçekleşti. Hafta boyunca Emre Arolat "Nazaran" Sergisi, Ulusal Mimarlık Sergisi (Retrospektif), "Kent ve Mimarlık: İzmir" Sergisi, Fotoğraf Yarışması Sergisi ve Behiç Ak Karikatür Sergisi farklı noktalarda açılarak, kentliyle buluştu.

Fotoğraflar: Özgür Zülal

A. Okan Yılmaz, Mimar

Kentte Mekan Bulmacası

“ B

28 Şubat 3002

Eski Ege denizi kıyıları derin dalış araştırması

3. gün raporu

1000 yıl öncesi kıyı çizgisinde olduğunu tahmin ettiğimiz bir yerde, ne için yapıldığını tam olarak anlayamadığımız 11 adet sütun tespit ettik. 8 tanesinin tek sırada birbirlerine eşit aralıklı olarak bir eğri oluşturacak şekilde dizilmiş, diğer üçü de yine eşit aralıklı olarak ikinci bir sıra oluşturmak için dizilmiş.

Döneme ait bir ilkel sanat çalışması (heykel belki) olacağı tahminimiz, sanat başlığı altındaki kayıtlarımızı incelediğimizde yanlış çıktı.

Bu sağlam ve büyük ve geniş sayılabilecek sütunların kıyı çizgisindeki varlıkları, dönemin “Anlam Veremediğimiz Yapıları” listesine girdi.“

Yukarıdaki yazı 5 Ekim 2007 Cuma günü Mimarlık Haftası kapsamında gerçekleştirdiğimiz KENTTE MEKAN BULMACASI atölye/oyunumuz, katılımcıların çözmekte en çok zorlandığı bulmacalardan biriydi. İzmir Kent Merkezi Mimarlık Haritası içerisinde yer alan on mekanı belirlerken zamanla kanıksadığımız ama aslında varlığı çok garip olan inşaatı yarım kalan bu viyadük ayaklarını sormadan geçemedik. Neredeyse, her biri üç “Mimarlık Öğrencisi”nden oluşan 14 ekibin tamamı bu bulmacayı çözebilmek için yardım/ipucu istedi. “Kordon’u otoyol yapma projesini hatırlıyor musunuz?” deyince ekiplerin tamamı bulmacayı çözdü. “Kordon’u otoyol yapma projesi” cümlesi bile bu garipliği ifade ediyor. 42 “Mimar” adayının, “Mimarlığı” öğrendikleri kenti ve kenti oluşturan mekanları, binaları başka bir yönden okumaları beklentimizin de karşılandığını düşünüyoruz.

2007 Mimarlık Haftası etkinlikleri için yaptığımız toplantıların ilkinde Şebnem Yücel Young’un ortaya attığı fikirle Kentte Mekan Bulmacasını kurgulamaya başladık.

İzmir Kent Merkezi Mimarlık Haritası’nın varlığı da işimizi sınırlarımızı belirlemek açısından çok kolaylaştırdı. Sorulacak mekan ve binaları belirledikten sonra 15 ekip için 10’lu bir kombinasyon yaptık, oyundan bir gün önce de 10 kişilik hakem grubumuzla birlikte soru zarflarına bulmacalarımızı yerleştirdik. Mimarlar Odası İzmir Şubesi’nin desteği ve sponsorumuzun katkısı sayesinde ödüllerimiz katılım sayısını ve oyun motivasyonunu artırdı.

5 Ekim 2007 Cuma günü kısa bir bilgilendirmeden sonra Atatürk Kültür Merkezi’nden saat 9.00’da “42 Mimarlık Öğrencisi” şehir merkezinde koşuşturmaya başladı. Kentlilerin ilgisini çekme hedefimizi de katılımcılarımıza ve hakemlerimize gelen soruların çokluğu ve bazen oyuna katılma konusunda güçlü arzularını bize ileten insanların varlığı sayesinde gerçekleştirmiş olduk. Bir tanesi hariç tüm ekipler sonuçta 1 saat 30 dakikalık bir fark içinde müthiş bir fiziksel ve zihinsel enerji harcayarak bulmacaların hepsini çözdü, toplam 60 kişilik bir öğrenci grubuyla sahası kent merkezi olan atölyemiz vukuatsız olarak 6 saat içinde sonuçlandı.

Atölyenin bir bütün olarak katılımcıların problem çözme becerilerini biraz zorladığına, mimarlığın sadece bina işi olmayıp çoğu zaman kent ve her zaman mekan işi olduğunu anlamalarına, kentin bir mekan silsilesi olarak algılanabileceğine, İzmir’de bir Mimar Sinan Heykeli olduğuna ve Mimarlar Odası İzmir Şubesi’nin yerini öğrenmelerine katkıda bulunduğunu düşünüyoruz.

Aşağıda bulmacalarla birlikte isimlerini yazdığım hakem arkadaşlarıma enerjileri ve çıkardıkları kusursuz iş için çok teşekkür ediyorum.

A

Eksik günce sayfa 10

.....Bu mekanın hayatımın bu kadar keskin bir virajına tanıklık edip, bu değişimin simgesi olabileceğini hiç düşünmemiştim. Sonradan gidip de aynı koridora baktığımda gözlerime inanamadım. Alkışların arasında nasıl da olduğundan uzun, olduğundan daha geniş görünmüş. Bulutların üzeri dediğim kırmızı bir halıymış aslında..... **Hakem Pınar Altan**

B

28 Şubat 3002

Eski Ege denizi kıyıları derin dalış araştırması

3. gün raporu

1000 yıl öncesi kıyı çizgisinde olduğunu tahmin ettiğimiz bir yerde, ne için yapıldığını tam olarak anlayamadığımız 11 adet sütun tespit ettik. 8 tanesinin tek sırada birbirlerine eşit aralıklı olarak bir eğri oluşturacak şekilde dizilmiş, diğer üçü de yine eşit aralıklı olarak ikinci bir sıra oluşturmak için dizilmiş.

Döneme ait bir ilkel sanat çalışması (heykel belki) olacağı tahminimiz, sanat başlığı altındaki kayıtlarımızı incelediğimizde yanlış çıktı.

Bu sağlam ve büyük ve geniş sayılabilecek sütunların kıyı çizgisindeki varlıkları, dönemin "Anlam Veremediğimiz Yapıları" listesine girdi. **Hakem Özenç Özdere**

C

Tam 149 yıl boyunca kaç hüzünlü vedaya ya da kaç sevinçli buluşmaya

Tanık olmuştu bu taş duvar bu çelik çatı....

Hakem Duygu Kalkan

D

Değil şehrin tüm ülkenin kapısıydı.

Şimdi sadece karşı kıyıdan gelenleri ağırlıyor.

Hakem Ümit Yusuf Çağlar

E

"Dünya durdukça, eserlerimi gören aklıselim sahiplerinin, çabamın ciddiyetini göz önünde bulundurarak bana insaf ile bakacaklarını ve beni hayırlı dualarla anacaklarını umarım, inşallah"

Bazıları yukarıdaki satırların sahibi için "muhayyel" diyor.

Bazılarının ..... düşkünlüğüne inat

gidip satırların sahibinin 3 boyutlu suretine insaf ile bakalım, hayır dua ile analım.

Hakem Sinan Alper

F

Binanın Sesi 18

..... en güzeliyim.

İki katlıdır etrafım

..... kemerli kapım

Gökyüzünün altındayım

Dar ..... ortasıyım

266'dır yaşım

.....

En güzellerin .....

Hakem Berrin Terim

G

Güz 2007 İzmir

Sonuncusu S. Teber' in yaptığı ..... Balçova'nın ikinci kısmıydı.

Şimdi ise bu alışveriş mekanlarının ilki için,

(depremden sonra .....'nın yaptırdığı)

biraz kazı yapmalıyız.....

Hakem Deniz Serbest ve

Hamdi Mortan

H

Servis mekanları dışında, tek hacimli sistemi dört kolon taşıyor. Binanın yine servis mekanları hariç cam ve alüminyum doğramlardan oluşan duvarları kolonlardan yaklaşık 2,00 metre içeriye çekilmiş. Ama çatı kolonların çevrelediği çizginin 1.00 metre kadar dışına taşıyor.

Çatı parapeti, çatının altı (dış mekanda), kolonlar ve servis kısmı alüminyum kompozit panel ile kaplanmış.

Giriş cephesinden (karadan) bakınca yapı nerdeyse simetrik. Simetriyi bozup dolu olan cephede bir adet saat var. (Zamanı bilmek kullanıcılar için çok önemli.)

Çatı iki parçadan oluşuyor. Çatının ortası cephelerden gelen çatı yüzeyinden 1.00 metre kadar yükseliyor. Yükselen bu kısımda pencere var. Üstü tek nokta birleşen 4 eğimli bir çatı.

Kolonları kaplı olduğu için bilemiyorum ama çatının taşıyıcı sistemi dolayısıyla kirişleri de çelik.

Aslında çizerek daha iyi anlatabilirim bu binayı ama bulması çok kolay olur o zaman.?

Kolay gelsin.. **Hakem Merve Tosun**

I

Hakem Sibel Kozan

K

Başkanın notları

Sayfa 45, satır 23

.....Bazen de kıyıda durup, kıyıdan körfeze ve vapurlara bakıyorum. Çim basamakların üzerinde, vapurlardan inen telaşlı ya da akşamları genelde vapurlara binen yorgun kentlilerimi izliyorum..... **Hakem Ezgi İşbilen**

Joker Hakem Naciye Çıracı

Baş Hakem Ahmet Baki Türkyılmaz

NOT: Bulmacaların cevabı gelecek sayıda.....!! ☐

Boran Ekinci, Mimar

Gerçek Bir Hayal

Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin yaptığı etkinlikleri son derece pozitif enerjili, meslek için bazen halka, bazen öğrencilere, bazen de meslektaşlara çok faydalı olduğuna inanıyorum. Geleceğe umutla bakmamıza katkıda bulunuyor.

Festival kapsamında seminer ve söyleşiler de hoşuma gitse bile öğrencilerle birebir yakınlıkta sıcak bir çalışma yapmak daha cazip göründü. Bu çalışmada onlara yönelik birçok ayrı konuda deneyim kazandırmak benim için öncelikli bir hedef oldu. Bunlarla ilgili;

- Grup içi tartışma, paylaşma, anlaşma süreçlerinin üretime katkı gücü,
- Kısa sürede heyecan desteği ile yapabilecek işin kapsamın, alışıla gelmişin ne denli dışına çıkabileceği,
- Kişisellikten çıkıp proje odaklı konsantrasyonu,
- Grup içi değerlendirmenin doğruluk boyutu ve gücü,
- Sunumun değeri,
- Ve tabi ki umut, heyecan ve deneyim...

Bu tip aktarımları yapabilmek için iki aşamalı bir işlik programı oluşturdum. İlk aşama paylaşma - tasarım ve üretim, ikinci aşama ise sunum, değerlendirme. Bu programı değerlendirmek için kurgusal bir çevre ve ihtiyaç silsilesi oluşturmak çok faydalı bir başlangıç yaratmamızı sağladı.

Ütopik bir çevre, hava sıcaklığı vs. bunun yanı sıra yüzde yüz gerçek veriler (malzeme, komünikasyon biçimi, sosyal düzen, tarih ve süreç ...). Proje konsantrasyonuna ve hızlı bir başlangıca yol açtı.

Öğrencilerden gelen ilgi çok olumluydu. 15 kişiyle yürütülen bu işlikte ne yazık ki bazı öğrencilerin konudan ve mesleğin temel güdülerinden ne kadar uzakta olduğunu gözlemledim. İki öğrenci başarılı olurken 6-7 öğrencide kıvılcımlar gözlemledim. İşliğin kayıda alınmış olması daha sonra analiz edebilmek için çok iyi. Fakat meslek eğitiminin biraz silkinip güçlenmesi gerekliliğine inanıyorum.

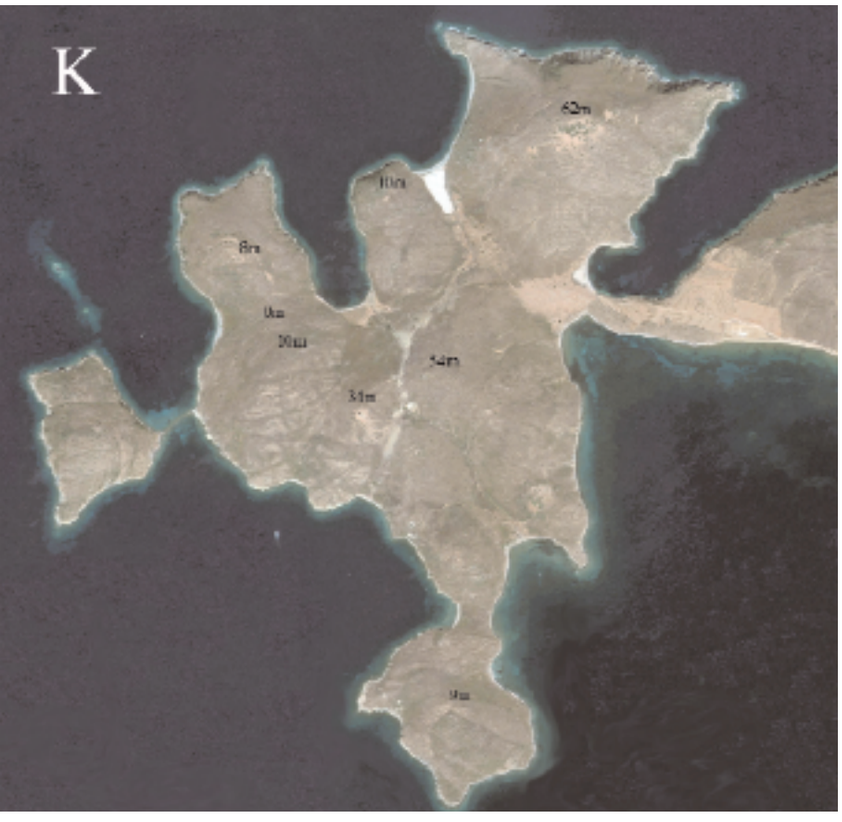

Ahmet Özgüner, Mimar

Jenerik Mimarlık

Mimarlığın Temel Kurallarına Dönüş

Günümüz mimarlık dünyası Modernizm; Post Modernizm ve Neo Modernizm tartışmaları arasına sıkışmış gözüküyor. 1990'lı yıllarda de-konstrüktivistlerin mimarlık dünyasını domine etmeleri son on yılda yapılan projelerde etkilerini göstermektedir ve son zamanlarda sular nispeten durulmuş ve kabullenilmiş bir ortam vardır. Bu ortamda herkese yer vardır sesinizi çıkarmayın:

"Her satıcının bir kör alıcısı vardır."

Yapılan mimari malzeme ve mekan anlayışı olarak modernist çizgiler taşısa da davranış oldukça "post-modern"dir. Mimarlık, global dünyada jenerikleşmiş her yerde uygulanabilir –ortam; iklim; çevreden bağımsız– hale gelmiştir. Mimarlık içeriğinden soyutlanmış, ortamını dergi sayfalarında ve ekranlarda yerini almıştır.

Ayrıca bu etkinin medya aracılığı ile de körüklenmesi sonucu yeniyi arayan herkes politikacı; proje sahibi ve bizler diğer mimarlar ister istemez gördüklerinden etkilenmekte ve bu yönde talepkar olmaktadır. Starlar dünyası haline gelen mimarlık ortamının aktörleri de bu yönde kendi oluşturdukları efsane içine sıkışmış vaziyette bulmaktadırlar. Kendileri bu durumdan şikayetçi veya eleştirel olsalar da hayranlarını kıramayan sahne sanatçıları gibi isteneni vermek zorunda kalmaktadırlar.

Bu ortamın ikinci ve bence daha tehlikeli tarafı; bu starlar dünyasında müritlerden oluşan ikinci bir grup mimar oluşmaktadır. Bu grubun içerisinde; aldıkları bayrağı ileri taşıyabilenler ile salt bir imaj kaygısı haline getiren kötü taklitleri yer almaktadır.

Ancak bu ortama karşı tutumuz nasıl olmalı? Topyekûn red ve/veya teslimiyetçilik mimarlık formasyonu almış bizlere yakışmaz. Ayrıca bu mimarlık ortamını hazırlamış olan bu aktörlerin de gelinen bu noktaya kadar çok kan, ter ve gözyaşı döktüklerini unutmayalım.

Unutmamamız gereken diğer bir nokta da bir süreç olan ve durup bir kesitini aldığımız günümüz mimarlığının;

- Vitrivius'ten Palladio'ya; Corbusier'den Venturi'lere oradan Eisenman'lara
- Mısır'dan Eski Yunan'a; Roma'dan Rönesans'a; Aydınlanma'dan Endüstri Devrimi'ne ve oradan Dijital Devrime
- Taş'tan Tuğla'ya ; Beton'dan Çelik'e oradan Cam'a
- Yığma'dan Betonarme'ye; Geodezik'ten Gergi'ye oradan Çerçeve'ye
- Temel Geometri'den Uzay Geometri'sine ve oradan Fraktal Geometri'ye ve Nurbs'lere

uzanan bir serüvenin ve birikimlerin sonucu olduğunun bilincinde olmamız gerektiğidir. Bu birikim teknolojik, teorik olduğu kadar felsefidir... İnsanlığın yaşadıkları ile ilgilidir.

Ama

"Her gün bir yerden göçmek ne iyi.
Her gün bir yere konmak ne güzel.
Bulanmadan, donmadan akmak ne hoş.
Dünle beraber gitti cancağzım,
Ne kadar söz varsa düne ait.
Şimdi yeni şeyler söylemek lazım"

Hz. Mevlana

Evet, bu atölyede yapmak isteyeceğimiz de aynen budur.

Önümüzdeki 6-8 saat buna yetmeyebilir ama bir başlangıç olmalıdır, henüz başında olduğunuz serüvene bir katkı olarak beraberce yapacağımız bu çalışmada bir serüven... Oyun içinde oyun.

Sizler bu serüvenin senaryosunu yazacak ve oynayacaksınız.

Her birinizin iki kişiliği var ilki mimarsınız ikinci rolünüz ise;

Eğitim İnsanı / Öğretmen / Akıl İnsanı .....

Yönetim İnsanı / Politikacı / Lider .....

Ticaret İnsanı / Yatırımcı .....

Düşünür İnsanı / Papaz / İmam / Haham / Felsefeci / Aydın .....

Sağlık ve Hijyen İnsanı / Doktor / Hamamcı .....

Spor İnsanı / Atlet .....

Güvenlik İnsanı / Asker / Polis .....

Hepiniz 300 ile 500 nüfuslu iki ayrı modern topluluğun üyesiniz...

İnsanoğlunun tüm bilgi ve birikimi genlerinizde mevcut...

Ama yeni bir şey söyleyebilmek için baştan başlamanız gerekiyor...

Ne kadar temele ineceksiniz... Sizden istenen vasatlık veya iptidailik değil tam aksine genlerinizde taşıdığınız sofistikasyon ile ...mutlak mükemmeli en basit hali ile bulmak...

Buna yönelik olarak ekte size verilen yarımadaya yerleşmeniz.

Bir grup denizden karaya çıkacak diğer grup ise ana karadan yaklaşıp kıyıya yerleşecek ve yeni bir kent ve yaşam kuracaksınız.

Bu süreçte hem mimar hem de yukarıdaki karakterlerin birinin rolü ile yer alacaksınız.

Zaman: Şimdi

Yer: Ege

Hakim Rüzgar: Poyraz ve Lodos

Bu oyunun bir parçası daha var: Tasarım sürecinin ana hamlelerini ve sırasını kayda geçirin günün sonunda karşılıklı oynayacaksınız. ◘

Hikmet Gökmen, Yrd. Doç. Dr.

Çocuk ve Mimarlık Atölyesi – Çocukların Evleri

Ekim ayının ilk pazartesi günü "Dünya Mimarlık Günü" olarak kutlanmaktadır. Şubemizde de bu gün, çeşitli etkinliklerle bir hafta boyunca kutlandı. Bu etkinliklere birçok mimar ve mimarlık öğrencisi katıldı. Bunların içindeki bir etkinlik biraz daha farklıydı. İlköğretim öğrencileri ile gerçekleştirilen "Çocuk ve Mimarlık Atölyesi", küçük yaştaki çocuklara mimarlık hakkında bilgi aktarmanın dışında, onların yaşadıkları çevreye nasıl baktıklarını anlamak ve yapılı çevreyi anlamalarına yardımcı olmak üzere kurgulanmış bir atölye çalışmasıydı.

Bu atölye çalışması Deniz Koleji 7. sınıf öğrencilerinin katılımıyla gerçekleşti. Üç aşamalı bir çalışma olarak kurgulanan atölyenin ilk kısmı, "Mimarlık nedir?", "Mimarlar ne yaparlar?" sorularını çocuklarla paylaşarak ve mimarlığı çocuklara tanıtan bir sunum üzerinde tartışarak başladı. Çocukların birçoğu mimarlığı ev yapmak olarak tanımlarken, bazıları da proje çizmek ve bina yapmak olarak tanımladı. Mimar ve mimarlık deyince akıllarına ilk gelen "ev"di. Bu noktadan yola çıkarak, çocuklara "Bugüne kadar zamanımız en çok nerede geçmiş olabilir?" diye sorduk. Çocuklar "evde, evimizde" diye yanıt verdiler. "Ev nedir?" diye hep birlikte düşünmeye başladık. Evlerin tarihte –mağaralar, çadırlar, ağaç kavukları, kulübeler, şatolar, kaleler-, diğer yerlerde –İglolar, Afrikalı yerlilerin konutları, çölde yaşayanların evleri, Kızılderili çadırları-, ve günümüzde –apartmanlar, toplu konutlar, siteler, villalar, gecekondular- farklı olduğunu, çocukların bilgi dağarcıklarından çıkan örneklerle tartıştık. Bu farklılaşmanın iklimden ve coğrafyadan olabileceğini yine çocuklar dile getirdiler.

Çocuklardan bir evde olması gereken mekanlar ve bu mekanlarda yer alan aktiviteler üzerine bir tablo hazırlamalarını istedik. Hazır-

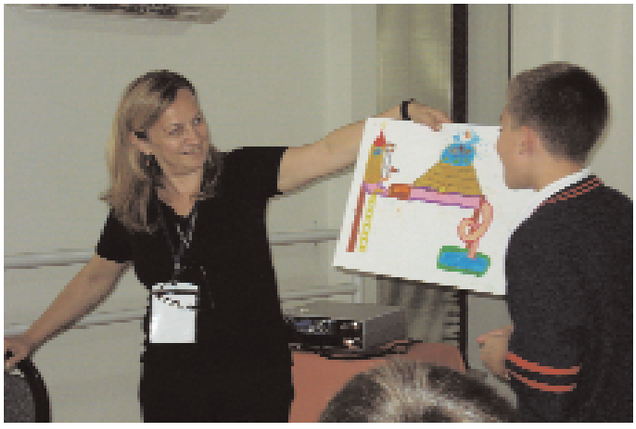

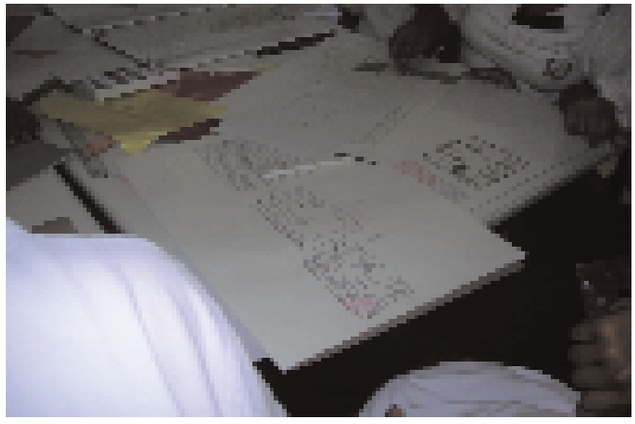

Bahar Balsüzen

Tansu Kahraman

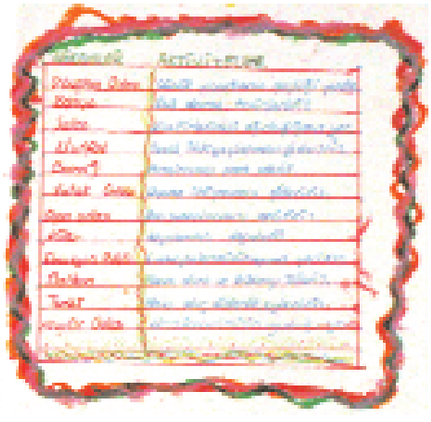

Miraç Karakuş

ladıkları tablolarda ortaya çıkan sonuçlar bizi şaşırttı. Çocukların tablolarında bir evin yalnızca salon, mutfak, banyo ve yatak odalarından oluşmadığını, çocukların yaşadıkları evlerde olmayan birçok mekanın bu tablolarda yer aldığını, yaşanan mekanların yetersiz olduğunu gördük. Çocuklar kendi yaşantılarında veya aile yaşantısında eksikliği duyulan ya da olmasını istedikleri mekanları da tablolarına eklemişlerdi. Bu bizlere mevcut konut kullanımlarının, kullanıcısının gereksinmelerini tam olarak karşılamadığını, her evde başka bir yaşamın sürdüğünü göstermektedir. Birçoğunun listesinde yer alan kilerin –erzak konur, fazla eşyalar depolanır- ya da oyun odasının –çocuklar oyun oynarlar, oyuncakları burada durur- bulunması bunlara iyi birer örnektir.

Bu listenin tamamlanmasından sonraki aşama, çocukların kendi yaşadıkları evlerin planlarının çizilmesi idi. Bu aşamada çocuklar zorlandılar, nasıl başlayacaklarını bilemediler. Bu noktada onlardan birkaç dakika evlerinde hangi mekanlar var, onu düşünmelerini istedik. Onlara, ailecek en çok zamanı hangi mekanda geçiriyorlar, bir eve nasıl girilir, girdikten sonra neler yapılır, senin odan nerede, yanında ne var, gibi sorular sorarak, çizime başlayabilmelerine yardımcı olduk. Çocukların bir kısmı bu çalışma sırasında çok isteksizdi. Hemen bir şeyler yapıp işini bitirenlerin yanı sıra zamanı sonuna kadar kullananlar da oldu.

Bu iki çalışmadan sonra, sıra çocukların hayallerindeki evleri çizmeye geldi. Çocuklar önce şaşırdılar, hepsinin hayalinde bir ev vardı, ama bunu çizmeye hazır değildiler. Hele adı mimarlık olan bir atölyede bu işi nasıl becereceklerdi. Onlara rahat olmalarını ve istedikleri gibi çizmelerini ve hatta isterlerse evlerine benzeyebileceğini ya da çok farklı olabileceğini söyledik. Sadece nasıl bir ev

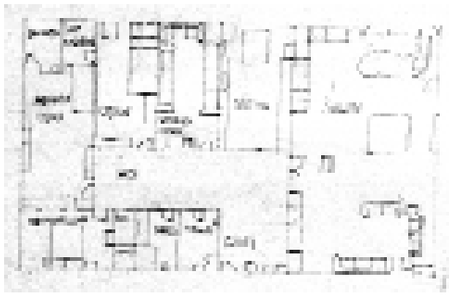

Ozan Erdoğan

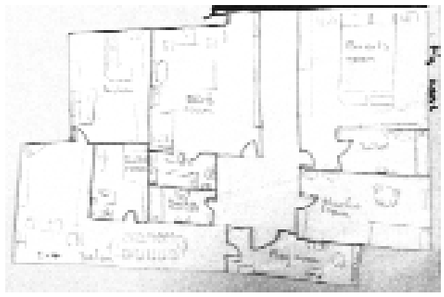

Cristina Ceballos

Orhan İştenkorkmaz

Tansu Kahraman

Bahar Balsüzen

hayal ediyorsunuz, bu evde nelerin olmasını istiyorsunuz? onları düşünün diyerek, çocuklara yardımcı olmaya çalıştık. Tüm açılımlardan sonra, çocuklar son derece keyifli bir şekilde düşüncelerini kağıtlara döktüler. Bu noktada daha istekli ve daha yaratıcı idiler. Bir kısmı tamamen yalnızca kendinin yaşayacağı bir ev düşünürken, bir kısmı da yaşadıkları eve çok benzer evler çizdiler. Çocukların çizimlerinde izledikleri filmlerin, oynadıkları bilgisayar oyunlarının, okudukları kitapların ve yaşadıkları mekanların etkisi çok belirgindi. Çalışmanın sonunda yaptıklarını grupla paylaşan, tartışan çocuklar belki de hayatlarının ilk tasarımını yapmışlardı. Kim bilir belki de çok kısa zaman sonra meslektaşımız olacaklardır.

Bu etkinlik güzel bir deneyimdi. Çocuk ve Mimarlık Atölye çalışması küçük yaştaki tasarımcıları mimarlık mesleğiyle tanıştırdı. Amaç, çocukların zihinlerinde mimarlık adına bir şeyler düşündürmekti.

Atölyenin sonunda çocuklardan atölye katılımcısı olarak bir değerlendirme formunu doldurmalarını istedik. Bu onların çok kısa zamanlarını alacak bir işti. Ama bundan sonraki atölye çalışmaları adına bizim için önemliydi. Bu değerlendirme formu sayesinde

çocukların (birkaç çocuk dışında) atölyeye kendi istekleri ile katıldıklarını, yaptıkları işten ve atölyeden zevk aldıklarını ve konuyu sevdiklerini öğrenmiş olduk. Genelde çocukların büyük bir çoğunluğu atölye süresinde "Sizce en sıkıcı olan neydi?" sorusuna, sıkıldıkları bir şeyin olmadığını belirtirken; bazıları da sunumların uzun olduğunu, biraz daha kısa ya da hiç olmamasını, kendi evlerinin krokisini çizerken sıkıldıklarını belirtmişlerdir. Çocukların hemen hemen hepsi tekrar mimarlıkla ilgili bir atölyeye katılmak istiyorlar. Sürenin yeterli olduğunu ve bu ortamda bulunmaktan ve organizasyondan çok memnun olduklarını, böyle bir çalışmayı arkadaşlarına önereceklerini belirttiler.

Çocuklar atölye çalışması için, açık alan, bahçe, müze veya okulumuz gibi değişik mekan önerilerinde bulundular. "Ne tür konularda, nasıl bir atölye çalışması yapmak istersiniz?" sorusuna çocuklardan çeşitli öneriler geldi.

- Daha çok boyamak ve bunun için daha çok zaman ayırmak (Tansu)
- Her şey çok güzeldi. Öneriye gerek yok. (Bahar)
- Değişik malzemelerle küçük maketler yapabilirdik. (Necati Berkay)
- Kendi seçeceğim malzeme ile kendi hayalimdeki evin maketini yapmak. (Oğulcan Onat)
- Maket ve autocad yapsak çok iyi olurdu. (Özgür Deniz)
- Maket yapmak. (Cristina, Cafer, Berk, Arda)
- Daha çok çizim. (Ozan)

Çocukların memnuniyetleri, memnuniyetsizlikleri, çalışma mekanı konusundaki önerileri bundan sonraki çalışmalarımız açısından önemlidir. Çocukların çoğunun bu çalışmaları okullarında yapmak istemeleri, belki kendilerine ait bir mekanda kendilerini daha rahat hissetmeleri olarak değerlendirilebilir. Çocuklar ayrıca, bu tür atölye ortamlarında maket yapmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu da belki de 3 boyutlu olarak ortaya koyduklarının onlar için, 2 boyutludan daha anlaşılır olmasındandır.

Bu etkinlikte öncelikle Deniz Koleji 7. sınıf öğrencilerine ve okul müdürü Berna Bridge'e sonsuz teşekkürler. Atölye süresince çocukların birçok sorusuna ve isteğine sabırla cevap veren ve bu çalışmada beni yalnız bırakmayan Pınar Ay, Özgecan Akbayırlı, Seden Avcı ve Ezgi İşbilen'e çok teşekkürler.

Çocuklardan öğrendiklerimizi yaşamaya geçirmeye ne dersiniz?

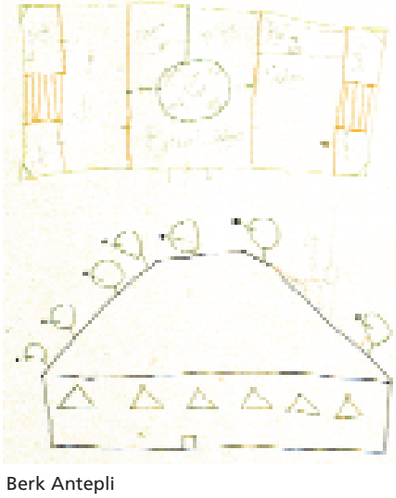

Berk Antepli

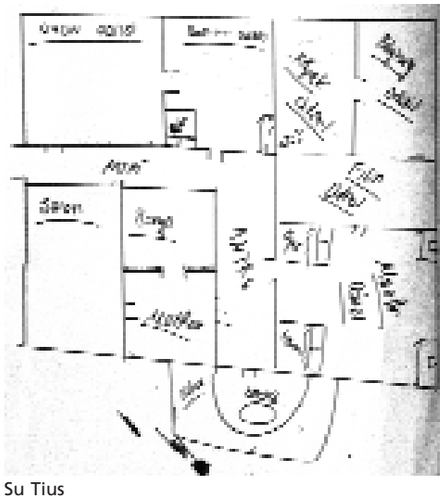

Su Tius

Özgür Deniz Özdirek

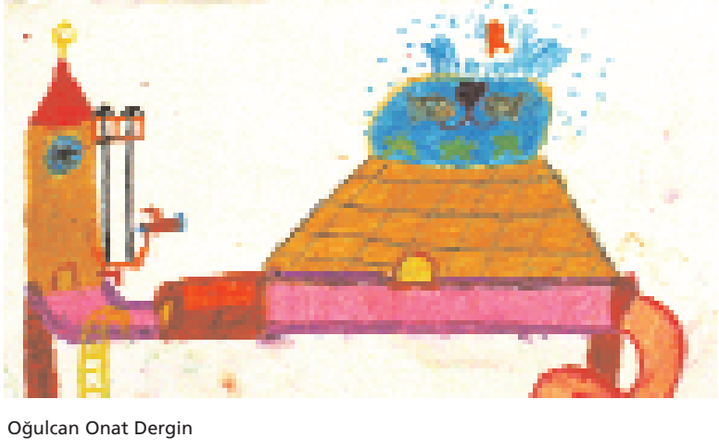

Oğulcan Onat Dergin

Emre Mert Güven

Emel Kayın, Yrd. Doç. Dr.

"Geçmişle Yüzleşmek: Kemeraltı-Basmane" Atölyesinden Kentsel Mekan-Kentli İlişkisine Yönelik Çıkarımlar

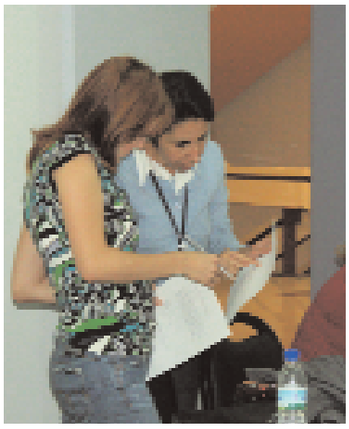

Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin düzenlediği Mimarlık Haftası 2007 etkinliği kapsamında gerçekleştirilen ve yürütücüsü olduğum "Geçmişle Yüzleşmek: Kemeraltı-Basmane" konulu atölye, İzmir'e yönelik kentsel ve mimari kavrayışı, geleneksel mekana ve mekanın dönüşüm sürecindeki ikilemlere odaklanarak geliştirmeyi hedeflemiştir. Kemeraltı-Basmane bölgesindeki çok katmanlı mekanın, mimarlıkla, yaşamla, zamanla ilişkilerini hem düşünerek ve tartışarak, hem de dolaşarak ve "yer"de gerçekleştirilen gözlemler, öznel deneyimler, tartışmalar aracılığıyla çözümlemeyi deneyen atölye, bu deneyim aracılığıyla, geçmişle çok yönlü bir yüzleşmeyi sağlamayı amaçlamıştır.

Atölye çalışmaları üç aşamalı bir program çerçevesinde yürütülmüştür. Çalışmanın stüdyoda gerçekleştirilen birinci aşamasında, kentsel mekana ilişkin imge, hayal, duygu, anı, düşünce, önyargı vb. olgular çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, "İzmir, Kemeraltı, Basmane", "Geçmiş-Bugün, Siz-O Yer", "O Yerde Olmak, O Yere Bakmak, O Yeri Görmek", "Yeri Hissetmek ya da Herkes İçin Farklı Olan", "O Yer ve Yaşanmışlık", "O Yer, Anlamı ve Gelecek Zamanlar", "Yeniden Başlamak ve O Yerler" temalı yedi farklı sorgu zemini oluşturulmuştur. Sorgu yalnızca kentsel mekanın fiziksel-tarihsel gerçekliğine yönelik değil, aynı zamanda kentli bireye ve bireyin mekanla kurduğu ilişki biçimine dairdir. Böyle bir sorgulamada amaç, katılımcıların Kemeraltı-Basmane bölgesi hakkındaki bilgilerini ortaya çıkarmalarından ziyade, kentsel mekanı hatırlamaları, mekanla ayrı düşmüşlüklerinin ya da süregelen yakınlıklarının farkına varmaları ve yere ilişkin kendilerinin ürettiği ya da hazır aldıkları koşullandırıcı kalıpları keşfetmeleridir.

Stüdyodaki sorgulama süreci, katılımcıların İzmir kentini "Fuar, Saat Kulesi, Kemeraltı, Kordon, deniz, Akdeniz, palmiye, zeytinyağlı yemek, rahatlık, huzur, aile, ev, üniversite" olgularıyla özdeşleştirdiğini ortaya çıkarmıştır. Kemeraltı ise "çarşı, alışveriş, bayram, kahve, insan ölçeği, han kapıları, avlular, küçük-eski dükkanlar, dar sokaklar, tarih, Hisarönü, Kızlarağası Hanı" gibi unsurların yanı sıra "karmaşa, kalabalıklık, salaşlık, bakımsızlık" gibi nitelemelerle bir tutulmuştur. Basmane için "İtfaiye, Fuar, Lunapark, Basmane Garı, meydan, iş çevresi" gibi olgularla "kalabalık, karmaşa, salaşlık, bakımsızlık, taşıt trafiği, kötü-eski oteller" gibi olumsuz nitelemeler söz konusudur.

Atölyeye katılanların tümünün Kemeraltı ve Basmane bölgeleriyle çocukluk ya da ilk gençlik yıllarına dayanan bir tanışıklıkları olduğu, süreç içinde bu ilişkinin koptuğu ya da zayıfladığı, ancak yakın zamanda bu alanlara ilgilerinin yeniden canlandığı anlaşılmıştır. Kemeraltı ile ilgili uzak anılar, "çocukluktaki bayram alışverişleri, ilk kez gidilen sinema, dershane günleri, evlilik alışverişi, yol şaşırmalar, ansızın rastlanılan kahvecide kahve içmek, köfte-piyaz ziyafeti" gibi anlatılarla belirginleşmektedir. Basmane ise "anısı olmayan bir yer" ya da "Fuar'a gidilirken içinden geçilen bir mekan" olmaktan başka, "geçmişte Fuar döneminde kısa süre konaklamak zorunda kalınmış kötü bir otele ilişkin anılarla" özdeştir.

Güncel kullanımlar sorgulandığında katılımcılar, Kemeraltı'nda dolaşırlarken, dükkanlara baktıklarını, zaman zaman binaları incelediklerini, üst katlarla fazla ilgilenmediklerini ve çarşıdaki insanlarla ilişki kurmaya eğilimli olmadıklarını ifade etmişlerdir. Bir bölümü geleneksel çarşıda vakit geçirmekten hoşlanırlarken, bir bölümü ise gerekmedikçe Kemeraltı'na gitmediklerini, gitseler de işleri biter bitmez çarşıyı terk ettiklerini söylemişlerdir. Basmane için genel eğilim, zorunlu olmadıkça oraya gitmemek biçiminde gelişirken, gidenler de binaları incelediklerini ve insanlardan uzak durduklarını dile getirmişlerdir. Katılımcılardan Kemeraltı ve Basmane bölgelerinden birkaç sokak, meydan, bina ismi saymaları istendiğinde pek az hatırlayış söz konusu olabilmiştir. "Kızlarağası Hanı" ve "Hisarönü" en çok hatırlanan yeri oluştururken, "Havra

Sokağı, 871 Sokak, Kestane Pazarı Meydanı, Salepçioğlu Hanı" da hatırlananlar arasındadır. Basmane'de ise tek hatırlanabilen yer, "Dokuz Eylül Meydanı" olmuştur.

Atölye katılımcılarının Kemeraltı'na yönelik duyguları "tanıdıklık, aidiyet, neşe" sözcüklerinin yanı sıra, "yabancılık" ve "korku" sözcükleriyle de dışa vurulmuştur. Bu kapsamda Kemeraltı'ndaki karmaşık kalabalığın güvenlik problemine neden olduğu öne sürülürken, bir alışveriş merkezinde bulunamayacak duygusallık, insan sıcaklığı ve kalabalıktan damıtılan enerji ile geçmişi yakalamanın olumsallığından söz edilmiştir. Basmane'ye yönelik duygular ise "yabancılık, sıkıntı, korku" sözcükleriyle biçimlenmektedir. Bu duygulara yönelik açılımlar da, Basmane'nin gündelik hayatta ihtiyaç duyulmayan mekanları barındırması, insan profilinin ve bakımsız yapıların ürkütücü olması, yapıların terkedilmişlik ve dışa kapalılık etkisi vermesi gibi durumlarla açıklanmaktadır.

Katılımcılar Kemeraltı'nın İzmir kenti için anlam ve önemini çözümlerlerken "İzmir'in kalbi, İzmir'in vazgeçilmezi, İzmir'in hiçbir alışveriş merkezi ile karşılaştırılamayacak toplanma merkezi, geçiş alanı" gibi nitelemeler yapmışlar ve bölgenin yıpranmasından ya da az ilgi görmesinden şikayetçi olmuşlardır. Basmane'nin İzmir kenti için anlam ve önemi araştırıldığında, bölgenin çeşitli değerler taşıdığı halde çöküntü durumuna geldiği, Fuar'ın gölgesinde kaldığı ve ciddi müdahalelere ihtiyaç duyduğu vurgulanmıştır. Kemeraltı'nın gelecek vizyonu için öneriler ise, bölgenin ticaret fonksiyonunu koruyarak rehabilite edilmesi, turistik ve sosyo-kültürel niteliklerinin geliştirilmesi yönünde olmuştur.

Katılımcılara Kemeraltı-Basmane ilişkileri sorulduğunda, bazıları iki bölge arasında bir ilişki olmadığını öne sürmüşler, bazıları ise konum, işlev, tarih vb. açılardan iki bölgenin birbirini tamamladığını ifade etmişlerdir. Kemeraltı'nın denizle ilişkisinin çizimler aracılığıyla çözümlenmesine yönelik sorgu ise, katılımcıların Kemeraltı-deniz ilişkisini sağlıklı şekilde kuramadıklarını ortaya koymuştur. Geleneksel çarşının suyun üzerinde oturması, eski iç liman vb. olgular imgelemlerde yer almadığı gibi, şu anki kıyı çizgisinin de kentsel mekanla ilişkisinin doğru kavranamadığı anlaşılmıştır.

Atölye çalışmasının ikinci aşamasında alana gidilmiş, alanda kentsel mekanın morfolojisinin ve mimarisinin fark edilmesinin yanı sıra, imgelerin gerçeklikle karşılaştırılması ve ön yargıların sorgulanması üzerinde çalışılmıştır. Renklerin, kokuların, ayrıntıların, insan-mekan ilişkilerinin, alt katlarla birlikte üst katların da fark edilmesi istenenler arasındadır. Katılımcılara Kemeraltı ve Basmane bölgelerinde birer kişi ile tanışmaları önerilmiş, ancak yabancılık ve güvensizlik duygusu aşılamadığı için bu konuda yardıma ihtiyaç duydukları gözlenmiştir.

Atölyenin üçüncü aşaması ise sonuçların değerlendirilmesini kapsamaktadır. Atölye kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar, Kemeraltı'nın kentlilerin imgelemindeki yerinin her dönemde daha yakın olduğunu ortaya koymuştur. Tarihi mekanın kentlilerle ilişkisi, bazı dönemlerde yıpranmış olsa da, yıpranmanın günümüzde hızla onarıldığı anlaşılmaktadır. Basmane ise, çeşitli rehabilitasyon çalışmalarına konu olsa da, kentlilerin imgelemindeki uzaklığını halen sürdürmektedir.

Yukarıda detayları açıklanan süreçten anlaşıldığı üzere, "Geçmişle Yüzleşmek: Kemeraltı-Basmane" atölyesi, kentsel mekan-kentli ilişkisini sınırlı bir ortamda modellemiştir. Katılımcıların Kemeraltı-Basmane bölgeleri ile tarifledikleri ilişki biçiminin, kentlilerin çoğu için de geçerli olması dikkat çekicidir. Bu çalışma dolayısıyla, kentsel mekanların geleceğini kurgularken, kentlilerin duyguları, düşünceleri, imgeleri, anıları vb. farklı gerçekliklerin de önemle dikkate alınması gerektiği bir kez daha vurgulanmalıdır.

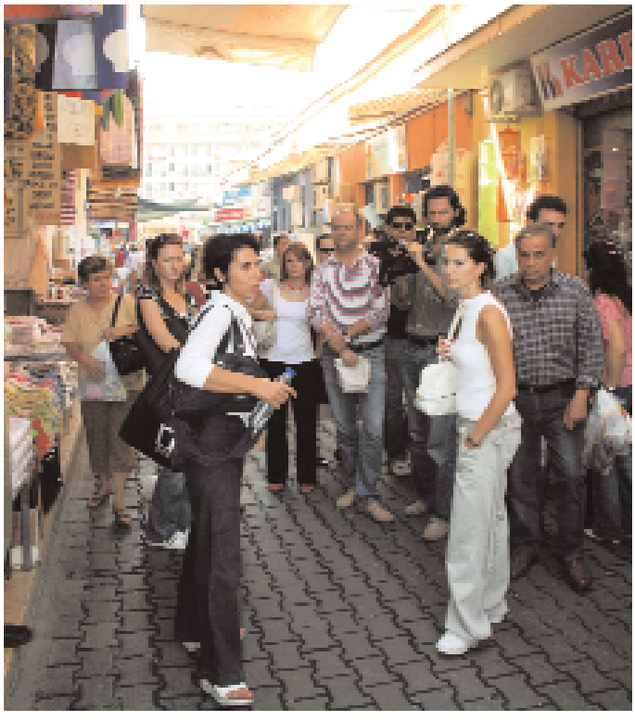

Yasemin Sayar, Yrd. Doç. Dr.
DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü
Hikmet Gökmen, Yrd. Doç. Dr.
DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

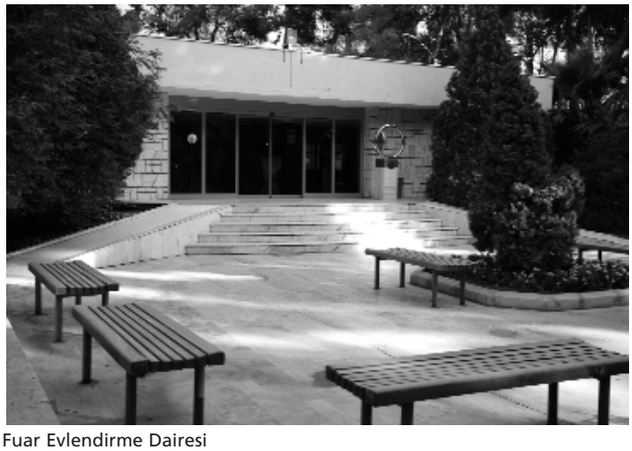
Fuar Evlendirme Dairesi

Harbi Hotan'dan Beş Yapıt

Harbi Hotan, 1916 yılında İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Erkek Lisesi'nden 1938 yılında mezun olan Hotan, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ni 1943 yılında bitirerek "Yüksek Mimar" ünvanı almıştır. Erzurum'da askerlik görevini yaptığı 1944-46 yılları arasında mimari proje yarışmalarına katılan Hotan, Ankara Sinema ve Apartman Blokları Yarışması'nda ikincilik, Trabzon Sergi Sarayı ve Gazino Proje Yarışması'nda birincilik ödülünü kazanmıştır. 1946 yılında askerlik görevini tamamlamasının ardından, dönemindeki diğer birçok genç mimar gibi Hotan da bürokratik mekanizma içinde görev almıştır. 40'lı yıllarda Türkiye'de mimarın kendisine devlet dışında bir hizmet alanı bulması oldukça zordur. Devlet mimarlığın en güçlü müşterisi olduğu gibi, aynı zamanda kendi denetimindeki örgütsel mekanizmalarıyla en güçlü uygulayıcısıdır. İzmir Belediyesi'nde önce proje şefliği, ardında da planlama müdürlüğü yapan Hotan, bu süreçte mimari ölçekte Rıza Aşkan ile, kentsel ölçekte ise İsviçreli şehirci Albert Baudmer ile çalışmalar yapmıştır. 1950'li yılların sonlarına doğru, mimarlığın hizmet alanının genişlemesiyle, müşteri de mimar da devlet çatısının dışına çıkmaya başlamıştır. 1961 yılında Hotan da İzmir Belediyesi'nden ayrılarak serbest çalışma hayatına atılmıştır. Bu dönemde konut projeleri ve uygulamaları yapmış, aynı zamanda proje yarışması ile birinciliğini kazandığı İzmir Ticaret Odası Tüccar Kulübü ve Otelini uygulamıştır. 1963 yılında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nde çalışmaya başlayarak tekrar devlet çatısı altına dönen Hotan, Atatürk Spor Salonu, Olimpik ve Kapalı Yüzme Havuzu, İzmir Halkapınar'da Atatürk Futbol ve Atletizm Stadı'nın projelerini ve uygulamalarını gerçekleştirmiştir. Spor Bakanlığı'ndaki Ege Grup İnşaat Müdürlüğü'nü 1981 yılına kadar sürdürmüş, Trabzon Avni Aker Stadı'nın projelerini de bu görevi sırasında çizmiştir. 1981 yılında Sağlık Bakanlığı'ndan ayrılan Hotan 1986 yılına kadar Kuzey Afrika ülkelerinde çalışmış ve bu ülkelerin geleneksel mimarisi hakkında incelemeler yapmıştır.

Yıllarca tasarım eğitiminde yeni kuşakların yetişmesinde rol oynayan Hotan, Buca Mimarlık Mühendislik Yüksek Okulu'nda, E.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi / DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde, E.Ü. Ziraat Fakültesi'nde ve Tekstil Fakültesi'nde; Mimari Proje, Perspektif ve Gölge, Renk-Şekil-Kompozisyon, Peyzaj Mimarisi ve Temel Eğitim derslerini 1964 yılından 1996 yılına kadar çeşitli dönemlerde vermiştir. 2006 yılında aramızdan ayrılan Hotan'ın, 1980 yılında yayımlanan "Mimari Perspektif ve Mimari Gölge" adlı bir kitabı, "Mısır'ın Ölümsüz Anıtları" adlı Piramitleri inceleyen bir çalışması ve Türk Evi, Osmanlı Mimarisi üzerine araştırmaları bulunmaktadır.

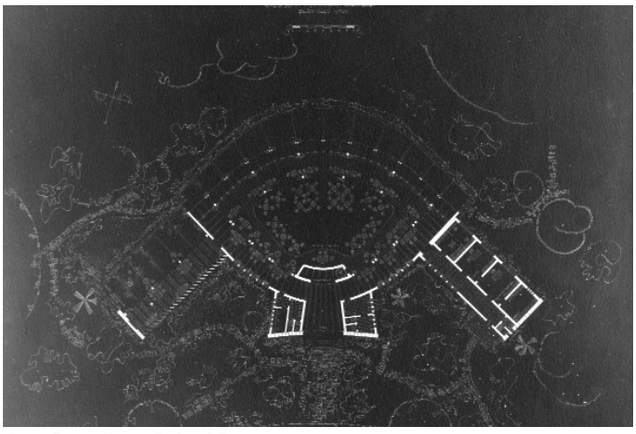

Fuar Evlendirme Dairesi Planı

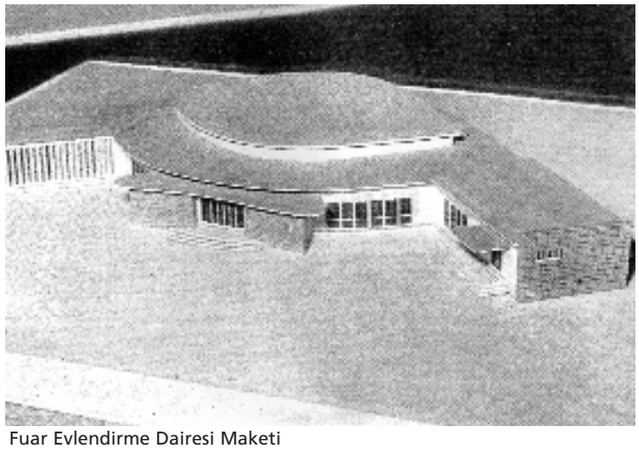

Fuar Evlendirme Dairesi Maketi

Fuar Evlendirme Dairesi, 1955
Hotan ve Aşkan'ın İzmir Belediyesi'nde çalışırken ürettikleri ortak projelerinden biri olan bu yapı, kesme taş kaplamalı masif yüzeyleri, kolonadlı cephe düzeni, yatay kitle vurgusu, mütevazı ölçeği ile Fuar'ın yeşil dokusu içinde kaybolmaktadır.

Atatürk Kapalı Spor Salonu, 1963
Akdeniz Oyunları Müsabakaları için inşa edilen Atatürk Kapalı Spor Salonu, döneminin tip spor salonu projelerinden gerek yapı teknolojisi kullanımı gerekse formsal özellikleriyle ayırt edilmektedir. Çelik karkas yapım sistemi kullanılan yapı, betonarme rampaların kuvvetlendirdiği simetri hissini dengeleyen eğrisel çatı formu ve açılı yan beden duvarları ile dikkat çekici bir mimari dile sahiptir.

Atatürk Kapalı Spor Salonu

Bu yazıda Harbi Hotan'ın mimarisini anlamak amacıyla, Arkitekt ve Mimarlık dergilerinde yayımlanmış 5 yapısı, bu kaynaklardan süzülerek elde edilen bilgiler doğrultusunda tanıtılmaya çalışılmıştır. Eğitim hayatına 1930'lu yılların sonlarında, mesleki uygulama hayatına ise 1940'lı yılların ortalarında başlayan Hotan'ın mimari anlayışı, şüphesiz dönemin "Türk kimliğinin modern mimarlık paradigması içinde nasıl ifade edileceği" sorusuna odaklanmış bir mimarlık ortamı içinde biçimlenmiştir. Ancak her on yılda bir gelenekselden moderne doğru dönüşüm geçiren Türk mimarlık çizgisinden farklı olarak, Hotan'ın istikrarlı bir çizgide, modern mimarlık anlayışı doğrultusunda mimarlık üretimi yaptığını belirtmek gerekir. Dikkatle incelendiğinde, bu yazıda örneklenen Hotan'a ait yapı stoğunun; ortogonal prizmatik kütlelerin bir araya geldiği aksiyal geometrik kurgu, bölgesel verilerin özellikle iklim koşullarının tasarım girdisi olarak değerlendirilmesi, malzemenin dokusal ifadesini kullanma gibi ortak özelliklere sahip, okunması kolay ve net metinler olduğu gözlemlenmektedir.

Kısaca Hotan'ın mimarisinin; modernizmin inşai, mekansal mantığının ve etik kabullerinin dışına çıkmayan buna karşılık yerel değerleri de içine alan, ciddi ve duyarlı bir mimarlık üretimini temsil ettiği söylenebilir.

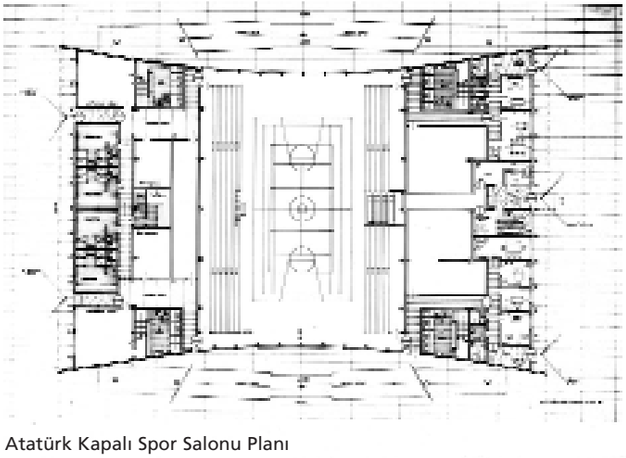

Atatürk Kapalı Spor Salonu Planı

Atatürk Kapalı Spor Salonu Eskizi

1

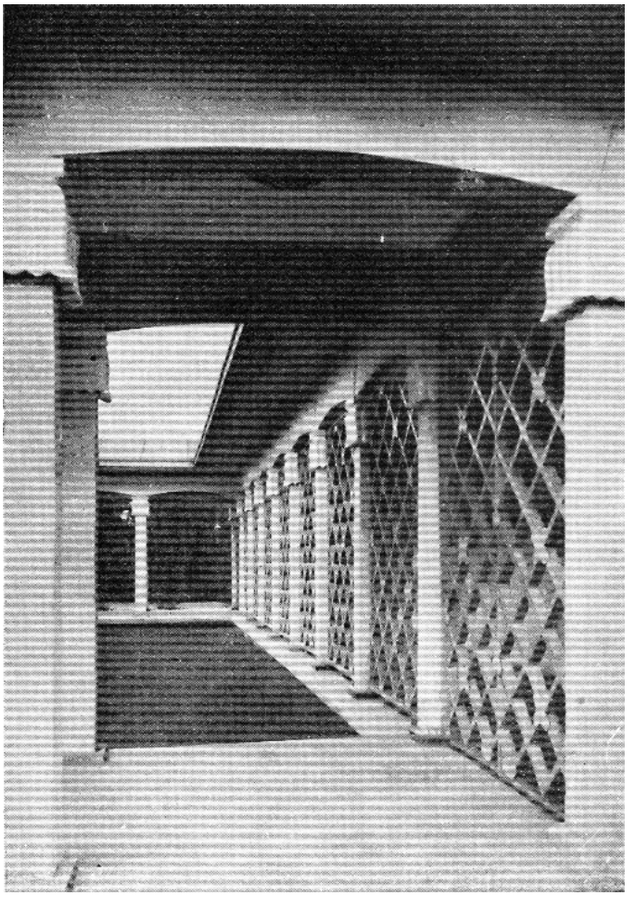

2

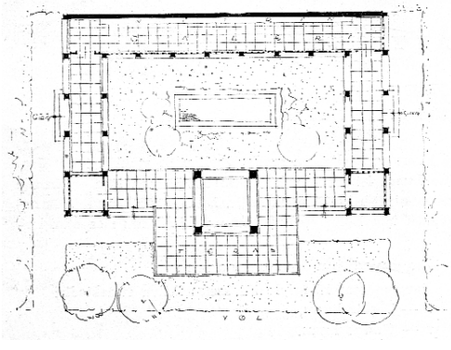

Şekil 1. Pakistan Pavyonu Planı

İzmir Fuarı'nda Pakistan Pavyonu

1946; Harbi Hotan, Rıza Aşkan

İzmir Enternasyonal Fuarı ve Kültürparkı açıldığı 1936 yılından başlayarak kentin sosyal, ekonomik, mekansal olarak yeniden yapılanmasını temsil eden ve Cumhuriyetin modernleşmeci görüşlerinin mimari ürünler aracılığıyla yansıtan bir ortam olmuştur. 1936'da La Turquie Kemaliste dergisinde, 6. İzmir Fuarı üzerine yazılan bir yazıda İzmir Fuarı'nın "Türkiye'de Atatürk rejimi ve Cumhuriyet hükümeti tarafından yaratılan mesleki, ekonomik, ticari, tarımsal ve kültürel ilerlemenin canlı bir göstergesi" olduğu belirtilmektedir. Erken Cumhuriyet döneminde bu kentsel mekanda yer alan binalar da serginin objeleri kadar önemli unsurlar olarak değerlendirilmişlerdir. Bu bağlamda 30-40'lı yıllarda fuara katılan yerli firmaların ve yabancı ülke pav-

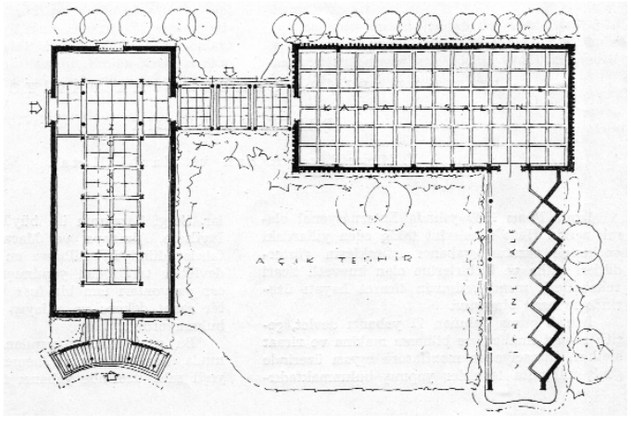

Şekil 2. Çekoslovak Pavyonu Planı

1. Pakistan Pavyonu Ön Görünüm
2. Pakistan Pavyonu Revaklı Bölümden Görünüm
3. Çekoslovak Pavyonu Açık Sergi Salonu
4. Çekoslovak Pavyonu Ön Görünüm

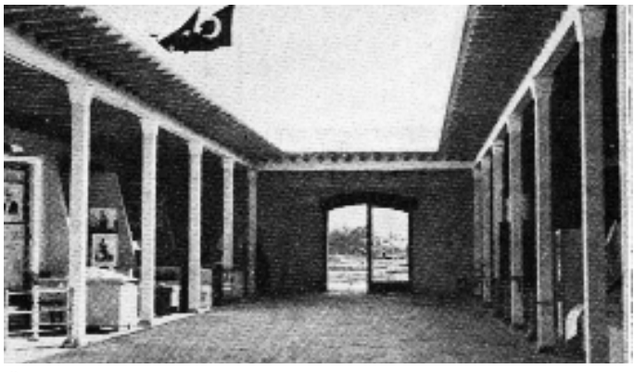

3

4

yonlarının genellikle merkezdeki güncel mimarlığı yansıtan, çoğu zaman deneysel çalışmaların da izlenebileceği modernist bir çizgiye sahip olduğu söylenebilir. Ancak bazı yabancı ülke pavyonlarının, ait oldukları ülkenin özgün kültürel değerlerini yansıtan bir mimari anlayış doğrultusunda tasarlandığı da Arkitekt dergilerinden gözlenmektedir. Pakistan Pavyonu da, oryantalist stili ve tarihselci yaklaşımı ile yapıldığı dönemdeki modernist pavyonlar ve Hotan'ın diğer tasarımları arasında faklılaşan bir yapıdır.

Hotan ve Aşkan'ın İzmir Belediyesi Proje Bürosu'nda görev aldıkları dönemde tasarladıkları Pakistan Pavyonu, sergileme ve gazino mekanları olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. Hotan ve Aşkan, bu program çerçevesinde mekansal ve oransal zenginliği yakalamak amacıyla, Hint Mimarisi ve Kültürü üzerine araştırmalar yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu araştırmalar sonucunda saptanan yerel Hint motiflerinin sadeleştirilerek kullanıldığı revak elemanının çepeçevre döndürülmesi ile elde edilen iç avlulu dikdörtgen bir plana gidilmiş ve simetri aksında yer alan kare planlı, geniş saçaklı ve kubbeli yarı-açık mekan, tasarımın odak noktasını oluşturmuştur (Şekil 1, Foto 1-2). 1947 yılı Arkitekt dergisinde, ince ve kuvvetli bir mimari anlayışla tasarlanan bu sergi pavyonunun, boyutlarının küçüklüğüne rağmen Fuarda bir cazibe odağı oluşturduğu belirtilmiştir (Arkitekt, 1947, s.246).

İzmir Fuarı'nda Çekoslovak Pavyonu

1949; Harbi Hotan, Rıza Aşkan

Bu yapı, 1949 yılı İzmir Enternasyonal Fuarı için, Çekoslovak devletine ait sanayi ürünlerini sergilemek amacı ile Sergi Sarayı'nın yanındaki geniş yeşil saha üzerinde inşa edilmiştir.

Mimarları, tasarımın temel düşüncesinin; Sergi Sarayı'nın ezici kütle etkisinden kurtulmak amacıyla, parçalı bir kütle organizasyonuna giderek, egemen kitleyi Sergi Sarayı binasından uzaklaştırmak olduğunu belirtmişlerdir (Arkitekt, 1949, s.147). Bu tema çerçevesinde, geniş saçaklı girişi ile avlulu han planına referans veren yarı-açık sergi salonu, kaset tavanlı bir pergole ile kütle etkisi kuvvetli kapalı sergi salonuna bağlanmıştır (Şekil 2, Foto3). Kapalı sergi salonunda, masif etkiyi hafifletmek üzere kullanılan boşluklu düşey plastırların bir diğer işlevi de havalandırmayı sağlamaktır (Foto 4).

Hotan 1949 yılında Arkitekt dergisinde yayımlanan tanıtım yazısında bu tasarımında; "sergi tekniği ve sirkülasyon" problemlerini ön plana alarak sade ve fonksiyonel bir mekan örgütlenmesine gittiğini vurgulamıştır. Yine aynı yazısında Hotan "binanın gerek harici, gerekse dahili mimari tesirinin İzmir'in iklim özellikleri dikkate alınarak" tasarlandığını, "mahalli ve milli motiflerden faydalanılarak, yapıya sadelik içinde modern bir karakter verilmek" istenildiğini belirtmiştir (Arkitekt, 1949, s.147).

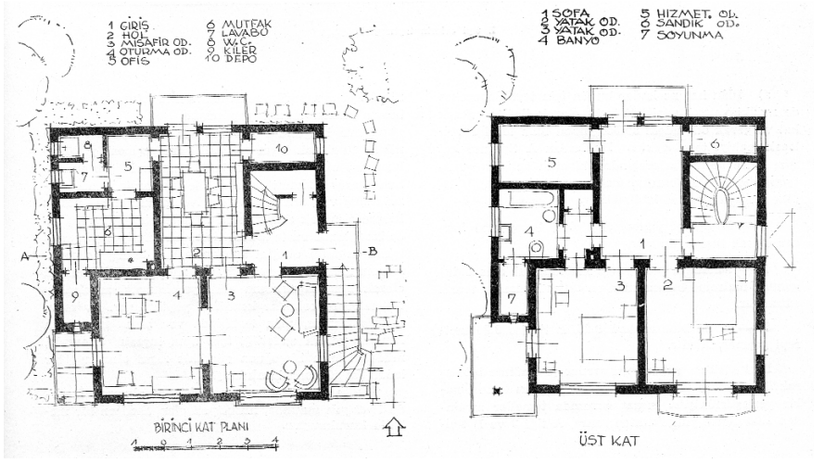

Şekil 3. A tipi Ev Planları

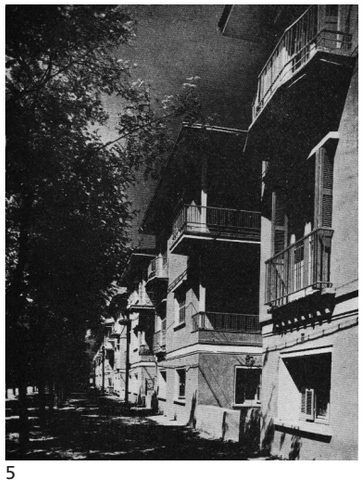

5

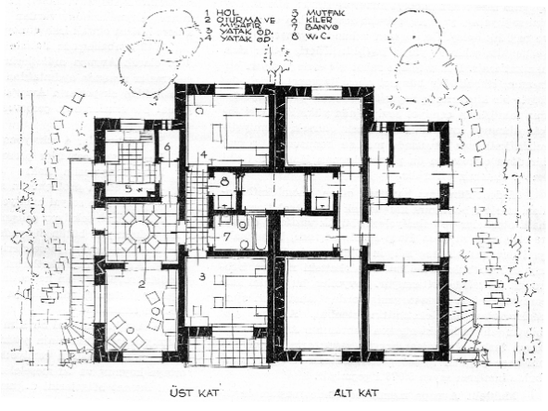

Şekil 4. B tipi Ev Planları

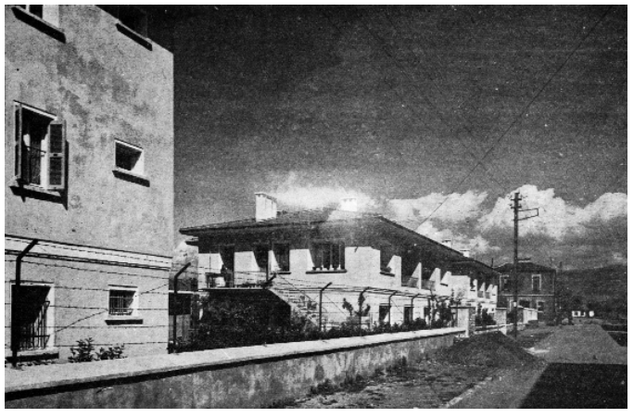

6

İzmir Memurlar Kooperatifi Evleri

1949; Harbi Hotan

Batı'da, 20.yy boyunca sanayi kentinin toplumsal ve fiziksel çevre sorunlarına karşı planlı ve sağlıklı yerleşim birimleri üretmek, modern mimarlık tartışmalarının odak noktasını oluşturmuştur. Türkiye'de ise Erken Cumhuriyet döneminde "mesken mimarisi"ne önem verilmekle birlikte, imar girişimlerinde yeni kamu yapılarının inşası öncelik kazanmış, modern evin uygulanan örnekleri de Cumhuriyetin devlet seçkinleri için yapılan belli sayıda villa ve apartmanlar, veya devlet kurumları tarafından yapılmış lojman-kooperatiflerle sınırlı kalmıştır. İzmir Memurlar Kooperatifi Evleri de, 1944 yılında çıkarılan "memur konutları kanunundan" yararlanılarak, İzmirli memur ailelerinin konut sorununu çözmeye yönelik bir girişim olarak ortaya çıkmıştır.

Kooperatif tarafından A ve B tipi olmak üzere yirmi ev inşa edilmiştir. Programa göre; A tipi konutların, iki katlı ve bir aile için, betonarme karkas; B tipi konutların ise, bir katlı ve bir aile için, yığma strüktür olarak projelendirilmesi istenmiştir (Şekil 3 - 4). Ayrıca, her iki tipin de kat ve oda adedi artırılabilecek tasarımsal esnekliğe sahip olması istemi de, mimari tasarım aşamasında yönlendiren diğer bir kriter olmuştur. Hotan'ın 1952 yılında Arkitekt dergisinde yayımlanan yazısında; inşaat süreci başladıktan kısa bir süre sonra, su basman seviyesine ulaşıldığında, Kooperatifin A tipinin 3 katlı, B tipinin ise 2 katlı olarak inşa edilmesini ısrarla talep ettiği ve bu nedenle proje tadilatı yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, İzmir Memurlar Kooperatifi Evleri'nin Türkiye'de eşzamanlı olarak inşa edilen kooperatif evleri ile benzer biçimsel özellikler gösterdiği ancak, özellikle plan kurgusunun ve dış kabuğun tasarımında iklim gibi bölgesel verilerin de dikkate alındığı gözlemlenmektedir (Foto 5). Hotan Arkitekt dergisi 253. sayısında yayımlanan yazısında "İzmir bölgesinin kendine has hususiyetleri göz önünde tutularak planlar hazırlanmış ve sıcağa karşı bazı tedbirler alınmış ise

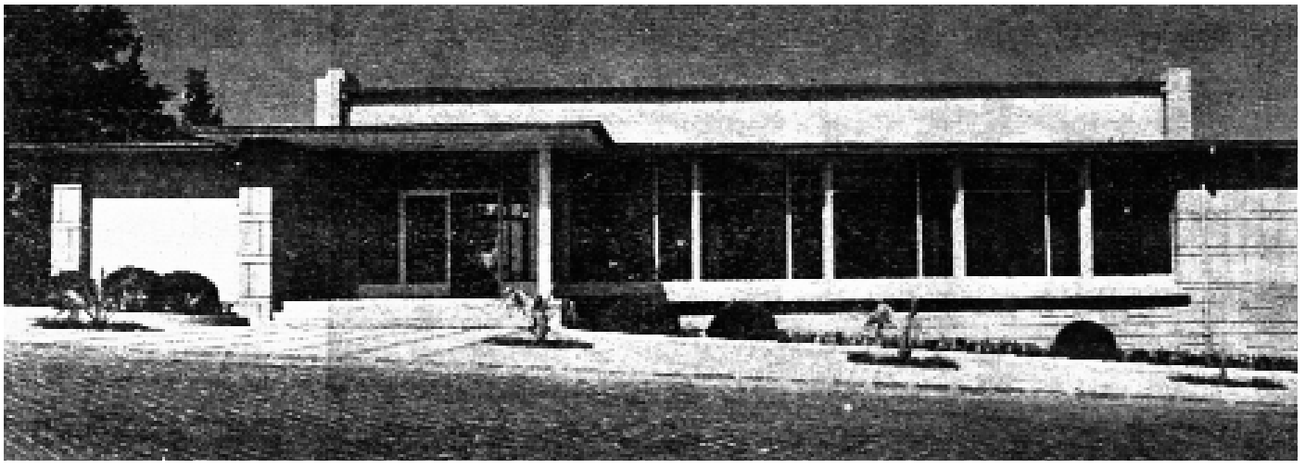

7

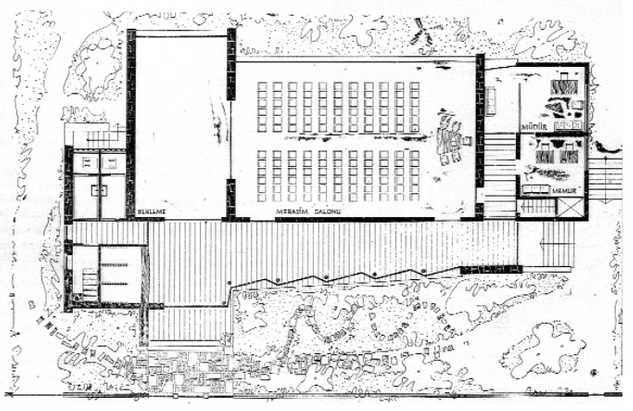

Şekil 5. İzmir Belediyesi Eşrefpaşa Evlenme Dairesi Planı

5. A tipi Evlerin Görünüşü
6. B tipi Evlerin Görünüşü
7. İzmir Belediyesi Eşrefpaşa Evlenme Dairesi Giriş Cephesi

de Kooperatif bu teklifleri ticari bir zihniyet çerçevesi içinde mütalaa ettiğinden fantezi addetmiş ve yapılmasına müsaade etmemiştir", ifadesiyle kooperatifin tutumunu ortaya koymuştur.

Sonuç olarak, tasarım ve inşa sürecindeki işverenden kaynaklanan zorluklara karşın, ikiz ev ve tek ev tiplerinden oluşan 20 birimlik bu mütevazı ve nitelikli yapı grubu, İzmir'in Cumhuriyet sonrası planlı-modern yaşam çevrelerinden biri olmuştur (Foto 6).

İzmir Belediyesi Eşrefpaşa Evlenme Dairesi

1954; Harbi Hotan, Rıza Aşkan

Türk Medeni Kanunu'nun 4-Ekim-1926'da yürürlüğe girmesi ile birlikte evlilik kurumu ve mekansal karşılığı "evlendirme daireleri" gündeme gelmiştir. 1950'li yıllarda İzmir Belediyesi, nüfus yoğunluluğunu da göz önüne alarak şehrin alt merkezlerinde müstakil Evlenme Memurluğu Binaları yapılması çalışmalarına başlamıştır. Eşrefpaşa Evlenme Dairesi, Karşıyaka ve Kültürpark evlenme daireleri gibi, düğün ve toplantı salonu olarak da kullanılabilecek şekilde düşünülmüş, küçük idari kısım ile salon giriş ve çıkışları da bu bağlamda ele alınmıştır (Şekil 5).

1940-50'li yıllar tüm sanatsal etkinlik alanlarında olduğu gibi mimarlık alanında da "kültürel öz" arayışlarının gündemde olduğu bir dönemdir. Yerel kimliğin modern mimarlık anlayışı içinde nasıl ifade bulacağı dönemin temel problematiğidir. Hotan da bu tasarımında, cephede doluluk-boşluk oranları, geniş saçaklar, taş duvar örgüsü gibi geleneksel mimariye ait öğeleri modernize ederek kullanmıştır (Foto 7).

Harbi Hotan Ege Mimarlık dergisi 34. sayısında yayımlanan söyleşisinde, "binayı o günkü mimari akıma uygun, fonksiyon bakımından kısıtlı fakat iklim şartlarına elverişli, kemer ve kubbe gibi mimari unsurlardan uzak rasyonel bir görüşle yaptım" ifadesiyle Eşrefpaşa Evlenme Dairesini rasyonel mimari anlayışı çerçevesinde tasarladığını belirtmiştir. Kısaca, Eşrefpaşa Evlenme Dairesi gelenekselin modern bağlamda yeniden üretildiği, döneminin nitelikli mimari arayışlarından biridir.

8

9

10

11

8. 9. 10. İzmir Ticaret Odası Oteli
11. İzmir Ticaret Odası Oteli Eskizi

İzmir Ticaret Odası Tüccar Kulübü ve Oteli

1961-1966, Harbi Hotan

İzmir Ticaret Odası, mevcut Tüccar Kulübü binasını büyütmek amacıyla 1961 yılında, İzmirli mimarlar arasında bir "Otel ve Temsil Salonu" proje yarışması açmıştır. Mimarlar Odası'ndan, Mühendisler Odası'ndan, İzmir Belediyesi'nden, İzmir Bayındırlık Müdürlüğü'nden ve İzmir Ticaret Odası'ndan seçilen temsilcilerden oluşan jüri, Harbi Hotan'ın projesini birinci ödüle değer görmüştür.

Hotan'ın öneri-projesini diğer katılımlardan ayıran özelliği, mevcut Tüccar Kulübü binasını aynen koruyarak, bahçe içindeki alana otel için yeni bir kitle önermiş olmasıdır. Proje programında; 56 çift kişilik otel odası, 150 kişilik temsil-kokteyl salonu, 100 kişilik restoran, roof-bar, dükkanlar ve otele ait bir garaj istenmiştir. Hotan mevcut eski binayı, kalorifer-klima merkezleri, çamaşırlık, garaj, personel bölümü, dükkanlar, mutfak, tüccar kulübü, otel idaresi ve bir kısım otel odalarını alacak şekilde yeniden düzenlemiş, otelin diğer kısımlarını ise çok katlı yeni otel binasında çözmüştür (Foto 8). Farklı dönemlere ait iki kitlenin bir araya getirildiği bu tasarımda, cephede ortak bir dil yakalamak amacıyla, mevcut yapıya prefabrik elemanların oluşturduğu petek dokulu yeni bir cephe giydirilmiş, böylelikle güney-batı cephesinde güneş kontrolü de sağlanmıştır (Foto 9).

İzmir'de Uluslararası Stil'de inşa edilen ilk yapılardan olan İzmir Ticaret Odası Oteli; şeffaf olarak tasarlanmış zemin+batar kat üzerinde yükselen ızgara cephe düzeni, betonarme pergolalı teras çatısı ve farklı tiplerdeki güneş kırıcı elemanlarıyla döneminin anadamar mimari yaklaşımını yansıtan başarılı örneklerden biridir.

Kaynaklar:
Arkitekt, 1947, ss: 246-248
Arkitekt, 1949, ss: 147-149
Arkitekt, 1952, ss: 228-231
Arkitekt, 1955, ss: 76-77
Arkitekt, 1966, ss: 18-20
Ege Mimarlık, 1999, sayı:34, ss: 7-9; "Profil: Harbi Hotan ile Söyleşi", H.Gökmen
İzmir Mimarlık Rehberi 2005, Ed: D.Güner, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yay.
Tanyeli U., 2007, "Mimarlığın Aktörleri Türkiye 19900-2000",Garanti Galeri

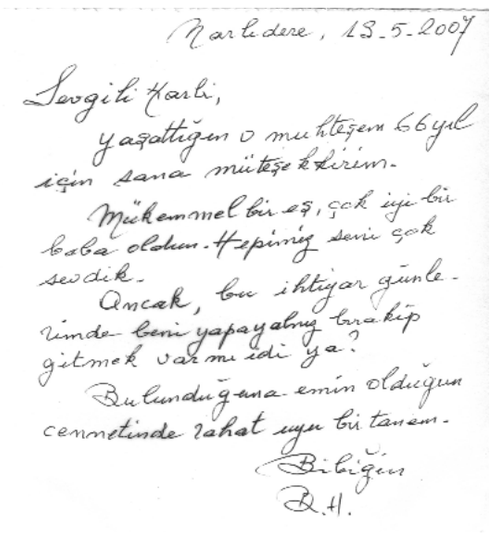

Narlıdere, 13-5-2007

Sevgili Karli,

yaşattığın o muhteşem 66 yıl için sana müteşekkirim.

Mükemmel bir eş, çok iyi bir baba oldun. Hepiniz seni çok sevdik.

Ancak, bu ihtiyar günlerinde beni yapayalnız bırakıp gitmek var mıydı ya?

Bulunduğuna emin olduğum cennetinde rahat uyu bitanem.

Bibiğin

R.H.

Harbi Hoca'nın Ardından...

Bana dedem hakkında yazı yazmamı söyledikleri zaman kalbim yerinden çıkacakmış gibi heyecan yaşadım. Dedem için yazacak o kadar özel ve değerli duygularım var ki, bunları nasıl dile getireceğimi ve ne kadarını aktarabileceğimi bilemedim. Dedem gerçekten memleketimiz için çok büyük bir değerdi. Bende böyle bir dedenin torunu olmaktan son derece gurur duyuyorum.

Etik değerleri çok güçlü, mesleğinde asla ödün vermeyen, sert görüntüsünün altındaki yumuşacık sevecen kalbiyle hayat boyu başarısını devam ettirmiştir. Sevgili dedemle, çok keyifli anlar yaşadık. Bana torun olmanın ne kadar güzel bir duygu olduğunu yaşatan ve bana resim yaparken bilgilerini bir hoca olarak aktaran dedemi çok özlüyorum. □

Berrak Hotan

" Zaman yetmiyor" diye yakınırdı, onun gibi bilgiye doymamış bir insana asla yetmeyecekti de... İncelemek istediği onca eser, okumak istediği daha çok kitap vardı. Mükemmeliyetçi ve sabırlıydı, bu nedenle özensiz yapılan her işe çok öfkelenirdi. Bir sanatçı sabırlı olmalı derdi hep ve çizim çalışırken sabırsızca attığım her çizgiye çok kızardı. Öyle büyük bir insandı ki sanki ne kadar süresi kaldığını önceden biliyordu. Mimar olmamı istemişti, iki sene seni ben yetiştiririm gerisi Allah Kerim demişti ve vefat ettiği zaman üniversite ikinci sınıftaydım. Ben mimar olamadım ama Harbi Hotan'ın torunu ve öğrencisi olduğum için kendimi her zaman çok şanslı gördüm, bununla gurur duydum yine de hala aramızda olmasını çok isterdim ondan öğreneceğim daha çok şey vardı, bu kez zaman bize de yetmedi. □

Yasemin Hotan

Bu yazıyı hazırlamam istendiğinde ilk aklıma gelen dedemi anlatmaya kelimelerin yetmeyeceğiydi. Dedem alçakgönüllü, gururlu, onurlu ve adaletliydi. Nenem 'O'nun öğrencilerine verdiği yarım puanı bile düşündüğünü söylerdi hep. İnsana ve tüm canlılara saygılı, ilgiliydi. Elinde ne varsa paylaşmaya çalışır, ne biliyorsa anlatmak isterdi. Nenemle birlikte İzmir'in neredeyse bütün güvercinlerini, kumrularını ve hatta martılarını evimizin o güzel terasında beslerlerdi. Etrafındaki güzelliklerin tadına varmayı sever, gün batımında İzmir'in güzel grubunu nenemle birlikte izlerdi. Ama her şeyden öte çalışmayı severdi. Yanlarında kaldığım beş sene boyunca değil bir tek gününü, dakikasını bile boş geçirdiğini görmedim. Çalışmalarını ve eşyalarını o kadar özenle saklardı ki bana yıllar öncesinde 9 Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'ndeki öğrencilerinin ders durumlarına ilişkin tuttuğu not defterini göstermişti. Her bir öğrencinin projede ne kadar ve nasıl ilerlediği, hangi derste ne durumda olduğu o el kadar not defterinde kendine has küçük işaretlerle belirtilmişti. Baktığı sayfayı sanki bugün dersten çıkmış gibi okuyup projeyi biraz önce görmüş gibi anlatırdı.

Benim derslerimi de takip ederdi. Okuldaki tüm kitaplarımdan birer tane de kendisine almamı istemişti. Hepsini tek tek incelemiş, önemli yerleri işaretlemişti. Okuldan eve yeni bir proje getirdiğim an gözleri parlayarak masasının üzerini boşaltır "Aç bakalım projeyi görelim" derdi. Onun için hiçbir şey önemsiz ya da basit değildi. Eline aldığı her işe değer verirdi. İlk projelerimde o en basit çizgilerimin bile üzerinde önemle durur, beni cesaretlendirirdi. Bugün bir projeye baktığımda şu sözleri kulaklarımda çınlar "Ustaların ne yaptıklarına değil, ne yapmaya çalıştıklarına bakmalısın". □

Bihter Hotan Saatcı

(Soldan sağa) Aysel Çetinsoy, Bihter Hotan, Harbi Hotan, Ayşe Atatoprak, A. Aytül Yaşarol

1971 üniversite sınavlarına girip, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin önünde küsuratlarla düşen puanları bir hafta boyunca takip edip, kontenjanın dolduğunu öğrenmemle birlikte "mimarlık" olan 2. tercihimin peşine düşmüştüm. Ön kayıt yaptırdıktan sonra, yetenek sınavında bize çizmemizi söyledikleri bir kahve cezvesi -meğer ne çok şeyi ölçmek için yeterli imiş, bunu sonraları anladım- çizdik. Zira o cezve resminde proporsiyon ve perspektiften gölgeye, kağıdı doğru kullanmaktan dikkate ve hayal gücünü ne kadar kullanabildiğine kadar pek çok şey... Ne kadar şanslıymışız ki "mimarlık" ile tanıştığımız günlerde Asım Mutlu, Orhan Doğu, Yüksel Ceztırnak, Harbi Hotan hocalarımız oldular. Perspektifi, gölgeyi, lavi sulu boya tekniğini hatta Schoeller'e hatalı çizilen bir şeyi jilet ile nasıl kazıyacağımızı, jiletin kullanılma tekniğini bile sabırla her birimize öğretme çabasında olan sevgili hocam Harbi Hotan'a ne çok şey borçluyuz. Perspektif derslerinde öğrettiklerini eskiz sınavlarında test etmek için verdiği "çatı, üzerinde baca ve gölgesi" gibi konularla iyi ki bizleri terletmiş ve iyi ki zora koşmuş. Mimarlığın temel öğretilerinin yanı sıra insani değerler ve meslek yaşamımım ilk ve en doğru öğretilerini edindiğim değerli hocam ile uzun yıllar aradan sonra tekrar zaman paylaşma şansını yakalayabildiğim, sevgili eşi Bihter Hanımefendi'yi tanıma şerefine eriştiğim için bir kez daha çok şanslı olduğumu düşünüyorum.

Seni Çok Özlüyoruz Hocam. Bizleri hala izlediğinizi biliyoruz.

Sevgi ve Saygıyla... ◘

Aysel Çetinsoy

Ayşe Kız!

.....

1969-70 okul yıllarında hoca-öğrenci ilişkisi olarak başlayan 16.11.2006'ya kadar hoca-"taş gibi sağlam Ayşe Kız" olarak yansıyan sevgi saygı dostluk... Beden Terbiyesi'nde öğrenim boyunca beraber yaptığımız stajlar dışında okul bittikten sonra da hocam ve sevgili eşi Bihter Hanım'a yaptığım ziyaretler onları çok mutlu eder, birlikte sıcacık sohbetler yapardık. Öğrencileri, hocamın yumuşacık sevgi dolu yanını çok fazla göremezlerdi. Oysa içi insan sevgisi dolu olan hocamın, bildiklerini öğretmek için nasıl bir gayret içinde olduğunu anlasalar, derya bilgisinden daha çok faydalanırlardı.

Hastalanıp, uzun süre hastanede yattıktan sonra, 05.03.2004 günü evlerinde ziyarete gitmiş; Kültürpark'ın yeşilliklerini tepeden seyreden çatı katı dairelerinde martı besledikleri terasa bakan mutfak masasında eşi ile karşımda oturmuş, kahvelerimizi içiyorduk. Bir sıkıntı olduğunu hissediyordum...

- Sana bir şey söyleyeceğiz ama üzülmeyeceksin!
- Ne oldu Hocam?
- Biz yaşlı bakım evinde kalmaya karar verdik.

...

Boğazıma bir şeyler düğümlendi, konuşamadım, ağlayamadım. Ve o günü hiç unutamadım.

Bana yaşlandıkları için evde zorluk çektiklerini, nedenlerini, gidecekleri yeri araştırdıklarını ve müracaat ettiklerini anlattılar. Emekli Sandığı Narlıdere Dinlenme ve Bakımevi'ni biliyordum ama tekrar inceleyene kadar içime sinmemişti.

22.03.2004 günü yeni yaşam evlerine yerleştiler. Hocam devamlı yazmayı bitirememekten korktuğu kitaplarının başındaydı. Sevgili Arkadaşım Aytül (Yaşarol) ve Tutku (Sürel) ile devamlı ziyaretlerine gidiyor, yine sohbetler ediyor, yine mimarlık üzerine konuşuyorduk. Bizleri her seferinde aynı heyecanla bekliyor, biraz geç kalsak tedirgin oluyordu.

"Kitaplarıma sahip çıkın, onları size emanet ediyorum" diyordu. (Tüm notları ve kitapları bizim elimizde değil artık) Ama sözümüzde duramadık.

Hasta yatağında konuşabildiği son saniyelere kadar hep mimarlıkla yaşadı, yorulana kadar anlattı, anlattı, anlattı.

İçimde büyük bir boşluk var Hocam.

Artık konuşamıyorum, duyamıyorum, bilgilenemiyorum; Bihter Hanım'a 66 yıl sonra bile sevgiyle bakan gözlerinizi göremiyorum. Bana mesleğimden çıkarlar uğruna sapmamayı, bildiklerimi başkalarıyla paylaşmayı, hep doğruyu, hep güzeli öğrettiğiniz için teşekkür ederim.

Ayşe Kız sizi hiç unutmayacak!... ◘

Ayşe Atatoprak

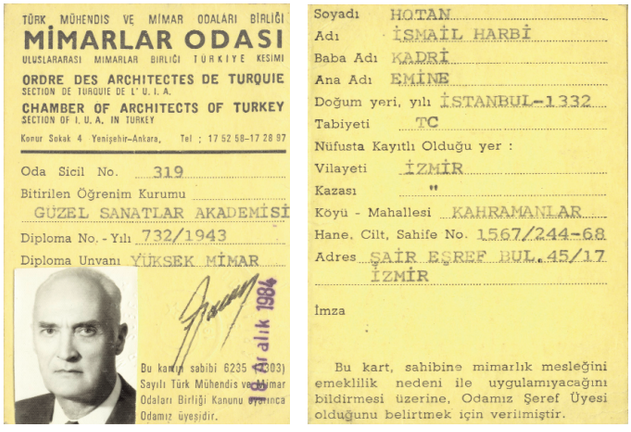

TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ
MİMARLAR ODASI
ULUSLARARASI MİMARLAR BİRLİĞİ TÜRKİYE KESİMİ
ORDRE DES ARCHITECTES DE TURQUIE
SECTION DE TURQUIE DE L' U. I. A.
CHAMBER OF ARCHITECTS OF TURKEY
SECTION OF I. U. A. IN TURKEY
Konur Sokak 4 Yenişehir-Ankara, Tel : 17 52 58-17 28 97

Oda Sicil No. 319
Bitirilen Öğrenim Kurumu
GÜZEL SANATLAR AKADEMİSİ
Diploma No.-Yılı 732/1943
Diploma Unvanı YÜKSEK MİMAR

Bu kartın sahibi 6235 (4303) Sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu gereğince Odamız üyesidir.

Soyadı HOTAN
Adı İSMAİL HARBİ
Baba Adı KADRİ
Ana Adı EMİNE
Doğum yeri, yılı İSTANBUL-1332
Tabiyeti TC
Nüfusta Kayıtlı Olduğu yer :
Vilayeti İZMİR
Kazası "
Köyü - Mahallesi KAHRAMANLAR
Hane, Cilt, Sahife No. 1567/244-68
Adres SAİR EŞREF BUL. 45/17
İZMİR

İmza

Bu kart, sahibine mimarlık mesleğini emeklilik nedeni ile uygulamıyacağını bildirmesi üzerine, Odamız Şeref Üyesi olduğunu belirtmek için verilmiştir.

Yüksek Mimar Sayın Harbi Hotan'la tanışmamız bundan beş sene önce, öğrencisi ve sevgili dostum olan Mimar Ayşe Atatoprak sayesinde oldu. Tanıştığımız bu kısacık hayat diliminde, kendisinden hem meslek, hem hayat görüşü açısından öğrendiklerimi anlatmaya sayfalar, saatler yetmez. Sayın Hotan her zaman o bilge ve bir o kadar da mütevazı kişiliğiyle bana ve eminin ki binlerce öğrenci ve tanıdığına, örnek olmuştur. En çok hayran bırakan yönlerinden birisi; renkli kişiliği ve çok yönlülüğü oldu. Sadece mimariyle değil, fotoğraf sanatı, resim ve müzikle de yakından ilgilendirdi Sayın Hotan. Her zaman hayata sımsıkı bağlıydı, son ana dek hayatla iç içeydi, hala yapacak birçok işi, bitirilecek kitabı vardı. Hayata ve olaylara değişik açılardan bakabilmesini, mimari literatürü izleyerek devamlı kendini yeniliyor, gelişen teknik ve trendleri yakından takip ediyordu. Mesleki açıdan donanımından özellikle Osmanlı mimarisi hakkında engin bilgiler aldım, Mimar Sinan'ı onunla birlikte daha yakından tanıdım ve renkler konusunda bilmediğim birçok detayı ondan öğrendim. Özellikle yapıların güneşe göre konumlandırılması, mimari proporsiyon-kontrast denge, ritm ve armoni, akustik vb. özel uzmanlık alanlarını zevkle dinledim, feyzaldım.

İş disiplini, programlı oluşu, devamlı gelişim içinde olması, tecrübesiyle bana özel ve meslek hayatımda hep örnek oldu, birçok projeyi beraber çözdük, birçok projede onun değerli görüşlerini alabilme ayrıcalığını yaşadım. Tüm bu paylaştıklarımızla, mimarlık mesleğini tekrar sevmemi sağladığını rahatlıkla söyleyebilirim. Kendisine tekrar Allah'tan rahmet diliyorum, ruhu şad olsun. Benim ve benim gibi üstünde çok emeği geçen her yaşta öğrencisinin her zaman gönlünde ve yanında olacaktır! ◘

A. Aytül Yaşarol

Harbi Hoca ile birlikte çalışmaya başladığımda, okuldaki asistan kadrosunun en kıdemlisiydim. Bir çok hocayı asiste etmişliğin yanında uzun bir süredir de kendi proje grubumu yönetiyordum. Hem hocalık hem de mimarlık adına kendimi epey bir şey biliyor sanıyordum açıkçası. Dediler ki "bu eski hocalar sadece yoklama tutturur, çanta taşıttırır, inisiyatif vermez". Ben yine de istedim kendisiyle derse girmeyi. İçime doğmuş sanki ne kadar şey öğreneceğim. Bir kere dünyanın en zarif adamlarından biriyle karşılaştım. Bir hanımı onore edebilen, önünden yürüten, kapı açan, sandalye çeken. İkincisi daha ne kadar az şey bildiğimi öğrendim. Öğrencilerle birlikte kendisi de proje tasarlayan ve inanılmaz detay/yapı bilen bir kimlik beni şaşırttı. Daha da ötesi benden bile daha genç bir ruha sahip olmasıydı. Vizyondaki en yeni filmleri bizden önce seyreden, Kordon'da cumartesi geceleri zarif eşiyle balık-rakı gecesi yapan, en son kitapları okuyan, bunları da öğrencileriyle paylaşan biriydi Harbi Hoca. Ruhu şad olsun. Bugünkü Kıvılcım'ın oluşmasında onun da payı var. Özlemle anıyorum. ◘

Kıvılcım Keskiner

Harbi Hotan'a saygıyla...

1971. Güz.

Her askeri müdahale sonrası gibi lise son sınıfta yakalandığımız 12 Mart mirası günler sıkıcı, tedirgin, tekdüze.

Sadece üniversite giriş sınavlarına odaklanma günleri var önümüzde.

Şans bu ya, bütün bunların üstüne kazanılan mimarlık ve Harbi Hotan'la tanışma.

Şimdi çok daha iyi anlıyorum, gerçekten ne şanslı olduğumu.

Daha nerede, nasıl, ne olduğumuzu anlamadan ilk dersimizde ilk hocamızla karşı karşıyayız. Üzerinde bembeyaz bir atölye giysisi, özenle taranmış bembeyaz saçları, pırıl pırıl bir gözlük ardından inanılmaz etkileyici bakan, masmavi iki göz... O an,

İşte! dedim.

Mimar denilen bilge, bu olmalı.

"Temel tasarım" derslerimiz başlamıştı ardından.

Kimimizde, nereden edindiğimiz belirsiz kurşun kalemler, silmekten aciz silgiler, santimleri daha ilk günden görünmez olan gönye – cetvellerimiz.

Ve kulaklarımdan asla eksik olmayacak, meslek yaşamımın ilk ve en doğru öğretilerinden birini duydum Harbi Hotan'ın ağzından; alet işler el öğünür.

Bir sonraki dersimizde, ihtimamla seçilmiş kalemlerimiz, grafoslarımız ile gönyelerimiz olacaktı. Ve ben hala bu öğretiyi yaşamımın her alanı ve anında uygulamaya çabalıyorum.

O yıllarda, dönem başlangıçlarında, proje hocalarını, çektiğimiz kuralarla kendimiz seçerdik. Şanslıydım ya artık, ben dördüncü yıla kadar ki 6 yarıyıl mimari proje derslerinde Harbi Hotan'ı seçmiştim. Sonunda,

"Yeter artık Aldemir, bırak peşimi"

demişti de, gülüşmüştük karşılıklı.

Haklıydı.

Neredeyse tüm mimari teknikleri beynime kazınmışlar, parmak uçlarımdan eskizlere akar olmuşlardı. Bu ikaz sonucu, son yılın ilk projesini Teoman Sarıkahya'da, diploma projesini de Yılmaz Tosun' da çizmiştim.

Proje derslerimizin dışında, " perspektif" dersi de alırdık Harbi Hotan'dan.

Dört saatlik dersin iki saatinde teorik bilgileri tane tane anlatır, çizgiler dolusu çizer ve hatta defterlerimize geçirmemize de yardımcı olurdu. Eh, bütün bunlardan sonra geriye kalan iki saatte de esaslı bir uygulama yaptırırdı. Osmanlı çeşmeleri, köprüler, anıtlar... Gölge, akis... Pestilimiz çıkardı çıkmasına da hiç de şikayetimiz olmazdı doğrusu. Ne kadar şanslıymışız demiştim ya. Gerçekten. İşin tuhafımıza giden ve şaşkınlığa düşüren tarafı, yaptığımız çalışmaları iki gün sonra bize getirip dağıttığında, notlarımızla birlikte en ufak hatalarımızı da işaretlemiş olmasıydı! Uzun zaman sonra öğrendik ki, o zamanlar temini bizler için biraz hayale kaçan "ışıklı cam masa"sında kendi çizdiği "doğru" ile bizim paftalarımızı üst üste çakıştırarak kısa sürede sonuçları bizlere aktarıyormuş.

Dersler kadar mimarlık felsefesini bizlere aktarır, mimarın toplumda bulunması gereken yerden sık sık bahsederdi.

Bugün tartışmamız gereken konu, Harbi Hotan'ın söylediklerinden yola çıkarak:

Mimarlar bugünkü konumlarını hak ettiler mi, yoksa toplum mu kültürel düzeyi ve değişen değerler sistemi doğrultusunda mimarı ve mimarlığı algılamaktan, ona gereken değeri vermekten uzak hale geldi?

Seni sevgi ve özlemle anıyorum değerli hocam. □

Şeref Aldemir

Buca M.M.Y.Okulu'nda 1975 yılı öğretim dönemi. Yeni bir proje hocası ile tanışıyoruz, rahmetli Teoman Sarıkahya. Avusturalya'da şeriflik yaptığını, Türkiye'de fikir yapısına uygun bir partinin henüz kurulmadığını her zaman dile getiren ve de zeki öğrenciyi sonuna kadar destekleyeceğine bizleri inandıran Teoman Hoca. O dönemde İzmir'in hava kirliliği için önerdiği çözüm de gayet kısa ve özdü.

- Para versinler, İzmir'in üzerini kapayayım !!!

Üzerine yıldızlar yağsın sevgili hocam...

Sınıfla ilk tanışmasında kendini tanıttı ve o sömestr için proje konusunu söyledi.

- Konu serbest, yeter ki 7. yarıyıl için uygun bir çalışma olsun...

Daha önceleri konuları hocalarımız tespit eder ve tek bir şeye odaklanır, hazırlıklarımızı ve araştırmalarımızı buna göre yapardık. Bizden üst sınıflarda bulunan öğrencilerin projelerine yardım eder karşılığında onların eski çalışmalarını inceler, böylece işler hayli kolaylaşırdı.

Peki, şimdi ne yapacaktık? En zor olan buydu. Seçimi öğrencinin yapması.

Bir arkadaşımız -Yüzer Yat Limanı- projesi yapmaya kalktı, hangi sahilde yat yoğunluğu fazla, liman oraya yüzdürülecekti... Bir başkası 2500 yataklı otel için kolları sıvadı. Nereye mi? O zamanki nüfusu bin beşyüz olan Urla'ya...

Ben ise şehre bir 'Kültür Kompleksi' kazandırayım diye Fuar Alanı içinde bulunan Arkeoloji Müzesi'nin olduğu yere açıkhava tiyatrosu, kütüphane ve müzeden oluşan bir çalışma içine girmiş, adını da KÜLTÜRPARK KÜLTÜR SİTESİ olarak belirlemiştim. Şiir gibi sanki...

Teoman hoca bütün projeleri ciddiyetle inceliyor, tashihler yapıyor ve sonuna kadar savunuyordu. Yeter ki bizler önerilerini dikkate alalım. Ancak bir gariplik olduğu da kesindi. Zira yarıyılın sonuna gelmek üzereydik ve projelerin teslim tarihleri açıklanmıştı. Oysa biz hala yeni eskizler çiziyorduk.

Nihayet teslime üç gün kala –Schoeller'e– çizmeye başladım. Üç ayrı binanın planları, kesitleri, cepheleri, vaziyet maketi... Sadece üç gün.

Teslim günü otobüsle Buca'ya gitmem imkansızdı. Sabah erkenden taksiyle okula vardığımda şoför beni uyandırmıştı.

Koridorda bize ayrılan panolara projeleri yapıştırıp hocalardan oluşan Jüri'yi beklemeye başladık. Çoğumuz ayakta uyuyordu.

- Evladım anlat bakalım, nedir bu?

Rahmetli Harbi Hotan Hoca'nın sesiydi beni uyandıran. Arkasında diğer jüri üyeleri. Kimi maketi inceliyor, kimi paftalara bakıyordu.

(Soldan sağa yukarıdan aşağıya) Şeref Aldemir, Çınar Yıldırım, Gülümser Öztürk, Harbi Hotan, Bihter Hotan, Aysel Çetinsoy

Başladım anlatmaya... Kütüphaneden giriyor, tiyatrodan çıkıyor, müzeden girip otoparktan tekrar içeri giriyor, Teoman Hoca da başıyla tasdik ediyordu. Sunum bence güzel olmuştu.

- Burası neresi oğlum? dedi Harbi Bey.

- Fuardaki Arkeoloji Müzesi'nin olduğu yer hocam...

Birden kaşlarını çattı,

- Sen ne yapmışsın yahu ? Taut'u yemişsin...

Yorgunluktan ne dediğini pek iyi anlayamadım...

- Ne tavuğu hocam, üç gündür bir şey yemedik...

- Ne tavuğu oğlum, Taut... Taut... Bruno Taut... O müzenin mimarı... Hiç duymadın mı? Yazıklar olsun!!!

Çok kızmıştı. Diğer hocalara baktı, başını iki yana salladı. -Kaç verirseniz verin- der gibi bir el hareketi yaptı ve diğer projelerle ilgilenmeye başladı.

Ne mi oldu? –C- ile geçtim. Ertesi sömestr derslerdeki başarımdan dolayı kendi yaptığı orijinal bir tablosunu hediye etti, gönlümü aldı.

Otuz yıl sonra, Ekim 2005'te, eşiyle birlikte ikamet ettiği Huzurevine arkadaşlarla birlikte gittik, kendisini ziyaret ettik. Ne kadar da mütevazı ve mutluydu. 90 yaşında olmasına rağmen, Mimar Sinan ile ilgili bir kitap yazmaktaydı. Taut hikayesini ona da anlattım. Tabii hatırlamadı ama birlikte çok gülmüştük.

Tasarımlarımızı üç boyutlu olarak kağıt üzerinde görmemizi sağlayan, mimarlığın olmazsa olmazı "Perspektif ve Gölge" konusunu bizlere öğreten yüce insan, Sevgili Harbi Hotan Hocam, çiçekler içinde yat. Üzerine nurlar yağsın... ◘

Çınar YILDIRIM

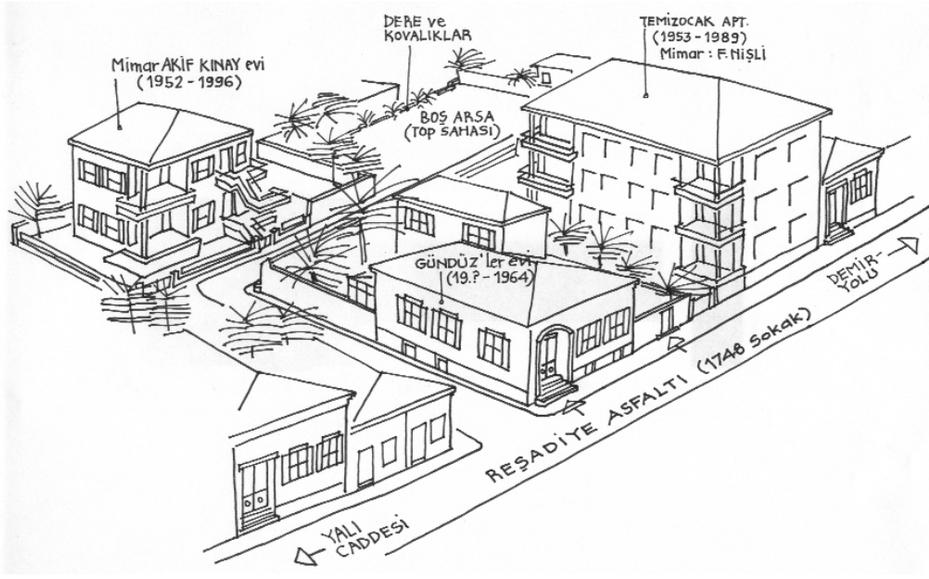

Orcan Gündüz, Prof. Dr.
DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

Karşıyaka'da "Üç Dönem / Üç Kuşak / Üç Mekan" "Konut" ve "Ev" Olgusu Üzerine Bir İrdeleme

İçerisinde yaşadığımız yerleşimlerin kentsel ve mimari dokularının günümüzdeki varlıkları, yer aldıkları doğal ve kültürel çevrenin, birlikte yaşanılan toplumun ve bireylerinin uzun zaman sürecini içeren karşılıklı etkileşimlerinin sonuç ürünüdür. Bu süreçler içerisinde, toplumsal ya da bireysel olarak yaşanan çeşitli güzellikler ile olumsuzluklar bireylerin belleğine mutluluklar ya da kötü anılar şeklinde kazınırlar ve kente ait imgeler söz konusu olduğunda bu yargılar daima öncelik taşırlar. Dolayısıyla, bireylerin yaşadıkları mekanlar ile ilgili anılarının, salt kentlerin, yapıların fiziksel özellikleri ve mimari nitelikleri ile sınırlı olması beklenemeyeceği gibi farklı dönemlerde aynı mekanları paylaşmış olan kişilerin bu mekanlara ilişkin izlenim, deneyim ve yargılarının da çok farklı olması doğaldır.

Kentleri salt mekansal kurguları ve mimari nitelikleri, yapıları ise planları, cephesel özellikleri, formları ve stilleri ile değerlendirme eğiliminde olan biz mimarlar için ise bu durumu doğal karşılamak gerekir. Zira, kullandığımız ortak terminoloji bizim için kent mekanları ile bileşenlerinin tasarımına yönelik çabalarımızda mesleki ortak paydayı oluşturmaya yöneliktir. Bu tanımlamalar içerisinde aynı mekanları paylaşmış ya da paylaşmakta olan farklı kuşakların, büyükanne-büyükbabaların, evlatların ya da torunların söz konusu mekanlarda yaşanmış olan özel anılarının, sevinç ve mutluluklarının, acılarının çok farklı anlamlar taşıması da kaçınılmazdır. Aynı şekilde, bu mekanların tasarlanmasında ve gerçekleşmesinde aktif rol oynayan mimarlar ve diğer tüm aktörlerin çabalarının, bu mekanların ve yapıların gelecekteki bilinmeyen kullanıcılarının beklentilerine, mutluluklarına olacak katkılarının sınırlı olacağı ortadadır.

Yazı kapsamında bu konulara ilişkin somut öneriler getirilmesi amaçlanmamaktadır. Ancak, Karşıyaka'nın Reşadiye sokağındaki, 1951 yılı sonlarında taşınılan mevcut iki katlı eski yığma bina ile başlayıp, 1966 yılında 3 katlı bir aile apartmanına, 2005 yılı sonunda tekrar 5 katlı olarak günümüz apartmanına dönüşen aynı yaşam mekanını bu süreç boyunca aile büyüklerimiz, kendi çekirdek ailelerimiz ve de çocuklarımızın oluşturduğu üç kuşak ile paylaşmış olmanın gözlem ve deneyimlerinin fiziksel mekanlara ilişkin yorumlarla aktarılmasının konunun irdelenmesine yönelik bazı ipuçları vereceğine inanılmaktadır. Yazı kapsamında aileye ve de bireylerine ait öznel ayrıntılara girmekten özellikle kaçınılmaya çalışılmakla beraber, söz konusu dönemlerin atmosferini, aktarılan anıların ruhunu yansıtmaktaki katkıları nedeniyle bunlara beklenenden fazla yer verilmesi kaçınılmaz olmuştur (1).

Menemen kökenli olan aile büyüklerimiz, ağabeyim 11 ben 3 yaşında iken, 1948 yılında Karşıyaka'ya taşınmışlar. Alaybey sahilindeki iki katlı eski bir ev ile yine aynı kesimde yer alan yeni tamamlanmış 3 katlı yeni bir apartmanda kısa sürelerle kiracı olarak oturduk. Ailem 1951 yılı sonunda, o tarihte "Reşadiye Asfaltı" olarak bilinen 1748 sokaktaki, yazımıza konu olan evi satın aldılar. Evimiz, 1748 sokağın denize yakın kesiminde, son köşe parselde konumlanmış 2.5 katlı, bahçeli eski bir Rum evi olup, çevremizdeki evlerin tümü de aynı şekilde tek veya iki katlı, bahçeli evlerden oluşmaktaydı.

1950'li yılların başını dikkate alacak olursak, o tarihlerde İzmir'in belediye sınırları içerisindeki nüfusu 230 bin, Karşıyaka'nın merkez nüfusu ise 24 bin civarlarında olup, İzmir'in ve Karşıyaka'nın özgün mimari dokusu büyük ölçüde varlığını sürdürmekteydi. Karşıyaka sahilindeki köşklerde az sayıda kalmış olan Levanten aileler, mübadele ile gelmiş Türk aileleri ve de İzmir'in varlıklı aileleri oturmaktaydılar. Kentte baş gösteren konut açığına karşın Karşıyaka'da 1930'li yıllardan itibaren 2 katlı bahçeli yeni evlerin, az sayıda da olsa 3 katlı apartmanların yapılmasına başlanmıştı. 1950'ler, ülkemizin II. Dünya Savaşı sonrasındaki göreceli rahatlamasına karşın, toplum olarak yine de kısıtlı bir yaşamın sürdürüldüğü yıllar idi. Evimize frijider (2) ilk kez 1952 yılında girmiş, telefon ise birkaç yıl sonra bağlanmıştı.

Biz çocukların sosyal yaşantısı, bisiklete binmek, boş arsalarda top oynamak, yaz dönemlerinde ise sokağın hemen ucundan denize girmek, balık avlamak, akşamları sahilde piyasa yapmak, açık hava sinemalarına gitmek ile sınırlıydı. Yaz dönemi sonlarına doğru açılan Enternasyonal Fuar, özellikle de Amerikan ve Alman pav-

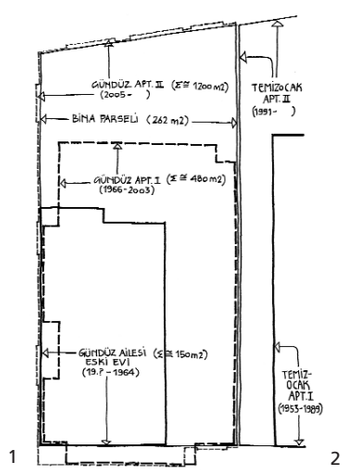

1

2

3

1. Aynı parsel üzerinde üç binanın konumlanışı ve alansal büyüklükleri.
2. Evin iki sokak köşesinden görünümü ve ana giriş kapısı. Arkada önceki Temizocak Apartmanı.
3. Evin bahçe girişinden görünümü. Arkada, ara ve üst katın yer aldığı kule kısmı.

yonlarında sergilenen arabalar, televizyon, radyo, müzik aletleri gibi biz için çok yeni olan gelişmiş teknoloji ürünlerini izlemek, fuarın 26 Ağustos kapısı yakınındaki Pirelli pavyonunun bahçesinde son Dünya Kupası futbol maçlarının ve de Olimpiyat oyunlarının filmini izlemek çok önemli olaylardı. 1950'li yılların sonunda bile ulaşım ve şehirlerarası yolculuklar çok kısıtlıydı. Yaz aylarında, yazlık modasının olmadığı o dönemlerde, akraba, ahbap ve komşularla birlikte seyrek olarak otobüs kiralanarak yakın çevrelere geziler düzenlenir, vapurla İnciraltı plajlarına gidilirdi.

İzmir'in ve Karşıyaka'nın 1950'li yıllardaki bu genel görünümü içerisinde, yaşamımızı sürdürdüğümüz evimiz, zeminde yaklaşık 100 m2 ye oturan, toplam 150 m2 kadar bir kullanım alanı, 160 m2 kadar da bahçesi olan, zeminde kagir yığma, üst katlarda ahşap karkas, mimarisi ve detayları itibariyle fazla özelliği olmayan bir yapıydı. Eve 3-4 basamak çıkılarak sahanlık olmaksızın, çift kanatlı ağır bir demir kapıdan girilmekteydi. Giriş merdiveninin önüne sonradan camlı bir ahşap doğrama takılmıştı. Evin girişinde yer alan mermer kaplı bir bölümden sonra bir basamak daha çıkılarak doğrudan dikdörtgen formlu ana hole (salona) geçilirdi. Bu holün ortasında oymalı ve iki ucu açılabilir masif bir ceviz masa ile sandalyeleri bulunurdu ki bu masada ağabeyim ve kuzenimle zaman zaman masa tenisi oynardık. Ana holün (girişin) sağında anne ve babamın odası, girişin tam karşısında ise misafir odası bulunurdu. Her iki odaya da tekrar birer basamakla çıkılırdı. Bu odaların altları bodrum olarak boş olup, döşemeleri ahşap kirişleme üzerinde ahşap rabıta idi. Misafir odasının bahçe yönündeki, sonradan ilave edilmiş olan teras, daha sonra tümüyle kapatılarak günlük oturma odasına dönüştürülmüştü. Bu odadan mutfağa, sonradan açılan alçak bir kapıdan ve yüksek basamaklarla inilerek ulaşılmaktaydı ve dikkat edildiği halde kafaların kapının kasasına çarpması çoğu zaman önlenemezdi.

Ebeveyn odasının bitişiğindeki tek kollu ahşap bir merdivenden ara kata çıkılırdı. Merdiven sahanlığının altında, mutfak kapısının hemen yanından girilen, sonradan dönüştürülmüş basık tavanlı banyoda, bir gömme küvet ile alafranga tuvalet vardı. Lavabo banyonun dışında, girişin yanındaydı. Mutfağa birkaç basamakla inilir, mutfağa bitişik olan tuvalet ve çamaşırlık bölümünden de, tekrar basamaklarla günlük oturma odasına çıkılırdı. Mutfaktan bahçeye oldukça yüksek bir basamakla inilirdi. Üst kata çıkan merdivenin sahanlığında yer alan ara katta, küçük bir karanlık oda ile koridorun sonunda orta boyutta bir oda bulunurdu. Bu odada, bir süre bizlerle birlikte yaşamış olan babaannemiz kalmıştı. Ara kattan dik bir merdiven ile ağabeyimin ve benim yatak odalarımızın yer aldığı son kata çıkılırdı.

Evin bahçesi, dönemin sade yaşantısı içerisinde her iki kuşak için de önemli bir faaliyet, eğlence alanıydı. Evin bahçesindeki şeftali, erik ve dut ağaçlarını komşularımız ve komşu çocuklarıyla paylaşırdık (!). Bahçemizdeki kümeste zaman zaman tavuklarımız olurdu. 1960'lı yılların başlarında, ağabeyimin askerden dönüşünden itibaren sırasıyla, bir sandalımız, Vespa motosikletimiz ve bir arabamız olmuştu ve bunların yan bahçeye girebilmesi için bahçe kapısı genişletilmişti. Ahşap sandalın, yaz sezonu başında denize atılmak üzere, mahalleli tüm ağabeyler ve yaşıtlarımla beraber boyalarının kazınması, macun, astar yapılıp, birkaç kat boya sürülmesi, denize taşınıp yüzdürülmesi uzun ve ciddi bir mesai gerektirirdi. Yeni motorlu araçlarımız gerek ailemizin, gerekse biz gençlerin hareket kabiliyetini ve özgürlüğünü dolayısıyla da yaşam kalitesini arttırmıştı. Aynı dönemlerde, yol sisteminin de iyileşerek yaygınlaşması yakın çevredeki sahil yerleşmelerine ulaşmayı kolaylaştırmış, körfezin kirlenmeye başlamasına paralel olarak yazlık ev modası yaygınlaşmaya başlamıştı.

Eski evimizin, pek çok kez yapılmış olan eklentiler sonucunda mekanlar arasında yer alan kot farklılıkları, servis mekanlarının çağdaş gereksinimlere göre yetersizliği, yapının eskimişliği ve de karma bir yapım sistemine sahip olması nedeniyle, bakım ve onarımının zorluğu gibi işlevsel, teknik ve hijyenik sorunlar zaman içerisinde belirginleşmeye başlamıştı. Yaz akşamlarında ağabeyimle beraber eve döndüğümüz geç saatlerde, mutfakta cirit atan, normalde her gün döşeme arasında tıkırtılarını dinlediğimiz farelerle olan mücadelemiz, bir kez yaşadığımız ve ucuz atlatılan ciddi bir

yangın tehlikesinin yarattığı tedirginlik ve de en önemlisi, yaşlanan aile büyüklerimizin daha rahat edecekleri bir ortamı arzulamaları, yetişmiş ve de yetişmekte olan oğullarının geleceklerine yönelik kaygılar, 1964 yılına gelindiğinde ilk evimizin kaçınılmaz sonunu getirmişti.

Ailemizin bu doğrultuda vermiş olduğu karar, o günlerin modası olan apartman yaşantısı özlemi ya da izleyen yılda çıkacak olan "kat mülkiyeti yasası" ile patlak verecek olan yap/sat düzeninin rant beklentisi değildi. Yeni binanın imar durumu parselin tamamına oturan 5 katlı bir apartmanın yapılmasına izin verdiği halde, binanın ailenin olanakları çerçevesinde, ailenin o günkü ve de yakın gelecekteki gerçek gereksinimlerini karşılayacak biçimde ve büyüklükte yapılması kararlaştırılmıştı.

Yeni apartmanımızın mimari projesini ve inşaatın yapımını babamın çocukluk arkadaşı Y. Müh. Mim. Ali Fehmi Tanger (İTÜ) üstlenmişti. Annemin ve babamın proje çalışmaları aşamasında odaların büyüklüğüne ilişkin kararlar için sokakta adım hesabıyla kendi aralarında "bu genişlik, bu boy yeter" şeklindeki konuşmalarını hatırlıyorum. Sonuçta, malzemesinden ve mekan kullanımından esirgenmeden, üç tarafa da cepheli olmasının avantajıyla, tüm mekanları geniş ve aydınlık, ancak hiçbir şekilde abartılı olmayan 3 katlı apartmanımız 1966 yazı başında tamamlandı.

Mevcut 262 m2'lik arsa üzerinde, balkonları dışında 150 m2'lik dairelerden oluşan binanın arka cephesinde yaklaşık 100m2 büyüklüğünde bir bahçesi bulunmaktaydı. Apartmanın Reşadiye Sokağı üzerindeki, bitişik 3 katlı Temizocak apartmanından sonra (yapım yılı:1953, mimarı: Fahri Nişli) yapılmış olan ilk apartmanlardan olduğunu sanıyorum. İzleyen yıllarda ağabeyim ve ben evlenerek orta ve zemin katlara yerleştik. Büyüklerimiz en üst katta oturmaktaydılar.

Apartmanımızın giriş kapısı önündeki sahanlık, başlangıçta kaldırımdan bir basamak yüksekteydi. Binaya çift kanatlı ağır bir demir kapıdan girilir, içeriye girdikten sonra zemin daireye ve merdivene ulaşmak için tekrar üç basamak çıkılırdı. Apartmanımızın merdiveni üç kollu idi ve köşelerdeki sahanlıkları ile gayet geniş ve rahattı. Dairelere merdiven sahanlığından, aynı hole açılan çift kanatlı geniş kapı ve de servis kapısı amaçlı olarak kullanılan tek kanatlı bir kapıdan girilmekteydi. Dairelerin tavan döşemeleri asmolendi ve tavan yükseklikleri net 270 cm idi. Dairelerin giriş ve yatak holleri ile salon zeminlerinin döşemeleri, o dönem için İzmir'de en kaliteli kaplama malzemesini üreten Famerit firmasının 40X40 boyutlarındaki karo plaklarıydı. Yatak odalarında, o günlerde moda olan ithal malı, marley karo plakalar yer almakta olup, mutfak ve banyonun zemini 20X20 boyutlarında beyaz renkli karo mozaik malzeme ile kaplıydı.

Banyo, tuvalet ve mutfak duvarlarında düz beyaz fayans, mutfak bankoları gri-beyaz Marmara mermeri idi. Evin salonu o günlerin modasıyla "salon-salomanje", ya da L-planlı idi. Evde salonda ve arkadaki oturma odasında gaz sobaları bulunurdu. Bu sobalarda zaman zaman çok miktarda gazın biriktiği ve yakılma durumunda da alevlerin yükselip, soba gövdesinin kıpkızıl bir görüntü almasıyla bizlere korkulu anlar yaşattığı olurdu. Banyolarda başlangıçta yer alan gazlı termosifonlar daha sonra sırasıyla tüp gazlı ve elektirikli şofbenler ile değiştirilmişti.

Eski evimizin küçük pencereli ve içe dönük kasvetli mekanlarından sonra, yeni apartman dairelerinin daha ferah olması için, biraz da o günlerin yeni anlayışı ile salon pencereleri yere kadar cam olarak gerçekleştirilmişti. Apartmanımızın yapıldığı tarihte çevremizdeki evler eski dokularını korudukları için, binamızın aydınlık olması ve salondan çevrenin algılanması arzulanmıştı. Ancak, izleyen yakın yıllar içerisinde tüm komşu binaların hızlı biçimde apartmanlara dönüşmesi nedeniyle binalar birbirleriyle iç içe bir yaşama dönüştüler. Apartmanımız, ilk yapıldığında sokağımızın o dönemki büyük binalarından olmasına karşın, takip eden yıllarda tüm parsellerin bitişik nizam 5 katlı apartmanlarla dolması sonucunda apartmanımız onların arasında kaybolmuş, hava alamaz ve manzarası olmayan konuma dönüşmüştü. Her iki yanında 5 katlı apartmanların yer aldığı Reşadiye Sokağı, zaman içerisinde, deniz tarafında dar olarak başlayıp, demiryoluna doğru kademeli olarak genişleyerek ilginç, farklı bir imar uygulaması örneğini oluşturdu.

Bir süre sonra, salonun ısıtılması ve camlarının temizlenmesi, hemen karşımızda konumlanmış olan apartmanlarla iç içe olma gibi nedenlerden dolayı salondaki cam yüzeylerin alt bölümleri duvar ile doldurularak sağır yüzeylere dönüştürüldü. Aynı şekilde, her daireye kat kaloriferi yapılması, mevcut teras çatının üzerine kiremit kaplı oturtma çatı yapılması da kaçınılmaz olmuştu.

Apartmanımız lüks olmamakla beraber, gayet geniş ve ferah mekanları, yeterli sayıda odası ve dolapları, merdiven altı ve çatı arası gibi fazladan depolama alanları ile aile yaşantımız açısından gayet kullanışlı ve rahattı. Binamızın zaman içerisinde, çevredeki tüm yapılar gibi oturmaya başlaması, yolun ve kaldırımın yükseltilmesi nedeniyle bir süre sonra apartman giriş sahanlığı kaldırım kotu ile aynı kota gelmiş, her yıl birkaç kez yaşanan yoğun yağmurlar sonrasında yolda göllenen sular girişe, içerideki basamaklara kadar dayanmaya başlamıştı. Bu tür acil durumlarda, suya girmeden apartmana girip çıkabilmek için, mevcut çizme stokumuza ek olarak merdiven altına depoladığımız tuğlalar ve kalaslar ile yaratıcı çözümler geliştirmiştik. Bir süre sonra soruna kalıcı bir çözüm getirmek amacıyla giriş sahanlığını bir basamak yükseltip, mevcut 2 kanatlı ağır kapıyı alttan kestirip kısaltarak yerine uyarlattık. (3)

Bu çözüm 3-5 sene idare etti. Yol ve kaldırımların sürekli yükseltilmesi sonucunda giriş kotumuz tekrar kaldırım hizasına düştü ve şiddetli yağışlarda sular yine içeriye girmeye başladı. Günlük acil çözüm yöntemlerimiz ile bu sorunu bir süre daha yaşadıktan sonra, 1995 yılı yazında, giriş kapısının boyunun kısaltılması ve apartman kapısı içerisindeki sahanlığın yükseltilmesi operasyonunu bir kez daha tekrarladık. Yapılan imalatlar sonucunda, uzun süre rahat edeceğimiz bir çözüm getirdiğimize ikna olduk

5 Kasım 1995 gününün ilk saatlerinde başlayan sağanak yağmur giderek bir sele dönüşüp zemin kata suların girmeye başlaması ile birlikte ailece üst katlara sığınmak zorunda kaldık. Zemin kat dairemizde su yüksekliği göğüs hizasına ulaşırken, evimizin tüm çev-

4. İlk apartmanın yeni tamamlandığı zamanki hali. Henüz çatı eklenmemiş ve bina orijinal kotunda.
5. İlk apartmanın 1990'lar sonundaki hali. Selin izlerini bina cephesinde algılamak mümkün.
6. İlk apartmanın düşey izdüşümü ikinci Temizocak Apartmanı'nın yan yüzeyinde.

resi, yollar, kaldırımlar ve bahçe bir göl haline dönüşmüştü. Sel sırasında, Şemikler semtinde dere yatakları içerisindeki konutlarda oturanlardan 65 kişi yaşamını yitirmiş, lodosla beraber denizin kabarması sonucunda, sahile yakın ve de alçak kesimler tümüyle sular altında kalmıştı.

Sel apartmanımızın zemin katında ciddi zarar yaratmıştı. Suların yükseldiği anda evdeki eşyalar (masa, sandalye, sehpa ve yataklar) ile buzdolabı evin içerisinde yüzmeye başlamış, arka bahçedeki araba ise, direksiyon seviyesinin üzerine kadar su altında kalmıştı. Suların çekilmeye başlaması aşamasında, suların yüzeyinde, apartmanların devrilen akaryakıt depolardan suya karışan mazotun neden olduğu simsiyah yağlı bir tabaka yayılmaya başlamıştı. Kirli suların ve de mazotun bina yüzeylerinde bırakmış olduğu iz, "sıfır kotu", Karşıyaka ölçeğinde seli hatırlatırcasına uzun süre varlığını sürdürdü.

Sel sonrasında, zararlarını azaltmak üzere sigorta şirketlerine başvuranlar, sigorta poliçelerinde, daireler için "üst kattan" kaynaklanan su baskınlarının sigorta kapsamında olduğunu ancak "daha üst kattan" (!) kaynaklanan su baskınlarının sigorta kapsamına girmediğini öğrendiler. Aynı durum arabalar için de geçerliydi. Nitekim, izleyen yılların sigorta poliçelerinde, konutlar ve araçlar için "seylap" maddesi sigorta kapsamına dahil edildi.

Tekrar mimari mekana dönecek olursak, binamızın zemin kat tabanında rutubet etkisi selden çok daha önceleri başlamıştı ve bu durum duvar kağıdı kaplı duvarların eteklerinde algılanmaktaydı, ahşap süpürgelikler çürümeye başlamıştı. Selden sonra ise, apartmanımızın zemin katı oturulabilir olmaktan çıkmıştı. Dolayısıyla sel, aile apartmanımızı terk etmenin üzüntüsünü, pahalı bir bedel karşılığında da olsa, kendi vicdanımızda bir nebze azaltmıştı. Aynı mahallemizde, daha önce satın almış olduğumuz ve yapımı sürmekte olan apartmanın tamamlanmasıyla beraber Haziran 1996 da bu apartmana alelacele taşınan ilk aile biz olduk. İzleyen yıllarda, aile büyüklerimizin vefatından sonra ağabeylerimin de taşınması ile beraber ikinci binamızın da kaderi belli olmuştu. Diğer yandan, 1952 yılından beri aynı mekanda, eski komşularımız ve esnafımız ile yan yana yaşamamızın psikolojisi ve de anılarımızı barındıran ve alışmış olduğumuz bu mekana olan duygusal tutumumuz nedeni ile olsa gerek, benim ve ağabeyimin ailece taşınmış olduğumuz yeni mekanlarımız yine aynı mahallede, eski evimizden 150-200 metrelik bir mesafedeydi.

Eski aile apartmanımızın yerine yaptırılmasını düşündüğümüz yeni apartmana ilişkin olarak ön kabulümüz, doğal olarak işlevsel ve teknik açılardan tüm sorunları olabildiğince çözümlenmiş, yeterli otoparkı olan bir binanın elde edilmesi şeklindeydi. Beklentilerimizi karşılayabilecek ve de diyalog kurabileceğimiz bir yüklenici arayışında, sonuçta Karşıyaka'da inşaatları olan ve olumlu referanslar aldığımız, inşaat mühendisi genç bir müteahhitle anlaştık. (4)

Sözleşmeyi imzaladığımız 2003 yılı sonu itibariyle, mevcut imar mevzuatının olanak tanıdığı zeminde batar kat yapımı ve çatı arasının iskana açılabilme olanağı (bina içerisindeki yapı alanının arttırabilmesi) sona ermekteydi. Bu konuda meslektaşlarımızdan gelen tüm iyi niyetli uyarıları gözardı ederek, belirli ekonomik kayıpları göze alarak, kabullendiğimiz ilkeler doğrultusunda çok sayıda etütler ve alternatifler üzerinde çalıştık. Sonuçta, Reşadiye Sokağı yönündeki ön cephede 3 yatak odalı büyük daire, arka cephede 2 yatak odalı küçük daire olmak üzere, parselin tamamını kullanan, zemin katı giriş ve sığınak mekanları dışında otopark olarak boş bırakılan, zemin artı 4 katlı, toplam 8 daireli yeni apartmanın mimari projesi tarafımca oluşturuldu. Apartmanın mimarisinde, tasarım ve uygulama aşamalarında, müteahhidin pazarlamaya yönelik müşteri beğenileri ve de imalat ekonomisi / pratikliği ile binanın mimari kimliğine kendi imajını katma yönelik beklentileri de dikkate alındığı üzere, sonuç üründe kaçınılmaz olarak anonim bir mimari dil ortaya çıktı.

Yeni apartmanın imalatında, zemin ıslahı için, önce gevşek zeminin 2.5 m. derinlikte kaya dolgu ile iyileştirilmesi, ısı ekonomisi açısından tüm dış duvarların arası 7 cm izolasyonlu olarak çift cidarlı ve toplam 30 cm kalınlığında yapılması gerçekleştirildi.

Dairelerin planlarında; ön ve arka köşelerde yer alan salonlar, bitişiğinde ya da içerisinde yemek yeme olanaklı ve balkonlu mut-

7. Apartmanın ön cephesinde yer alan kaldırımın katmanlarından zaman içerisindeki dolgular ve kot farklılıkları görülmektedir (kentsel arkeoloji!).
8-9. Aynı parselde yer alan son apartmanın köşeden görünümü.

faklar, büyük dairede geniş orta hole açılan odalar şaması, küçük dairede kısa bir koridordan yatak odası ve banyoya bağlantı kurulması ile oldukça kullanışlı ve minimum kayıplı çözümler elde edildi. Dairelerin ısı performansının optimum, enerji tasarrufunun ise üst düzeyde olması amaçlandı. Müteahhit ile biz mal sahipleri arasındaki olumlu diyalog sonucunda, ortaya çıkan sonuç ürünün, rant amaçlı benzer örnekler ile kıyaslandığında, kullanışlı, sağlam, yaşamı kolaylaştıracak ve de kullanım aşamasında en az sorun yaratacak nitelikte olduğu ifade edilebilir. Örneklenen son iki yapının aile apartmanı ve diğer hissedarlarla paylaşılan ortak bir apartman olma özellikleri gözardı edilerek kıyaslanması halinde, yeni apartmanın, dairelerinin önceki dairelerden daha küçük olmasına karşın, otoparkı, asansörü; artı konfor koşulları ve ekonomik getirisi nedenleriyle daha avantajlı olduğu ortadadır.

Yazı kapsamında, aynı mekanda, üç ayrı dönemde var olmuş olan üç ayrı yapıda sırasıyla yaşam sürdürmüş olan üç ayrı kuşağın yaşamları ve de yapıların mimari özellikleri, dönemlerinin sosyal yaşam koşulları paralelinde irdelenmeye çalışılmıştır.

Söz konusu üç evden ilkinin yer aldığı dönemde, 1951-1964 yılları, aile büyüklerimizin orta yaşlarda oldukları, bizlerin ise çocukluk, gençlik, yetişkinlik yıllarımızı yaşadığımız dönemlerdi. Evin çocukları olan biz iki kardeş henüz bekardık, üçüncü kuşağı oluşturan, şimdi meslek sahibi yetişkin kişiler olan çocuklarımız ise henüz ortada yoklardı. İlk evimiz, gerek dönemi gerek ise kendi fiziksel koşulları itibariyle mütevazı bir yaşamı ve de onun mekanını yansıtmaktaydı. Buna karşılık, doğal ortamda daha özgürce yaşanabilen ve çok daha sıcak insani ilişkilerin var olduğu günlerdi. Bu mekana ilişkin olarak bugünkü değerlendirmelerde, eski evin fiziksel mekanlarına yönelik bir özlem bulunmamaktadır. Ancak eski evin bahçesine, o günün zengin doğal ortamına, bugün hayatta olmayan aile büyüklerimiz ve de mahalle/okul arkadaşlarımızla paylaşmış olduğumuz çocukluk ve delikanlılık dönemlerimize ait yaşantıları da özlemle anmamak olası değil.

İkinci ev, ya da aile apartmanımız ise, her üç kuşağın uzun yıllar birlikte yaşadığı, dolayısıyla aile olarak deneyimlerimizin en yoğun olduğu dönemi oluşturmaktadır. Aynı mekandaki ikinci binamız, döneminin gelişen koşullarına paralel olarak ve de eski evimiz ile kıyaslandığında, çok daha gelişmiş donatılara ve daha konforlu yaşam koşullarına sahipti. Büyük aile çatısı altında farklı birimlerde, yani "gereğince birlikte ve de ayrı" ancak karşılıklı sevgi, saygı ve dayanışma içerisinde yaşanmış olan bu süreç bir anlamda, müstakil bahçeli ev yaşamından günümüz apartman yaşamına "yumuşak geçiş" dönemi olarak değerlendirilebilir. Bu döneme ilişkin süreçte ön plana çıkan anılar olarak, aileye katılan üçüncü kuşağın yeni bireylerinin doğumları, büyümeleri, eğitimleri; aile büyüklerinin sırasıyla yaşam sahnesinden çekilmeleri ve de sel deneyimi gibi yaşanmış olaylara ilişkin tatlı ve acı enstantaneler belleklerimizde yerlerini korumaktadırlar.

Aynı mekanda yer alan üç evden sonuncusu ise, bu yazının kaleme alındığı tarihten yaklaşık 18 ay önce tamamlanmış ve dairelerde yaşam yeni başlamıştır. Diğer daire sahipleri ile paylaştığımız yeni apartmanda, özel çalışma mekanı olarak belirli zamanlarda kullanılmakta olan küçük daire dışında, aile fertlerimizce sürekli bir yaşam bu gün için söz konusu değildir. Dolayısıyla, son eve ilişkin değerlendirmeler bu yapıya ilişkin tasarım ve teknik imalatların performansı kapsamında olup, bu mekanın yaşanmasına ilişkin deneyimler ise çok sınırlıdır.

Yeni apartmanın otopark ve giriş kotlarının kaldırımdan yüksek olmasının sağladığı güvence ile her daire için bir araçlık otoparka sahip olmasının doğru bir karar olduğu bu kısa süre içerisinde fiilen kanıtlanmış bulunmaktadır. Binanın deprem riskine karşı yeterince özenli yapılmış olması, minimum ısı kaybı avantajları, her ayrıntının düşünülmüş olması ve kullanışlı plan çözümleri nedenleriyle tüm kullanıcıların daireleriyle ilgili olarak olumlu görüş içe-

risinde oldukları izlenmektedir. Diğer yandan, ailelerin kendi bağımsız birimlerine olan aşırı özen ve duyarlılıklarına karşın, apartmanın geneli ve ortak mekanları ile ilgili konulardaki ilgi ve paylaşım eksikliğini günümüz yaşantısının ve tipik apartman ortamının yaygın bir örneği olarak kabul etmek gerekmektedir.

Yaşamın her aşamasında gelişim ve değişim süreklidir ve kaçınılmazdır. Önemli olan gelişimin getirdiği değişimlerin olumlu yönde ve sağlıklı olmasıdır. Yazı kapsamında örneklenen üç yapıya ilişkin yaşanan sürecin bu bağlamda olumlu yönde olduğu söylenebilir. Aile bireylerinin her iki evde doğrudan yaşamış oldukları dönemler içerisinde yapılmış olan imalatlar ve tadilatlar her zaman için ailenin gerçek gereksinimlerine yönelik olmuştur. Bu doğrultuda ilk iki evin bahçesi aile yaşantısına doğrudan katılarak önem taşımıştır. Son yapı ise, imar durumuna paralel olarak ve ekonomik nedenlerle parselinin tamamına oturmakta, ancak günümüzün en önemli konularından birisi olan otopark sorununa çözüm getirmektedir. (5)

Üç binayı, niceliksel ve niteliksel özellikleri ile kıyaslamayı, yazı kapsamındaki çizim ve de fotoğraflardan yapmak mümkündür.

Her üç yapının parsel üzerindeki alansal değişimlerinden görüleceği üzere, toplam 262 m2 olan parsel üzerindeki ilk yapının zeminde oturduğu alan yaklaşık 100 m2, ikinci yapı için 160 m2 son bina için ise parselin tamamı olan 262 m2'dir. 2.5 katlı ilk evin toplam alanı yaklaşık 150 m2 olup bu evde ailemiz 4 kişi (belirli dönemlerde 5-6 kişi) olarak yaşamıştır. Evin bahçesinde, yeşil alan dışında, 2 araç için yeterli yer bulunmaktaydı. İkici yapı 3 katlı olup balkonlarıyla beraber toplam 480 m2 kullanım alanına sahipti. Bu binanın üç dairesinde yaşayan aile fertlerimizin sayısı, zemin kattan yukarıya doğru, 4+3+2 olmak üzere toplam 9 kişi idi. Evin bahçesine, biraz sıkışık olarak 2 araç sığmaktaydı, bahçede iyi kötü birkaç ağaç vardı. Yeni tamamlanan bina, zemin katında her daireye birer otopark ve de sığınak (6) olmak üzere parselin tamamına oturmaktadır ve her katı konsollarıyla beraber 275 m2 büyüklüğündedir. Zemin kat dışında, toplam 8 dairenin inşaat alanı 1,100 m2 olmaktadır ki, büyük dairelerde 4, küçük dairelerde 3 kişinin yaşayacağı öngörüldüğünde, yeni binada ortalama 28 kişinin barınacağı varsayılabilir. Her üç bina örneğinde izlenen değişim, parsel bazında, kullanıcı sayısındaki artışı ve toplam yapı alanının sürekli artmasını, bir anlamda beldedeki nüfus itibariyle büyümeyi ve de doğal çevre ve açık alanlar aleyhine olan yoğun yapılaşmayı yansıtmaktadır.

SONUÇ:

Yazı kapsamında, yarım asırlık bir zaman dilimini aşan süre içerisinde yer almış olan her üç yapının mimari özellikleri geneliyle aktarılmış olmasına karşın, bu evlerle ilgili izlenimlerin oluşturulup yorumlanmasında, mimari mekanlardan ziyade o mekanlardaki yaşama ait anıların ön plana çıktığı ortadadır ve de doğaldır. Bu yorumlarda, mimari dil ile ifade edilmesi gerekirse; her hangi bir meslektaşımız için, yazıda sözü geçen ilk evin içerisindeki mutfak kapısının gereğinden alçak olması ile, aile apartmanı zemin kotunun zaman içerisindeki oturmalar ve de yol dolguları sonucunda kaldırım kotunun altına düşmüş olması gibi yapılara ilişkin fiziksel özellikler öncelik taşıyacaktır. Bu mekanlarda yaşamış olan kişiler için ise, mimar kimliği taşıyan ben dahil, aynı yerlerle ilgili olarak belleklerde kalmış olanlar ve de öncelik taşıyanlar; söz konusu alçak kapının kasasına pek çok kez kafalarını vurarak bunun acısını yaşamış olmaları ile apartmanın alçakta kalan giriş kısmına sokaktan su girmesini önlemek için yıllar boyunca verilmiş olan mücadele ve geliştirilen ilginç çözümlere ilişkin anılar olacaktır.

Her bireyin, içerisinde yer aldığı mekanlara ve yapılara ilişkin değerlendirmelerini kendi birikimleri, değer yargıları, ölçütleri ve de yaşadıkları dönemlerin koşulları içerisinde yapmaları olağandır. Nitekim, ailenin farklı kuşaklarının ve hatta her bireyinin yukarıda örneklenen aynı mekanlara ilişkin olarak kendi öznel yaşamlarından kesitler içeren anıları pek çok faklılıklar gösterecektir.

Zaman süreci içerisinde tüm yapıların, kaçınılmaz olarak dönemlerindeki gelişmelere ve içerilerinde sürdürülen yaşamlara paralel olarak, eklentiler, yenilenmeler, ya da yıkılıp yeniden yapılanmalar şeklinde değişim ve dönüşümler geçirmeleri kaçınılmazdır. Bu değişim sürecinde önemli olan ve anılarda kalan, değişim içerisindeki yaşamın doğrudan kendisi olup, sözü edilen mekanlar (yapılar) ise bu yaşamın dekoru (fonu) ya da zarfı (kabuğu) konumundadırlar. İçerisinde yaşanılan yapının zarfı, ya da kabuğu "konut" sözcüğü ile tanımlanırken, ancak içerisinde yaşanmışlıklarla yüklenen ve zenginleşen "konut"lar "ev"e ya da "yuva"ya dönüşmektedirler. (7) Sözü edilen "konut"un, "kabuk" ya da "zarf"ın, içerisinde yaşayacak kişilerce sağlıklı ve huzurlu bir "yaşam ortamı"na, bir "ev"e dönüşmesinde mimarların yapabilecekleri sınırlı olmakla beraber, temel sorunları doğru çözülmüş, çevresine saygılı, içerisinde yaşayacak olanlara bireysel çözüm üretme esnekliği tanıyan, bunun için gerekli altyapıyı sunan mekanların tasarlanmasında mimarlara büyük görev ve sorumluluklar düştüğü de ortadadır. ◻

Dipnotlar:

(1) Yazıda yer alan, özellikle geçmişe ilişkin bilgilerin bir bölümünün kaynağının ağabeyim Yücel GÜNDÜZ olduğunu kendisine teşekkürlerimi ileterek aktarmak isterim.

(2) Frigidaire marka buzdolabı.

(3) Apartman girişindeki kaldırımın zaman içerisinde gösterdiği değişimler, "kentsel arkeoloji" konusu için bir belge olmak üzere metin içerisindeki fotoğraftan izlenebilir.

(4) Erinç İnşaat Şirketi sahibi İnş.Müh. İlker ERİNÇ.

(5) 8 Aracın birbirlerini engellemeden park edebilecekleri şekilde çözümlenmiş olan apartman zemininde, imar yönetmeliği standartları (araba başına 3X6 m.) uygulandığında ancak 3 araba -onlarda düzensiz olarak- park edebilmektedir.

(6) Halen geçerli olan sığınak yönetmeliği sonucunda zorunlu olarak gerçekleştirilen sığınak mekanları, işlevselliği tartışmaya açık, apartman içerisinde sahipsiz, bakımsız ve güvensiz mekanlara dönüşen, tüm kesimlere ciddi maliyetler getiren mekanlardır. Bu mekanların baştan ele alınarak irdelenmesinde yarar olduğuna inanılmaktadır.

(7) Konut ve Ev kıyaslaması, Y.Doç. Dr. Zehra ERSOY'un Doktora Tez çalışmasında ayrıntılı olarak irdelenmektedir. (ERSOY, Z., Ev Mekanlarının İç-Dış Diyalektikleri Açısından Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, D.E.Ü. Fen Bil. Enst., 2002)

Emel Kayın, Yrd. Doç. Dr.
DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

21. Yüzyıl Kentlerinde Küresel-Yerel İkilemi ve İzmir

Küreselleşmenin kaçınılmaz bir gerçeklik olarak ortaya çıktığı çağımızda, sosyo-ekonomik, politik, kültürel vb. farklı unsurlarla ilişkilenen kentlerin bu gerçeklik karşısında alacakları konum, dünyada yoğun biçimde tartışma gündemini meşgul etmektedir. Tartışmanın en önemli boyutlarından birini, özünde yerel bir unsur olan kentin, küresel olgularla ilişkilenmek zorunda olmasından kaynaklanan ikilem oluşturmaktadır. Bu makale, İzmir kentinin, geçmişini, bugününü, geleceğini, yerel-küresel ikilemi açısından ve kimlik-mekan parametrelerine odaklanarak irdelemeyi amaçlamaktadır.

1. Küreselleşme Kavramı ve Kentler İçin Küresel-Yerel İkilemi

Küreselleşme kavramı için üretilen ve sosyo-ekonomi, politika, kültür, kent alanlarında olagelenleri açıklayan çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların odaklandığı noktalar, küresel dünyada mal, para, hizmet, bilgi vb. unsurların hareketliliğinin kesintisiz bir akışkanlık durumuna evrildiği ve değer üreten merkezlerin kaydığı, belirsizleştiği, yerel sınırların ötesine taştığıdır. Bu çerçevede iki hususa dikkat çekilmektedir: Bunlardan birincisi küreselleşmenin kaçınılmaz bir olgu olduğudur. Diğeri ise küreselleşme kavramının barındırdığı çelişkiler yüzünden muğlak bir boyutunun bulunmasıdır. Bauman, bazılarının küreselleşmeyi "onsuz mutlu olunamayacak bir şey", bazılarının ise "mutsuzluklarının nedeni" olarak gördüklerini söylerken, "küreselleşme" gibi kavramların, şeffaflaştırmaya kalkıştığı her deneyimin ardından daha da bulanık hale geldiğini vurgular (Bauman, 1999, s.7).

Çağımızın dünyasında her kentin iki gerçekliği olduğunu söylemek mümkündür. Bunlardan birincisi "yerel gerçeklik" diğeri ise "küresel gerçeklik"tir. "Yerel gerçeklik", kentin zaman-yaşam-mekan döngüsü içerisinde sahip olduğu öznel gerçekliktir. Bu, kentin coğrafyasından, ikliminden, tarihinden, insanlarından, kent dokusundan, mimarlığından, ekonomik, sosyal, kültürel yapılanmalarından ve tüm unsurların zaman içerisinde katmanlanarak oluşturduğu birikimden kaynaklanan bir gerçeklik türüdür. "Küresel gerçeklik" ise, kentin dünyada sahip olduğu konum, imaj ve kimliğe bağlı oluşan, bir bakıma sanal bir gerçeklik türüdür. Yerel olanı dikkate alarak, deşifre ederek şekillenebileceği gibi, onu yok sayarak da üretilebilmesi, pazarlanabilmesi, tüketilebilmesi, eskiyince yenilenebilmesi, çarpıtılıp dönüştürülebilmesi mümkündür. Kentin yerel gerçekliği, küresel olan karşısında kısmen perdelenebilir gibi görünse de, zamanın var ettiği bu karmaşık oluşumun tümüyle yok edilmesi, neredeyse imkansızdır.

Yukarıdaki çerçeve içerisinde, bir kentin günümüzde karşılaştığı en temel sorun, yerel ve küresel girdiler arasında denge kurabilmektir. Burada "yerel" kavramı "geleneksel olan" değil, "yere ait olan" anlamında kullanılmaktadır. Coğrafya, iklim, topoğrafya, üretim biçimleri, sosyal örüntüler, tarih vb. yere ait olan her şey, bu kavramın kapsamı içerisindedir. Küresel dünyada bir konum belirlemek isteyen her kent "kendisi gibi olabilmek" ve "kentsel büyüme-gelişmenin oranını, hızını, niteliğini belirlemek" problemlerinin çelişkileri ile karşı karşıya kalır.

Küresel- yerel ikilemi konusunda gerçekleştirilen çalışmalar, iki tartışma alanına işaret etmektedir. Birinci izlek, küreselleşme süreçlerinin ekonomik, politik ve kültürel homojenleşme ürettiğine odaklanmaktadır. Diğer izlek ise çağdaş dünyaya ilişkin en önemli gelişmenin, yerel-farklı kültürlerin şaşırtıcı biçimde ortaya çıkışları olduğuna yönlenmektedir. Ury, her iki görüşün de tek taraflı olduğunu ve küresel-yerel süreçler arasındaki karşılıklı bağlantıları çözümleyebilmek için, "toplumsal akışların, insanların, enformasyonun, şirketlerin, fikirlerin, imajların" kısmen kültürel süreçlere bağlı doğasını çözümlemenin gerektiğini belirtir (Ury, 1999, s.208-209). Bauman da, küreselleşmenin birleştirdiği kadar bölme yetisine sahip olduğuna işaret ederek, yerkürenin tek tipliliğini arttıran ve bölen nedenlerin özdeş olduğunu vurgular. Bu bakış açısından dünyada para, mal, hizmet, bilgi akışı kesintisiz dolaşma eğilimi gösterirken, yerelleşme ya da mekana ilişkin bir sabitlenme durumu da söz konusudur. Kaynakların eşit dağıtılmamasına bağlı ayrışmalar, bazı toplumları yerel kalmak zorunda bırakmakta; öte yandan anlam-değer üreten merkezlerin kayması, belirsizleşmesi ve yere özgü kısıtlamalardan kopması ile, yerel birimler kendi denetimleri dışındaki değer üretme eylemlerine bağımlı hale gelmektedir. Küreselleşme, "iç-dış", "burası-orası", yakın-uzak" tanımlarını dönüştürmekte; bu zıtlıklar tarafından var edilen ve yerel olarak tahkim edilmiş toplumsal-kültürel bütünlükler aşınmaktadır. Ulaşım teknolojisindeki gelişme bu süreçleri tetiklerken, bilişim teknoloji-

sindeki gelişme ise sıçrama yaratmıştır (Bauman, 1999, s. 8-10, 21-22).

Ulaşım ve bilişim alanının büyük olanakları paralelinde, günümüzde sürekli bir kültürel devinim söz konusudur. Ury, küresel kültür akışını, turistlerin, göçmenlerin, sığınmacıların, sürgünlerin, yabancı işçiler ve benzerlerinin devinimi kapsamındaki "etno-peyzajlar", sınırları aşan yüksek-düşük ve mekanik-enformatif teknoloji hareketleri kapsamındaki "tekno peyzajlar", para piyasaları, ulusal borsalar ve mal spekülasyonları yoluyla büyük meblağlarda hızlı para geçişleri kapsamındaki "finans peyzajları", imajlar üretme - yayma elektronik becerisinin dağılımı kapsamındaki "medya peyzajları", devlet ideolojileri veya muhalefet hareketlerinin ideolojileriyle bağlantılı imajların sıralanması kapsamındaki "ideo peyzajlar" olmak üzere beş temel alanda sınıflandırmaktadır (Ury, 1999, s.209-210). Bu dolaşımların yarattığı küresel ölçekteki kültürel akış, mekansal talepleri ve yaklaşımları belirlerken, çok boyutlu örüntüler olan kentlere de problemler getirmektedir. Küresel mekanizmalar tek tipleşmeyi dayatırken, yerel öğelerin tüketimsel değeri de keşfedildiğinden, yerelliğin korunması istenmekte; ancak bu eylemin yerel olanın küresel forma entegre edilmesi suretiyle gerçekleştirilmesi istenmektedir.

Çağdaş insanın tüketiciliği de, kentlerdeki dönüşümü belirlemektedir. Featherstone, çağın insanını bir türlü tatmin olmayan, bulduklarını hızla tüketip yenilerinin peşinde koşan bir tip olarak niteler (Featherstone, 1996, s.167, 213). Harvey ise, toplumsal hızın bireyin günlük deneyimi ile çatışmasına bağlanan ve politik-ekonomik uygulamalar, sınıf-güç dengeleri, kültürel - toplumsal yaşam üzerinde sarsıcı bir etki yapan "zaman-mekan sıkışması"nın, insana yönünü şaşırttığını öne sürer (Harvey, 1999, s.317-319). Mekanla ilişkisini, çoğu kere yüzeysel yoldan ve kendisine yapılan telkinler aracılığıyla kuran bireyin arayışları paralelinde kentler de, "öznel gerçeklikleriyle çatışan uygulamalara maruz kalmak, sanal imajlarla imgeselleşmek, yeni-yabancı bir gerçeklik düzlemine taşınmak" gibi olgularla yüzyüzedir.

Günümüz dünyasında bir kentin "kendisi gibi olabilmek" ya da "küresel girdiler karşısında yerel gerçekliğini yitirmemek" sorunu karşısında alacağı ilk önlem, fiziksel, tarihi, sosyo-ekonomik, kültürel vb. karakteristikleri ile açıkça yüzleşebilmek ve özgün kimliğini iyi tahlil etmektir. Oysa yaygın eğilim, iklim, coğrafya, kent morfolojisi, tarih, kültür vb. parametreleri yüceltmek biçiminde gelişmekte; küresel rekabet ortamı kentleri, kendi öz varlıklarının dışında şeyler olmaya zorlamaktadır. Günümüzün iletişim teknolojileriyle hızla yayılan küresel önermeler, kentleri yerel gerçekliklerinden koparmakta; dünyadaki pek çok kent, bünyelerine uygun olmayan kent modellerini üzerlerine giyinmeye çabalamanın problemlerini yaşamaktadır. Tüm kentler dünyaya ait iken, "dünya kenti" kavramı, yaygın bir bağlamsızlık içerisinde kullanılmaktadır. Yine her kent "kendi öznelliği içinde değer taşıyan bir kültürel üretim" olduğu halde, içine tüketim unsuru katılan yapay bir kültür paketi sürekli yüceltilmektedir. Kentler "içinde yaşayanların hayatlarını geçirdiği mekanlar" olarak düşünülmek yerine, dışarıdan gelenlerin "seyirlik mekanları" olarak tasarlanırken; medya mekanı seyirlik kılmanın temel aracı olmuştur. Neredeyse tüm kentler, "en yüksek, en büyük, en geniş" gibi sıfatlarla tanımlanan medyatik binalara-mekanlara sahip olmayı istemekte; tarihi-çağdaş mimarlık, yerel bağlamdan uzaklaştırılarak ve araçsallaştırılarak tüketim ortamına sunulmaktadır. Tarihi mekanlar küresel talepler karşısında tahribatlara maruz kalırken, çağdaş mimarlık ise sosyo-ekonomik, teknolojik, politik güç gösterilerinin sahnesi durumundadır. Mekanın bireyi ve gündelik yaşamı gözardı eden yaklaşımlarla şekillenmesi, insan-mekan ilişkisini zorlaştırmaktadır. Kentler, küresel rekabet ortamına sunabilecekleri yapıları, imajları, olguları üretmeye çabalarken, sahnedekiler hemen tüketildiği için, yenilerini yaratmak gerekmekte, böylece kentsel mekanı ve kültürel ortamı, içinde yaşayanlarla yabancılaştıran bir döngü başlamaktadır.

Yukarıda açıklanan koşullar içerisinde kentler, kimliklerini belirlemek ve büyüme - gelişme dengelerini denetlemek konusunda açmazlar yaşamaktadır. Büyüme ve gelişmenin her zaman eş anlamlı olmadığı açıktır. Çağımızın dünyasında asıl önemsenen bir kentin büyüklüğü değil, küresel dünyadaki konumu ve kimliğidir. Kentin gelişme stratejisi kurulurken, "geçmiş-bugün-gelecek" ve "yapılı çevre-doğal çevre" dengesinin gözetilmesi, yaşanabilir bir çevre yaratılabilmesi kadar, küresel ortamda özelleşebilmek açısından da önemlidir. Kendi ihtiyaçlarını dayatarak yerel gelişme stratejilerini zorlayan küresel pazar karşısında, donanımlı olmak gerekmektedir.

2. Küresel ve Yerel Parametreler Açısından İzmir

İzmir'in "yerel gerçekliği" ile de, "küresel gerçekliği" ile de ilişkisini sorunlu yaşadığını saptamak mümkündür. Bu durum, kentin coğrafi, iklimsel, mekansal, tarihsel vb. karakteristikleri ile yeterli derinlikte yüzleşememesi ve kendi yapısına uygun özgün bir modeli şekillendirememesinden kaynaklanmaktadır. Kent tarihi boyunca küresel gerçekliğe entegre olmak isterken, yerel gerçekliğini ihmal etmiştir. Yerel gerçekliği ile uzlaşıp, yerel girdileri iyi örgütleyemediğinden dolayı da, küresel konumunu geliştirememiştir.

İzmir'in "yerel - küresel" dengesini sağlayamaması durumunu, kentin tarihi boyunca yaşadığı çeşitli ikilemler ile açıklamak mümkündür. Kent daima "dışa hem açık hem de kapalı" , " gelişme arzusunda ancak bedeline katlanmaya razı olmayan" ve "hazır modeller arayışında " bir konumda yaşamıştır. Kıray'ın "Örgütleşemeyen Kent" adlı kitabında da vurguladığı gibi "örgütlenememe sorunu" kentin ciddi bir problemidir (Kıray, 1998, s.15-16). Kent her alanda örgütlenmek istemekte, örgütlenmek için gerekli potansiyellere sahip bulunmakta, ancak bunu eyleme dönüştürememektedir. Kentin iklim, topoğrafya, yaşamsal alışkanlıklar vb. karakteristikleri ile, ekonomik potansiyelleri ve mekansal biçimlenmesi çelişkilidir.

"Ege-Akdeniz kenti", "liman kenti" ve "ticaret kenti" gibi kimlikleri, İzmir'in geçmişinden bugüne tüm karakteristiklerini ve gelişme süreçlerini etkilemiştir. Liman ve ticaret öğesi, her dönemde kentin dış dünyadaki gelişmelere kolay eklemlenmesini sağlamıştır. İzmir stratejik konumundan dolayı, Antik dönemden başlayarak Akdeniz ticaretinde yer alan, Bizans ve Beylik dönemlerinde sürekli savaşlara sahne olan, Latinler'in üslendikleri, 17. yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nda Doğu-Batı ticaret kapısı görevini üstlenen hareketli bir konumdadır. Etkileri kaçınılmaz biçimde sosyo-kültürel ortama yansıyan ekonomik temelli dış eklemlenmenin, tarihteki küresel niteliği tartışmaya açık olsa da, kentin etkileşimleri bünyesine kolay aldığı kuşkusuzdur. Fiziksel, sosyo-ekonomik, politik vb. girdilerle biçimlenen kent kimliğinin belirlediği sosyal örüntüler ve yaşantı formları, çeşitli yaşamsal kaliteleri ortaya çıkarırken, bazı gelişme süreçlerini de yavaşlatmıştır.

Kentin ticaretteki etkin konumu, farklı kültürleri buraya yönlendirirken, İzmir, kısa ya da uzun süreli gelip-gidişlerin kenti olmuştur. Kentte yaşayan neredeyse herkes, başka yerlerden gelmiş, kentin kolay yaşanabilir fiziksel-sosyo-ekonomik örüntüsü içerisinde bir konum belirlemiş, geldiği yerin ruhunu bir biçimde üzerinde taşımış ve aynı yerden gelenler kent içinde alt gruplar oluşturmuştur. Bu durum yüzyıllardır bu şekilde süregelmekte olup; örneğin "Yukarı İzmir-Aşağı İzmir", nitelemesi, 11. ve 15. yüzyıllar arasında yaşanan savaşlar sürecinde Türkler ve Latinler'in konumlandıkları alanlar arasındaki ayrışmaya işaret etmektedir. Kentin 17. yüzyıldan başlayan ticari yükselişi paralelinde gelişen ve Türkler, Rumlar, Museviler, Ermeniler, Levantenler'in belirlediği kozmopolit örüntüsü içerisinde de mekanlar ve yaşam biçimleri açısından ayrışmalar söz konusudur. Günümüzde bile geçmişteki keskinliği içinde olmasa da, farklı sosyal gruplar arasında ayrışma eğilimleri mevcuttur. Yan yana durma ama karışmama arzusu, gerçek bir metropol olmayı zorlaştırmakta; metropol olamama durumu da yeni ayrışmalara olanak sağlamaktadır. Oysa küresel bir kent formu, tüm yeni girdiler ile kapalı yapıları bünyesine yerleştirebilme ve kısmen de çözebilme yeteneğine sahip bir mekanizmadır. Böyle bir kent mekanizması, barındırdığı bütün alt mekanizmalardan daha güçlü olduğundan, içerisindeki alt kentleri de bir biçimde bütünleştirebilme olanağını elinde tutacaktır. İzmir kentinin bünyesine yeni gruplar çekmesi kaçınılmaz olmakla birlikte, farklı yapılanmaların, ana bünye içerisinde çözünür hale getirilmesi gereklidir. Oysa kent bütünleşeceği yere ayrışmayı sürdürmekte, kent merkezi terk edilmekte, merkeze yakın yeni ve daha keskin mekansal-sosyal ayrışmalar oluşmaktadır.

Ege-Akdeniz iklimi ve yaşam biçimi ile bir kıyı kenti olma niteliği, gündelik yaşantıyı kolaylaştırarak, iş-özel yaşantı dengesini, ikincisi lehine rahatlatmaktadır. Kent bir metropol için açıklanması zor, bir tür "uçuculuk", "naiflik" ruhu içerisinde yaşamakta, küresel bir metropolün acımasız devinimi burada hissedilmemektedir. İzmir hem bir "büyük kent", hem de bir "Akdeniz kasabası" kimliğini taşımakta; birçok iş, küçük kentlere özgü bir tanışıklık duygusu içerisinde kotarılmakta, vizyonlar heyecanla oluşturulurken, eylemler rahatlığın girdabında yitebilmektedir. Tüm bunlar, bir bakış açısından gelişme sorunlarına işaret etse de, aynı zamanda insan ölçeğindeki çeşitli yaşamsal kalitelere karşılık gelmektedir.

Cumhuriyet döneminde, 20. yüzyılın ilk yarısında içe kapalı bir görünüm sergileyen İzmir kenti, yüzyılın ikinci yarısında ulusal-uluslararası gelişmelere eklemlenme eğilimi gösterirken, iç-dış ve uzak-yakın girdiler arasında denge oluşturamamıştır. Sağlıklı gelişme yerine büyümenin ana hedef olduğu, ithal-mega vizyonların sıklıkla gündeme getirildiği, kentsel önerilerin bütünsel değil, parçacı ele alındığı bir sürecin sonunda, mekan ve yaşantı aşınmıştır. Çeşitli merkezlerde farklı biçimlerde hissedilen çöküntü, kentten dışa hareket eğilimini güçlendirmektedir. Mekansal ve yaşamsal sorun gruplarını aşağıdaki biçimde sıralamak mümkündür:

• Fiziksel ve sosyal anlamda yerel girdiler, kentsel mekana yansıtılamamış ve yerel gerçeklikten kaynaklanan avantajların yok oluşuna bağlı biçimde yaşamsal kaliteler zedelenmiştir. Günümüzde çözümsüz hale gelen kentsel sorunlarla özdeşleşen kıyı bloklaşması ve düz alanlarda yoğunlaşan bitişik nizam apartmanlaşma, kentin iklim, topoğrafya vb. fiziksel koşulları ile Akdeniz tarzı yaşam biçimini gözardı eden rant merkezli gelişme tavrının en tipik örneğidir.

• Kentin doğal değerleri sürdürülebilirlik kapsamında ele alınmamış ve körfez kirliliği, kentsel yeşilin ortadan kayboluşu, sulak alanların zedelenmesi gibi önemli sorunlar ortaya çıkmıştır. Doğal değerlere yönelik kayıpların daha ciddi sonuçları, önümüzdeki dönemde varlığını gösterecektir.

• Tarihi dokuda büyük tahribatlar ve kayıplar meydana gelmiş; kenti geleceğe taşıyacak ve yaşam kalitesini belirleyecek bir öğe olarak çağdaş mimarlık ihmal edilmiştir.

• Kente dışarıdan göç ve kentten dışa göç olguları ile gerektiği biçimde yüzleşilememiş; bu konudaki önlemler geciktirilmiştir. Köyden kente göçün sosyo-ekonomik ve mekansal gerçekliği karşısında yarım yüzyıldır etkin modeller geliştirilememesi ve yeni gelenler için kentsel entegrasyon sağlanamamasından doğan sorunların, kentin geleceği üzerindeki etkileri, günümüzde sorgulanır hale gelmiştir. Benzer biçimde eğitimli kitle, sermaye, kültürel odaklar vb. unsurların daha gelişmiş merkezlere göç etmesinin yarattığı sosyo-ekonomik ve mekansal boşluk da belirgin hale gelmiştir.

• Kent ve mimarlık alanında yerel gerçekliği dikkate alan özgün gelişme modelleri oluşturmaya odaklanmak yerine, ithal-mega öneriler üzerinde yoğunlaşılmıştır.

İzmir kenti günümüzde "geleceğini kurma" ve "yerel-küresel parametreler çerçevesinde bir konum belirleme " açısından bir dönüm noktasındadır. 20. yüzyıl sonu ve 21. yüzyılın başı itibarıyla çeşitli arayışlar gündeme gelmiş olsa da, sosyo-ekonomik ve mekansal bağlamda belirsiz-kaygan örüntüler bulunmaktadır. Sarsıntılı örüntülerin stabilite kazanması arzu edilmekle birlikte, kent mekanizmasının karmaşıklığı, mekansal ve yaşamsal müdahalelerin geriye dönüşlerini zorlaştırdığından, hedeflerin dikkatli saptanması gerekmektedir. Kent şu an itibarıyla sosyo-ekonomik ve mekansal kayganlığın sıkıntılarını yaşasa da, belirsizlik ortamı çeşitli fırsatları da barındırmakta; İzmir halen "özgün bir kent" olarak gelişebilme potansiyelini taşımaktadır. Yeniden düzenlenecek ve yeni yaratılacak mekanlar-aktivite alanları, kentin gelecekteki fiziksel ve yaşamsal formunu oluşturacaktır.

"Kendisi gibi olmak" sorunu, İzmir kentinin ivedilikle gündemine alması gereken bir konudur. Kent yapay kimlik üretme çabalarının cazibesine kapılmak yerine, "Ege-Akdeniz", "deniz-körfez-liman" ve "ticaret" unsurlarının belirlediği kimlik-kültür ile barışık olmalı ve gelişme stratejilerini bunun üzerinde kurmalıdır. Akdeniz, kıyı-liman ve ticaret kenti kültürü, dinamik-etkileşime açık bir yapılanmaya işaret etmektedir. Sosyal yaşama olumlu katkılar koyan iklim ve deniz, gündelik temponun vahşi bir hızda olmaması sonucunda gelişen yaşamsal kaliteler, çalışma ile dinlenme-eğlenmenin içiçe geçen örüntüsü, kentte özgün değerler olarak belirginleşse de, yerel gerçekliği dikkate alan, mimari ve kentsel arayışlar sınırlıdır. Oysa önceki bölümde de vurgulandığı üzere, küresel dünya, yereli yok etmeye ve tek tipleşmeye yol açabilmesine rağmen, aynı zamanda yereli ve özgün olanı yüceltmektedir. İzmir kenti de, "küresel dünyada bir konum edinmek" için, başka kentlere benzemeye çalışmak yerine, sosyal, kültürel, tarihsel, ekonomik, mekansal vb. anlamda kendi gerçekliğine odaklanmalı; "yerel koşulları-özgün kimliği ile barışık", "insan öğesine odaklanan", "mekan-yaşam-zaman parametrelerini bütünleşik ele alan" bir gelişme stratejisi oluşturmalıdır. Kentin geçmişini ve bugününü yüceltme kadar yergiden de kaçınarak objektivite içinde değerlendirmek, İzmir için özgün olanı bulma yolundaki ilk adımı oluşturacaktır.

"Büyüme ve gelişmenin oranı-niteliği" konusu da, kentin geleceğini belirleyecek önemli bir tartışma alanıdır. Kent, büyümekten ziyade gelişmeye odaklanmalı ve bünyesine uygun bir gelişme stratejisini aramalıdır. Yaşam-mekan kalitesini arttırmak, geçmişi-bugünü-geleceği olan bir kent olmayı önemsemek, tarihe ait olanı korumak, çağdaş mimarlığı geliştirmek, kentsel aidiyet duygusu yaratmak, önemli gelişme hedefleri arasında sayılabilir. Tüm gelişme süreçlerinde öncelikle kentlilere odaklanmak ve kentsel yaşamı her anlamda zenginleştirmeyi temel amaç olarak benimsemek gerekmektedir. Küresel nitelik, büyüklükten ziyade, kentin sunabildiği küresel kaliteler, hizmetler, ulaşım - iletişim bağları, ekonomik ilişkiler vb. olanaklar ile gelişecektir.

3. Sonuç

21. yüzyılda dünyanın yüzyüze olduğu fiziksel, sosyo-ekonomik ve politik sorunların boyutları, kentlere olan yaklaşımlarda köklü değişiklikler yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Küreselleşmenin tüketici etkisinin yaşam ortamları üzerindeki yarattığı tahribatın geniş ölçekte görülebilir hale gelmesi, kentler için "yaşanabilirlik" parametresini gündemin ilk sıralarına taşırken; "çağdaşlık" parametresi de yeni bir kavrayışla ele alınmaya başlanmıştır. Böyle bir çerçeve içerisinde "yaşanabilir kent" geçmiş-bugün-gelecek dengesini ve doğal çevre-yapılı çevre dengesini sürdürülebilirlik anlayışıyla kurabilen bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir. "Çağdaş kent" ise, çağın teknolojisi ve diğer olanaklarını, olumlu bir şekilde yaşam ortamına transfer edebilmiş olan bir mekanizmadır. Geleceğin dünyasında varolmak isteyen tüm kentler, hava, su, yeşil vb. doğal değerlerini korumak, bu değerlerle uyumlu bir teknolojiyi kentsel mekana ve yaşama getirebilmek, sosyo-psikolojik değerleri dikkate almak ve bu bağlamda da "yeni bir mimarlık-yeni bir mekan anlayışı" için yatırım yapmak zorundadır.

İzmir kenti için de küresel girdiler, tartışılması gereken bir boyuta işaret etmekle birlikte, kentin geleceği, öncelikle "yaşanabilir kent" ve "çağdaş kent" kavramlarının birlikteliğine odaklanmak suretiyle kurgulanmalıdır. Küreselleşmeyi reddetmek de, onun dayattıklarına koşulsuz itaat etmek de, çözüm değildir. Küresel oyunun kuralları içerisinde "yerel-özgün bir konum yaratmayı denemek", kent için uzun vadede daha sağlıklı sonuçlar oluşturacağı gibi, böyle bir kentsel tavır, küresel dünyanın arayışları içerisinde kendisine daha kalıcı bir yer bulabilecektir. ◻

Kaynaklar:

Z.Bauman, Küreselleşme, çev.A.Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999.
M. Featherstone, Postmodernizm ve Tüketim Kültürü, çev. M. Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996.
D.Harvey, Postmodernliğin Durumu, çev. S. Savran, Metis Yayınları, İstanbul, 1999.
M.Kıray, Örgütleşemeyen Kent: İzmir, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1998.
J. Ury, Mekanları Tüketmek, çev.R.G.Öğdül, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999.

Evren Başbuğ, Mimar

Dubai; Çöl Kumundan Kale Yapmak *

Eski kent merkezi Deira'nın hareketli "ucuz teknoloji pazarı"ndan, kalabalıktan başım dönerek kendimi dışarı attığımda güneş henüz yeni batmıştı. Neredeyse bir göl sakinliğindeki iç körfezin çevresini saran lüks 5 yıldızlı otellerin ışıklarını yanmış, su yüzeyini renklenmiş buldum. Geride bıraktığım sokakların uğultusu hala kafamda; elden ele dolaşan cep telefonlarının, video kameraların insanı şaşırtan, hatta şüphelendiren fiyatları gözümün önünden geçerken körfezin bu kıyısındaki iki taksi istasyonundan birine gelmiştim bile. Karşı kıyıya, Bur Dubai'ye geçmekti niyetim; ancak bir süre kıyıda durup sürekli tekrarlanan hareketi inceledim. İki kıyı arasında hiç bekleme yapmadan mekik dokuyan uzun, alçak ve gürültülü tekneler kalabalık kitleyi suyun öbür tarafına taşıyorlardı. Tekneyi kullanan güney Asya kökenli insanlar, biz Türklerin hiç de yabancı olmadığı bir mesleki beceriyle bir yandan insanla dolan tekneyi dar iskeleler arasında manevra yaptırıyor; bir yandan da yolculardan 0.5 Dirhem olan taşıma ücretini topluyorlardı. Geçirdiğim son 2 saati düşününce, ortada garip bir durum olduğunu fark ettim. Pazarda cep telefonlarını satan insanlar çoğunlukla Asyalı, alan insanlar da Afrikalı ya da İranlıydı. Aynı şekilde; tekneleri kullananlar çoğunlukla Hintli, teknelere binenler ise Afrikalı, Asyalı ya da benim gibi turistlerdi. Peki Araplar neredeydiler? Bu kadar insanı buraya toplayıp sonra da çekip gitmiş olabilirler miydi? Dubai'de garip bir şeyler dönüyor olmalıydı...

İran körfezi güneyinde bir kıyı yerleşmesi olarak resmi kayıtlarda ilk kez 1095 yılında izine rastlanan Dubai, 16. ve 17. yüzyıllarda Venedikli inci avcılarının ve tacirlerinin önemli uğrak noktalarından biri haline gelmiş. 1833 yılında Al Maktoum ailesinin kontrolü altına girene kadar Dubai, ekonomik ve idari anlamda güneybatısındaki Abu Dhabi'ye bağımlı bir yerleşme olmaktan öteye geçememiş. Dubai, 1820 ve 1835 tarihlerinde Birleşik Krallık garantörlüğünde komşu emirliklerle imzalanan bölgesel ticaret antlaşmaları sayesinde 20. yüzyılın ortalarına dek doğu - batı eksenindeki küresel ticaret yolları üzerinde önemli bir uğrak noktası olmayı sürdürmüş. 1969 yılında körfezin 120 km açığında bulunan petrol rezervleri kısa vadede Dubai ekonomisine hareket getirse de, motor güç olacak kadar yeterli olamamış. Birleşik Krallık'ın İran Körfezi'ni terk etmesinin ardından 1971 yılında Dubai ve çevresindeki diğer 6 Emirlik (Abu Dhabi, Sharjah, Ajman, Umm Al Quwain, Ras Al Khaimah, Fujairah) bir araya gelerek "Birleşik Arap Emirlikleri"ni oluşturmuşlar. Abu Dhabi'nin sahip olduğunun 1/20'si kadar petrol rezervine sahip olan Dubai, izlenen mantıklı politikayla geçmişten gelen mirasının üzerine oynamış ve orta vadede bölgesel ticaretin, uzun vadede de dünya ticaretinin önemli bir odak noktası olmayı kendine hedef seçmiş. Bu amaçla 1970 yılında inşa edilen Jebel Ali Limanı halen dünyanın en büyük yapay ticari limanıdır.

NASA'nın Landsat Uyduları tarafından sırasıyla 1973, 1990 ve 2006 yıllarında çekilmiş 3 hava fotoğrafında(1) da açıkça göründüğü gibi Dubai'nin gerçek anlamda yaklaşık 35 yıllık bir geçmişi var. Öncesindeki süreç, bu 35 yıllık süreçte yaşanan gelişimin yanında göz ardı etme eşiklerinin altında kalıyor. Bu da demek oluyor ki bazılarının geçmişleri binli yıllarla ifade edilen dünya kentlerinin karşısına küstahça çıkıp meydan okuyan, hepsini sönük bırakacak kadar pırıltılı bir albeniyle insanları kendine çeken bir "şey" var, ve bu "şey" topu topu 35 yaşında... (2)

Bu "şey" öyle bir şey ki devamlı büyüme eğiliminde. Büyüdükçe çekim gücü artıyor, çektikçe büyümeye devam ediyor. Yaklaşık 250.000 kişilik bir Asyalı işçi güruhu tarafından günde $3 ila $5 arasında değişen bir ücretle süratli bir biçimde inşa edilen bu "şey"in şu an dünyadaki inşaat vinçlerinin 1/5'ini barındırdığı söyleniyor. Hali hazırda devam eden ya da yakın gelecekte gerçekleştirilmesi planlanan yatırımlarının toplam değerinin $100 trilyonu geçtiği bir "şey"den bahsediyoruz. Şimdiden dünyanın en büyük alışveriş merkezini, dünyanın en lüks otelini ve dünyanın en yüksek binasını barındıran bir "şey" bu. İnsana bir su altı otelinde konaklayabilme, ya da iç mekanda gerçek kar üzerinde kayak yapabilme alternatiflerini sunan bir fantezi ürünüyle karşı karşıyayız.

Öyle bir "şey" ki bu gelecekte alacağı şekli gözümüzde canlandırabilmek için, yakın bir tarihte güneybatısındaki çöl arazisinde inşa edilmesi planlanan yeni havalimanının imajlarına bakmak yeterli olacaktır. Yıllık 120 milyon yolcu, 12 milyon kargo kapasiteli olması planlanan bu havalimanında 6 paralel pist, 2 büyük yolcu terminali, her birine 24 yanaşma kapısı bağlanan 8 bağımsız iskele (toplamda 192 uçak yanaşma kapasitesi) bulunuyor. Kıyaslama yapmak adına İstanbul Atatürk Havalimanı'nın toplam uçak yanaşma kapasitesinin 32; dünyanın en yoğun havalimanlarının başında gelen Londra Heathrow'un ise yaklaşık 100 olduğunu hatırlatmak gerekir. Bu havalima-

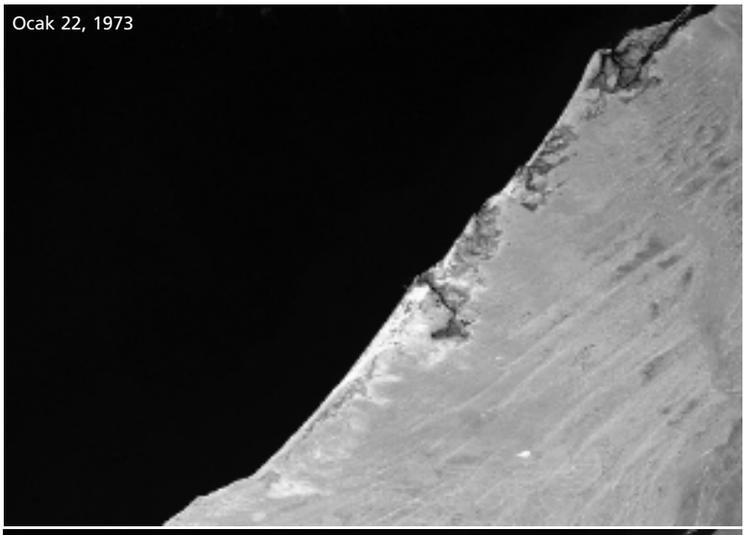
Ocak 22, 1973

Ağustos 28, 1990

Ekim 11, 2006

nı nasıl mı dolacak? Ulusal Havayolu olan Emirates daha şimdiden her biri 555 yolcu kapasiteli yeni nesil süper jumbo Airbus A380-800'lerden 43 tane sipariş verdi bile... Bu sipariş rakamına en çok yaklaşan firmanın ise (Qantas) 20 sipariş vermiş olması Dubai'deki kullanılabilir sermaye rezervleri adına düşündürücü. Zira her bir uçağın fiyatı, kabin konfigürasyonuna göre $296 ila $316 milyon arasında değişiyor.

Bunlara ek olarak Dubai'nin batıdaki her türlü oluşuma cevabı hazır. Disneyland'a karşılık 15 milyon ziyaretçi beklenen "Dubailand"; Slikon Vadisi'ne karşılık Bilişim sektörünü hedef alan "Slikon Vahası" ve Londra Canary Wharf'a karşılık tamamlandığında Paris nüfusundan fazla insanı barındırması planlanan "Dubai Sahili - Arap Kanalı" Projesi bu cevaplardan bazıları. Bunlara ek olarak hiçbir yerde eşi olmayan çılgınlıkları da görebileceğiniz bir yer Dubai. Deniz üzerinde yapay adalardan yapılan milyonlarca dolarlık palmiyeler ve minyatür dünya sadece bu "şey"e özel gariplikler... Ancak işin asıl garip olan yanı ise bu projelerin henüz tamamlanmadan neredeyse tamamen müşteri bulmuş olmaları. Alıcıların profili ise çok çeşitli. Yerel, bölgesel veya küresel hiç fark etmiyor; çünkü vergisiz, rahat, ucuz ve lüks yaşamın müşterisi her yerde.

Dubai; Çin, Hindistan gibi dünyanın yükselen ekonomilerine; Avrupa'ya ve Orta-Doğu'ya makul bir uzaklıkta, önemli bir konumda bulunuyor. Ancak çölden yükselen bu "şey"in bir Petri kabı içindeki bakteri kolonisi gibi semirmesinin arkasındaki dinamikleri görmek için coğrafi konum yeterli olabilir mi? Bu "şey" gerçekte nasıl bir şey? Yapısı ve işleyişi alışılmış yerleşme kalıplarıyla açıklanabilir mi? Şüphesiz Dubai gibi bir fenomen bu kadar kısa bir yazıyla layıkıyla analiz edilemez, ancak amacım en azından neden kendisini doğrudan "kent" şeklinde adlandırmaya cesaret edemeyip de "şey" diyebilmemin sebeplerini araştırmak. Bu tereddüdümün bir kaç nedeni olduğunu düşünüyorum. Bunların başında Dubai'nin alışılmış kalıpların dışında, "orada olma nedeni muğlak" bir yerleşme oluşu sayılabilir. Örneğin yerleşme stratejisi açısından Abu Dhabi'nin neden bulunduğu yerde (3) olduğu sorusu doğal ve korunaklı coğrafyasına bakılarak kolayca cevaplanabilirken Dubai için bu sorunun cevabı büyük ölçüde flu kalıyor. Dubai'yi Dubai yapan tüm parçalar sanki zorla bir araya getirilmiş gibi. Bunların başında insan yapımı Jebel Ali Limanı geliyor.

Dubai'yi bir "şey" olarak adlandırmamın bir başka sebebinin bu kadar kısa bir geçmişe sahip olan yerleşmenin yapısının sadece görünenden ibaret oluşu; yani bir

bakıma "katmansız" oluşu olduğunu düşünüyorum. Dubai'de her şey yeni ve göründüğü gibi... Dubai'nin ikincil veya üçüncül tarihsel katmanları yok. Her şey çöl yüzeyinde yakın bir geçmişte aynen bugünkü haliyle başlamış. Havada eksik olan bir yaşanmışlık hissi var. Her şey bir film setini andırıyor.

Diğer bir sebep olarak Dubai'nin yönetim biçiminden bahsetmek mümkün. Dubai bir Emirlik. Yani daha açık anlamıyla Dubai bir aileye (şu anda Al Maktoum ailesine) ait, ailenin malı. Bu da demek oluyor ki tüm bu modern kent görüntüsünün altında feodal bir düzen hakim. Ancak Dubai uzun vadeli stratejisi gereği şirketleri, yatırımları ve insanları kendine çekmek zorunda. Bu da Dubai'de kapitalist-Feodal diyebileceğimiz melez bir sistemin oluşmasını sağlamış. Sermaye sahibi büyük yatırımcılara sağlanan özel serbest bölgeler ve türlü vergi kolaylıklarıyla ileriye dönük strateji tıkır tıkır işletiliyor ve bu sayede petrol kaynaklı Arap sermayesi oluk oluk Dubai'ye akıyor. Tam da bu noktada belki günümüz endüstri sonrası kentlerinde görmeye çok alışık olduğumuz bir durum Dubai'de de karşımıza çıkıyor. Pazarlama... Belki de Dubai'nin günümüz kentlerine teğet geçtiği (hatta açık ara fark attığı) tek özelliği bu. Dubai bir pazarlama mucizesi. Bugün birbirinin ardı sıra açılan 5 hatta 7 yıldızlı otellerin büyülü imajları; dünyanın en yüksek yapısını yapmak üzere örgütlenen sermaye odakları; lüks yaşamı artık kullanıcılarına standart olarak sunma iddiasındaki büyük konut ve yerleşme projeleri ile Dubai tam bir pazarlama mecrası durumunda. Her geçen gün Dubai'ye yerleşen ya da Dubai'de bir taşınmaz edinen yabancıların sayısı artıyor. 2006 itibariyle 1.4 milyona yaklaşan nüfus, dikkatle çizilmiş büyük bir planın yolunda gittiğini gösteren bir gösterge.

Dubai yapısı itibariyle bir kentten çok bir şirkete benziyor. Bir aile şirketi... Tek bir kişinin, Dubai Emiri Sheikh Mohammed bin Rashid Al Maktoum'un mutlak yetkisi altında var olan bir şirket. Bu şirkette demokrasiden söz etmek olası değil. Zira Yönetim Kurulu sayılabilecek Dubai Yönetim Konseyi'nin üyeleri Al Maktoum ailesi tarafından atanıyorlar. Kimse kimseyi Dubai'de yaşamak için zorlamıyor ancak tüm nüfus artışı ve mülk satışı göstergeleri bir ilginç tercihi işaret ediyor: "Rahat ve lüks yaşamın yanında demokrasiden kime ne?"

Sosyal piramide bakınca sokaklarda aradığım Arap'ların nerede olduklarını görme şansını elde ettim. En altta kötü koşullarda çalışan Güney Asyalı göçmenler, ortada rekabetçi batı tarzı bir pazar tarafından desteklenen orta ve büyük ölçekli servis sektörü ve üstte mülk edinme ve buna benzer sosyal yasaların en yüksek mertebede koruduğu Birleşik Arap Emirlikleri vatandaşı petrol zengini Araplar... Dubai'de Arap olmak, hatta Dubai soyundan gelen bir Arap olmak oldukça avantajlı bir durum. Zira Emir Al Maktoum, saf Dubai soyunun gelecek kuşaklara aktarılması adına Dubai soyundan gelen çiftlerin evlilikleri halinde promosyon olarak bir ev hediye ediyor!

Bütün bunlara bakınca Dubai'ye "kent" demekte zorlanıyorum. Her ne kadar modern bir kent gibi geniş çok şeritli yolları, camdan gökdelenleri, eski bir kent merkezi, aktif servis ve hizmet sektörleri, hatta vızır vızır çalışan kocaman uluslararası bir ticari limanı da olsa Dubai'nin yapaylığı orada geçirdiğiniz her an kendini hissettiriyor. Sokakta yürürken karşılaştığınız herhangi biri sizin olduğunuzdan daha çok Dubaili değil... Dubaili olmak o an Dubai'de olmak anlamına geliyor. Her ne sebeple gelmişseniz gelin, eğer Dubai'deyseniz, geçici bir süre için Dubailisiniz... Maddi ve manevi tüm yatırımını aslında orada olmayan bir kalabalık üzerine yapan bu "şey" bir "kent" olabilir mi?

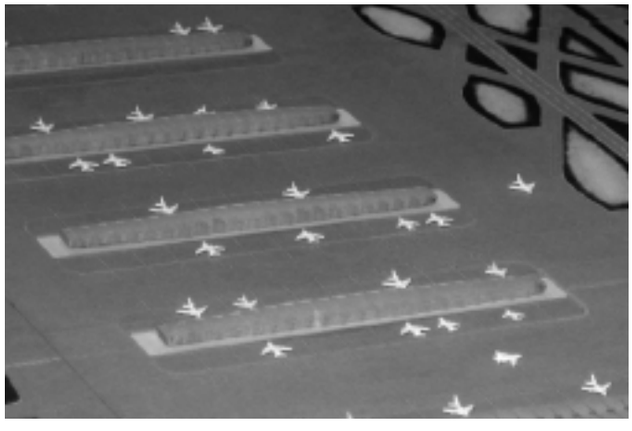

Dubai koca bir fanteziyi gerçekleştirmek adına planlanmış büyük bir projeyi andırıyor. Ucu bucağı görünmeyen çok yüksek bütçeli bir proje. Sermaye akışı devam ettikçe şişmeye devam eden bir balon gibi. Çöl kumundan yapılmış koca bir kaleyi andırıyor. Devamlı nemli tutulması gerekiyor, yoksa çölün kavurucu sıcağı altında un ufak olması kaçınılmaz.

Dubai'deki son günümde henüz tüm bunları kafamda bu kadar berrak bir şekilde ifade edemediğimden biraz dalgın, havalimanına gitmek için bir taksi çevirmeye uğraşırken yanımdan siyah lüks bir 4x4 geçti. Kasisten geçerken yavaşlamıştı, rahatça içeriyi inceleyebildim. Beyaz "Dishdashah"ı ve kafasında "Gutrah"ıyla bir Dubaili yanındaki bir başka Dubailiye eğlenceli bir şeyden bahsediyor olmalıydı ki beraberce güldüler...

O sırada karşıdaki yüksek otellerin arkasında alçalan Emirates Havayollarına ait bir başka Boeing 777 içindeki 300 yeni "Dubaili"yle birlikte 12L pisti için son yaklaşmasını yapıyordu... ◘

Kaynaklar:

1. Fotoğrafların bulunduğu kaynak sayfa için; http://earthobservatory.nasa.gov/Newsroom/NewImages/images.php3?img_id=17471
2. Dubai'nin konumu için; http://maps.google.com/?ie=UTF8&t=k&om=1&z=12&ll=25.186923,55.283546&spn=0.226797,0.453873
3. Abu Dhabi'nin konumu için; http://maps.google.com/?ie=UTF8&t=k&om=1&z=11&ll=24.432147,54.599991&spn=0.456364,0.907745

* Bu yazı 2006-2007 güz döneminde İstanbul Bilgi Üniversitesi Mimarlık Yüksek Lisans Programı kapsamında, Prof. Murat Güvenç tarafından verilen "ARCH533 Metropolün Katmanları" dersi için yazılmıştır.

İpek Özbek Sönmez, Yrd. Doç. Dr.
DEÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Malvarlığı Hakları

Günümüzün kapitalist ekonomi dünyasında, taşınmaz mal varlığı, planlama ve mimarlık meslek pratiklerinin temel belirleyicilerinden birisidir, çünkü her ikisi de mülkiyet hakkı ve özellikle taşınmaz mal varlıkları üzerinde şekillenmektedir. Mimari, taşınmaz mal varlığı üzerinde kullanım değeri yaratılması sürecinde etkin olurken, planlama ise mekanın kullanıma ilişkin olarak geliştirdiği kısıtlayıcı kararlar ile koruma ve kullanma dengesini sağlamayı amaçlar. Ancak söz konusu süreçler kolaylıkla gerçekleştirilememektedir. Çünkü koruma ve kullanma dengesi sağlanırken, kişi ve kamu yararı arasında, ya da kişiler arasında uzlaşma sağlanamayabilmektedir. Kentleşme süreçlerinin oldukça yoğun biçimde yaşandığı ülkemizde de, kentleşme, yapılaşma, doğal çevrenin tahribatı, korunması gibi uzlaşmanın sağlanamadığı pek çok konuda yargı yoluna başvurularak çözüm arayışına gidilmektedir. Ulusal hukukun sınırlı kaldığı durumlarda çözüm arayışları evrensel hukuk kurallarında aranmaktadır.

1948 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirgesi'nin 17.maddesinde "mülkiyet hakkı" insan haklarından birisi olarak kabul edilmiş, ancak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yer verilmemiştir. Ancak yazar Güney Dinç'in çalışmasında ayrıntılı olarak belirttiği üzere 1952 yılında imzalanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 1. protokol ile mal varlığı haklarının tartışıldığı davalar sözleşmenin 6. maddesi çerçevesinde "medeni hak ve vecibelerle ilgili bir niza" niteliği kazanmış, bunun sonucu olarak da, "adil yargılanma hakkı güvenceleri" kapitalist Avrupa'da malvarlığı haklarını kaypasan bir genişliğe ulaşmıştır.

Güney Dinç'in hazırladığı ve Türkiye Barolar Birliği tarafından yayınlanan "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Malvarlığı Hakları" başlıklı kitap planlama ve mimarlık meslek pratiği içinde yer alanlar için oldukça önemli bir başvuru kitabı olmanın ötesinde, söz konusu konulardaki düşüncelerimizi ve deneyimlerimizi daha geniş perspektifler içinde değerlendirmemize olanak sağlayan oldukça aydınlatıcı bir çalışmadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde Malvarlığı Haklarını genel olarak değerlendiren bu çalışma, planlama ve mimarlık meslek pratiği içinde yer alanları özel olarak ilgilendiren; mülkiyet hakkı, kamu yararı, kamulaştırma, dolaylı kamulaştırma, kamulaştırmasız el koyma, malvarlığı haklarının yargı yoluyla sonlandırılması, imar planları, doğal ve kültür varlıklarının korunması, kamusal ruhsatlar, kamulaştırma bedelleri gibi konularda örnek davalar üzerinden Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına yer vermektedir.

Güney Dinç bize yalnızca AİHM davalarını ve sonuçları değerlendirmemiş aynı zamanda yukarıda değinilen konuları toplumsal ve siyasal süreçler bütününde tartışarak okuyucuların konuyu geniş bir perspektiften değerlendirmelerine olanak sağlamıştır.

YÖK Çıkmazı, Ankara, 1986; İnsan Haklarına Uzanmak, İstanbul (1986); Güvensizlik Üçgeni, İstanbul, 1987; Pençeli Adalet, İstanbul, 1988; Yedi Domuzlu Altın, Ankara, 1990; AİHS'ne Göre İnanç, Anlatım ve Örgütlenme Özgürlükleri, İzmir Barosu, İzmir, 2005; AİHS'ne Göre Adil Yargılanma Hakkı, İzmir Barosu, 2006; Sorularla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, TBB yayını, 2006 adlı çalışmaları ile bizi Avrupa İnsan Hakları sözleşmesi ve insan hakları konularında bilgilendiren Güney Dinç'in Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Mal Varlığı Hakları adlı çalışmasının mimar ve şehir Plancıları için oldukça faydalı olacağını belirtmek istiyorum.

Çalışma azmi ve inancı ile bizlere her zaman örnek oluşturan, tüm enerjisiyle İnsan Hakları konusundaki çalışmalarını sürdüren Sayın Güney Dinç'e mimarlık ve şehir planlama disiplinlerine sağladığı katkılar için teşekkürlerimi sunuyor, çalışmalarını sağlıkla sürdürmesini diliyorum.